

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
VIEŠOSIOS TEISĖS INSTITUTAS

AVITAL AGAFONOVA
ADMINISTRACINĖ TEISĖ

LIETUVOS RELIGINIŲ BENDRUOMENIŲ IR BENDRIJŲ NUOSAVYBĖS TEISĖS Į
NEKILNOJAMĄJĮ TURĄ ATKŪRIMO PROCESO ANALIZĖ

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas-
Docentas
Dr. Andrejus Novikovas

Vilnius
2017

TURINYS

ĮVADAS.....	4
1. LIETUVOS RELIGINIŲ BENDRUOMENIŲ IR BENDRIJŲ NUOSAVYBĖS TEISĖS Į NEKILNOJAMĄJĮ TURTA SAMPRATA.....	9
1.1 Pagrindinių sąvokų išaiškinimas.....	9
1.1.1. Religinės paskirties nekilnojamasis turtas.....	9
1.1.2. Tautinė mažuma.....	9
1.1.3. Religinės bendruomenės ir bendrijos.....	10
1.2. Lietuvos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės samprata.....	11
1.2.1 Lotynų apeigų katalikų religinės bendruomenės nuosavybės teisės samprata...12	
1.2.2. Judėjų religinės bendruomenės nuosavybės teisės samprata.....	16
1.2.3. Karaimų religinės bendruomenės nuosavybės teisės samprata.....	19
1.2.4. Musulmonų-sunitų religinės bendruomenės nuosavybės teisės samprata.....	22
2. LIETUVOS RELIGINIŲ BENDRUOMENIŲ IR BENDRIJŲ NUOSAVYBĖS TEISĖS Į NEKILNOJAMĄJĮ TURTA ATKŪRIMO PROCESAS IR RAIDA.....	27
2.1. Lietuvos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą atkūrimo samprata.....	27
2.1.1. Lietuvos piliečių nuosavybės teisės atkūrimo samprata.....	27
2.1.2. Lietuvos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimo procesas ir teisinis reglamentavimas.....	28
2.1.3. Atskirų Lietuvos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą atkūrimo raidos ypatumai.....	36
3. LIETUVOS RELIGINIŲ BENDRUOMENIŲ IR BENDRIJŲ NUOSAVYBĖS TEISĖS Į NEKILNOJAMĄJĮ TURTA ATKŪRIMO TYRIMAS IR ANALIZĖ.....	44
3.1. Tyrimo argumentavimas.....	44
3.2. Tyrimo rezultatai.....	45
3.2.1. Teismų praktikos tyrimo rezultatai.....	45
3.2.2. Atskirų administracinių teismų bylų tyrimo rezultatai.....	47
3.2.3. Lietuvos Respublikos Vyriausybės posėdžių nutarimų tyrimo rezultatai.....	48
3.2.4. Vilniaus miesto savivaldybės tarybos sprendimų tyrimo rezultatai.....	51
3.3. Religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą atkūrimo proceso problemų analizė.....	53

3.3.1 Religinių bendruomenių ir bendrijų sąvokų kaitaliojimo ir neteisingo taikymo problema.....	53
3.3.2. Problemos susijusios su valstybės garantijų suteikimu nuomininkams, gyvenantiems religinių bendruomenių ir bendrijoms priklausančiuose pastatuose.....	56
3.3.3. Viešojo administravimo institucijų nuosavybės teisės atkūrimo proceso vilkinimo problema.....	64
IŠVADOS.....	69
PASIŪLYMAI.....	71
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	72
ANOTACIJA LIETUVIŲ KALBA.....	78
ANOTACIJA ANGLŲ KALBA.....	78
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA.....	79
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA.....	80
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ.....	82

IVADAS

Baigiamojo darbo aktualumas

1990 m. Kovo 11 d. Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba pasirašė aktą dėl Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo.¹ Taip prasidėjo nauja Lietuvos Respublikos egzistavimo era. Lietuvai paskelbus nepriklausomybę, tuometinė Aukščiausioji Taryba ėmėsi visos valstybės valdymo institucijų pertvarkymų ir reformų. Vienas iš svarbių valstybės siekių buvo atkurti okupacijos laikotarpiu suvaržytas piliečių teises, tokias kaip nuosavybės teisė.

Nuo pat Lietuvos nepriklausomybės atstatymo, nuosavybės teisės atkūrimo procesas buvo vykdomas dvejomis kryptimis: piliečių nuosavybės teisės atkūrimo kryptimi ir religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės kryptimi. Religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimas prasidėjo dar 1989 metais, prieš Lietuvos nepriklausomybės paskelbimą, kai buvo priimtas Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Aktas dėl Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo. 1990 m. vasario 14d. Lietuvos SSR Aukščiausioji Taryba priėmė pirmąjį nuosavybės teisės atkūrimo įstatymą: „Dėl maldos namų bei kitų pastatų grąžinimo religinėms bendruomenėms.“² Šiame įstatyme buvo nutarta panaikinti 1948 metų įsaką dėl maldos namų nacionalizavimo ir imperatyviai įpareigoti rajonų ir miestų Liaudies deputatų tarybas sesijose apsvarstyti nacionalizuotų maldos namų bei kitų pastatų grąžinimą religinėms bendruomenėms. Per pastaruosius 27 metus buvo priimti dar keli įstatymai ir Vyriausybės nutarimai, kuriuose buvo stengtasi nuosekliai reglamentuoti nuosavybės teisės atkūrimo procesą. Nagrinėjant teismų praktiką, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimus ir savivaldybės administracijos tarybos sprendimus galima pastebėti, jog visumoje Lietuvos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą atkūrimo procesas vyko laiku ir pakankamai sklandžiai. Vis dėlto, verta pastebėti, jog šis procesas iki šiol nėra visiškai baigtas. Todėl šiame magistro baigiamajame darbe bus siekiama nustatyti teises ir kitas problemas, trukdančias užbaigti Lietuvos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą atkūrimo procesą.

Baigiamojo darbo tiriamą problema

Nors Lietuvos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą atkūrimo procesas prasidėjo 1989 metais, jis tęsiasi iki šiol. Todėl, yra svarbu nustatyti teisesproblemas, kurios trukdo šiam procesui pasibaigti.

---

¹ „Istorinė Lietuvos Respublikos Prezidentūra Kaune,“ Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimai nuo 1993 m., žiūrėta 2015 gruodžio 6 d., <http://www.istorineprezidentura.lt/institucija/prezidento-rinkimai/39-lietuvos-respublikos-prezidento-rinkimai-nuo-1993-m.html>

² „Lietuvos Respublikos įstatymas dėl maldos namų bei kitų pastatų grąžinimo religinėms bendruomenėms,“ *Valstybės žinios* 8,196 (1990).

Šiame darbe bus siekiama ištirti kokios teisinės ir kito pobūdžio problemos trukdo sėkmingai pasibaigti Lietuvos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą atkūrimo procesui.

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas, problemų ištyrimo lygis

Nagrinėjant mokslinę ir teisinę literatūrą, galima pastebėti, jog šia tema praktiškai nėra mokslinės, ypač teisinės literatūros. Nedidelis mokslinių straipsnių skaičius vertina religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą atkūrimo procesą Lietuvoje per istorinę ar politinę prizmę. Pagrindinės autorės, išnaginėjusios Lietuvos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą atkūrimo procesą – R. Laukaitytė, bei N. Bruskina. R. Laukaitytė savo 2009 metų straipsnyje analizavo šį procesą per istorijos prizmę. N. Bruskina 2012 metais tyrė šį procesą iš teisinės pusės, bet nukreipdama dėmesį tik į vieną religinę bendruomenę. Atrodytų, jog platesnį šios temos suvokimą galima įgyti nagrinėjant teismų praktiką. Tačiau teismų praktikos šioje srityje taipogi yra mažai.

Dėl išvardintų faktų darytina išvada, jog šios temos ištirimo lygis yra labai žemas. Tai reiškia, jog šis darbas, kuriame bus ištirta šios srities teismų praktika, išanalizuotos pavienės administracinių teismų bylos, ištirti Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimai ir Vilniaus miesto savivaldybės tarybos sprendimai, bus novatoriška. Minėtų dokumentų analizė padės išskeldinti ir susiteminti teisines problemas, kurios trukdo šio proceso užbaigtumui, o problemų išskeldinimas – pirmas žingsnis link jų išsprendimo.

Baigiamojo darbo reikšmė

Šis darbas turi ir teorinės ir praktinės reikšmės, nes jis apima mokslinės literatūros susistemimą ir teisinių problemų analizę. Administracinių teismų bylų analizė galės padėti teisės aktų leidėjams patobulinti šios srities teisinį reglamentavimą, o viešojo administravimo institucijoms pagerinti šios srities teikiamų paslaugų kokybę.

Baigiamojo darbo tyrimo tikslas

Šio baigiamojo darbo tikslas – išsamiai išnagrinėti Lietuvos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą atkūrimo procesą ir nustatyti kokios teisinės ir kito pobūdžio problemos trukdo šio proceso sėkmingam užbaigtumui.

Baigiamojo darbo uždaviniai

Tyrimo tikslas susideda iš kelių **uždavinių**:

1. Išanalizavus mokslinę literatūrą ir šios srities teisinį reglamentavimą apibrėžti Lietuvos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės sampratą.

2. Atskleisti Lietuvos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į nekilnojamojo turto atkūrimo procesą ir jo raidą.

3. Išanalizuoti pirminius šaltinius– teismų praktiką, bei kitus šaltinius ir nustatyti teises problemas, turinčias įtakos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimo proceso neužbaigtumui.

Baigiamojo darbo metodika

Tyrime bus naudojami pirminiai šaltiniai (administracinių teismų išnagrinėtomis bylos), nes pirminiai šaltiniai „leidžia tyrėjui būti kiek galima arčiau to, kas iš tikrųjų įvyko per tam tikrą įvykį ar laiko tarpą.“³ Šio tyrimo autorės tikslas kaip tik ir yra kuo galima tiksliau įvertinti religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimo proceso problematiką per pastarąjį dešimtmetį.

Tam, kad išsamiai išnagrinėti šio darbo temą, bus naudojami dokumentų analizės, sisteminės analizės, kritinės analizės, loginis-analitinis, bei apibendrinimo metodai.

Dokumentų analizės metodas: atsižvelgiant į šio darbo uždavinius, dokumentų analizės metodas bus vienas iš svarbiausių informacijos rinkimo metodų. Informacija bus renkama iš tarptautinių teisės aktų, nacionalinių norminių teisės aktų, nacionalinių administracinių teisės aktų, Lietuvos Konstitucinio teismo praktikos, Lietuvos administracinių teismų bylų ir suformuluotos praktikos, mokslinės literatūros(vadovėlių, monografijų, mokslinių straipsnių), oficialių tinklalapių, oficialios statistikos.

Istorinės analizės metodas: Šio metodo dėka bus apžvelgta Lietuvos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės istorija, kaip prielaida religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimui.

Sisteminės analizės metodas: Kadangi sisteminė analizė skatina žiūrėti į tyrimo objektą visapusiškai, taip pat padeda matyti jį platesnėje socialinių ir teisinių sąveikų platformoje, šis metodas padės įvertinti sąveikas tarp viešojo administravimo institucijų ir religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimu, o taip pat įvertinti religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimą, kaip evoliucinį pokytį pasikeitusioje Lietuvos socialinėje erdvėje.⁴

---

³„Informacijos šaltiniai,“ Informacinis Raštingumas, žiūrėta 2017 kovo 11d., <http://www.ir.mb.vu.lt/informacijos-saltiniai>

⁴„Informacijos šaltiniai,“ Informacinis Raštingumas, žiūrėta 2017 kovo 11d., <http://www.ir.mb.vu.lt/informacijos-saltiniai>

Kritinės analizės metodas: bus naudojamas tam, kad atpažinti ir įvertinti esamo teisinio reguliavimo spragas ir problemas, trukdančias sklandžiam religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimo teisės proceso baigtumui.

Loginis-analitinis metodas: suprantamas, kaip loginio-analitinio mąstymo procesas, bus taikomas tam, kad susisteminti ir suprasti teises problemas, kurios iki šiol tebekyla teisiniuose santykiuose, susijusiuose su religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą atkūrimu.⁵ Šis metodas taip pat bus naudojamas tyrimo rezultatų apibendrinimui ir išvadų formulavimui.

Apibendrinimo metodas: bus naudojamas darbo santraukai, skyrių apibendrinimams, bei darbo išvados formuluoti.

Baigiamojo darbo struktūra

Šį darbą sudarys įvadas, trys dėstomosios dalys, išvados, pasiūlymai, literatūros sąrašas, anotacija, bei santrauka.

Pirmoje dalyje „Lietuvos Religinių bendruomenių nuosavybės teisės samprata“ bus išaiškintos aktualios teisinės sąvokos, bei atskleista istoriškai religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės samprata.

Antroje dalyje „Lietuvos Religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimo procesas ir raida“ bus išsamiai išnagrinėta Lietuvos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą atkūrimo proceso samprata– teisinis reglamentavimas ir istorinė raida.

Trečioje dalyje „Lietuvos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą atkūrimo proceso tyrimas ir analizė“ bus vykdomas teisminių bylų ir teisės aktų tyrimas, kuriuo bus siekiama aptikti teises problemas, turinčias įtakos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimo neužbaigtumui.

Išvadose bus trumpai išskirti tyrimo rezultatai.

Pasiūlymuose bus pateikti galimi problemų sprendimo būdai.

Literatūros sąrašė bus išvardinti visi darbe panaudoti šaltiniai.

Anotacijoje bus glaustai pristatyta tyrimo esmė.

Santrauka trumpai atspindės tyrimo tikslą, uždavinius, struktūrą, turinį ir pagrindinius rezultatus.

Baigiamojo darbo ginamasis teiginys

---

⁵„Informacijos šaltiniai,“ Informacinis Raštingumas, žiūrėta 2017 kovo 11d., <http://www.ir.mb.vu.lt/informacijos-saltiniai>

Spragos teisiniuose aktuose ir viešojo administravimo subjektų netinkamas šių teisės aktų taikymas turi įtakos Lietuvos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą atkūrimo neužbaigtumui.

1. LIETUVOS RELIGINIŲ BENDRUOMENIŲ IR BENDRIJŲ NUOSAVYBĖS TEISĖS Į NEKILNOJAMĄJĮ TURTAŲ SAMPRATA

Nors šis magistro baigiamasis darbas yra skirtas Lietuvos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą atkūrimo procesui, prieš nagrinėjant šį procesą, vertėtų išsiaiškinti pagrindines reikšmingas sąvokas ir apibrėžti Lietuvos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą sampratą.

1.1 Pagrindinių sąvokų išaiškinimas

1.1.1. Religinės paskirties nekilnojamasis turtas

Literatūroje nėra vienprasmiško šios sąvokos išaiškinimo. Tačiau užuominą galima rasti 2011 metų Lietuvos Respublikos Religinių Bendruomenių Ir Bendrijų Nuosavybės Teisės Į Religinės Paskirties Nekilnojamąjį Turtą Registravimo Tvarkos Įstatyme ir Religinių Bendruomenių ir Bendrijų įstatyme. Pagal pirmojo įstatymo 1 str. 1d., religinės paskirties nekilnojamajam turtui priklauso „maldos namai (bažnyčios, cerkvės, koplyčios ir kt.), varpinės ir šio turto priklausiniai“.⁶ Pagal Lietuvos Respublikos Religinių Bendruomenių ir Bendrijų Įstatymo 13 str., „Religinėms bendruomenėms, bendrijoms ir centrams gali nuosavybės teise priklausyti maldos namai, gyvenamieji namai ir kiti pastatai bei statiniai, gamybiniai, socialiniai ir labdaros objektai bei kitoks turtas, reikalingas religinių bendruomenių ir bendrijų veiklai. Religinės bendruomenės, bendrijos ir centrai jiems nuosavybės teise priklausantį turtą valdo, juo naudojami ir disponuoja pagal Lietuvos Respublikos įstatymus“.⁷

1.1.2. Tautinė mažuma

Tautinės mažumos sąvoka įvairiuose šaltiniuose apibūdinama skirtingai. Tautinių mažumų apibrėžimas nėra tiesiogiai įtvirtintas nei Lietuvos įstatymuose, nei tarptautinio masto dokumentuose.

Apskritai tautinių mažumų klausimas tarptautiniu mastu buvo pradėtas spręsti po Pirmojo Pasaulinio Karo. Tuo metu buvo suvokta, jog naujų susikūrusių valstybių stabilumas ir vientisumas priklauso nuo juose gyvenančių tautinių mažumų lojalumo valdžiai.⁸ Tais laikais tautinėmis mažumomis buvo priimta laikyti asmenis, kurie pasikeitus Europos žemėlapiui po Pirmojo

---

⁶ „Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į religinės paskirties nekilnojamąjį turtą registravimo tvarkos įstatymas,“ *Valstybės žinios* 4, 107(2012).

⁷ „Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas,“ *Valstybės žinios* 89, 1985(1995).

⁸ Račkauskaitė Aistė, „Tautinės Mažumos Samprata: Tarptautinės teisės aspektai,“ *Socialinių mokslų studijos* 1,5 (2010): 307, https://www.mruni.eu/lt/mokslo_darbai/sms/archyvas/dwn.php

Pasaulinio karo liko gyventi ne gimtoje valstybėje.⁹ Šis apibrėžimas Tarptautinio Teisingumo Teismo buvo pakeistas tik 1930 metais. Pasak Tarptautinio Teisingumo teismo, tautinė mažuma yra asmenų bendrija, gyvenanti tam tikroje teritorijoje arba valstybėje, priklausanti tam tikrai rasei, išpažįstanti tą pačią religiją, kalbanti ta pačia kalba ir tausojanti savo tautos tradicijas.¹⁰

Tautinių mažumų koncepcija yra apibūdinama ir Jungtinių Tautų Organizacijos dokumentuose, nors ir netiesiogiai. Pavyzdžiui, Jungtinių Tautų Chartijoje yra numatomas tikslas skatinti pagarbą žmogaus teisėms ir laisvėms, nekreipiant dėmesio į rasinius, lyties, kalbos ar religijos skirtumus.¹¹ Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje yra įtvirtinta, jog kiekvienas žmogus turi teisę naudotis savo teisėmis ir laisvėmis, nepaisant jo rasės, spalvos, lyties, religijos, nacionalinės kilmės, t.t.¹² Taigi, kaip matome, Jungtinių Tautų Organizacija išskiria keturias tautinių mažumų sąvokas: religinę, tautinę, etninę ir kalbinę.¹³ 1992 m. Jungtinių Tautų Deklaracijoje buvo pateiktas tautinių mažumų teisių katalogas. Be tradicinių, jau minėtų teisių, tautinėms mažumoms buvo papildomai priskirtos šios teisės: teisė aktyviai dalyvauti šalies kultūriniam, visuomeniniam, ekonominiame, bei religiniame gyvenime, teisė aktyviai prisidėti prie sprendimų, kurie liečia tautinių mažumų teisinį statusą.¹⁴

2005 metų Lietuvos Respublikos Seimo statistikos duomenimis, 17% Lietuvos gyventojų priklausė tautinėms mažumoms: 6,7% lenkų, 6,3% rusų, 1,2% baltarusių, 0,7% ukrainiečių ir apie 0,1% visų kitų tautinių mažumų atstovų.¹⁵

1.1.3. Religinės bendruomenės ir bendrijos

Literatūroje galima aptikti labai daug skirtingų bendruomenės sąvokų. „Longman“ žodynas bendruomenę traktuoja kaip grupę žmonių, kuri turi vienodus interesus, rasę, religiją, gyvena toje pačioje vietoje.¹⁶ Lietuvių kalbos žodynas apibūdina bendruomenę kaip vietos, darbo, tikybos,

⁹ Račkauskaitė Aistė, „Tautinės Mažumos Samprata: Tarptautinės teisės aspektai.“ *Socialinių mokslų studijos* 1,5 (2010):307, https://www.mruni.eu/lt/mokslo_darbai/sms/archyvas/dwn.php

¹⁰ Račkauskaitė Aistė, „Tautinės Mažumos Samprata: Tarptautinės teisės aspektai.“ *Socialinių mokslų studijos* 1,5 (2010):308, https://www.mruni.eu/lt/mokslo_darbai/sms/archyvas/dwn.php

¹¹ „JT chartija,“ *Valstybės žinios* 15,557(2002).

¹² Visuotinė žmogaus teisių deklaracija,“ *Valstybės žinios* 68, 2497(2006).

¹³ Biveinis Petras ir Kasperavičius Algis Povilas, „ Lietuvos tautinės mažumos, valstybė ir visuomenė xx–xxi amžių sandūroje,“ *Lietuvos istorijos studijos*30 (2012):150, <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367188030776/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

¹⁴ Račkauskaitė Aistė, „Tautinės Mažumos Samprata: Tarptautinės teisės aspektai.“ *Socialinių mokslų studijos* 1,5 (2010):305-320, https://www.mruni.eu/lt/mokslo_darbai/sms/archyvas/dwn.php

¹⁵ „Seimas of the Republic of Lithuania United Nations Development programme,“ *Human rights in Lithuania*, žiūrėta 2017 sausio 8 d., <http://www3.lrs.lt/docs2/CSFIAIZY.PDF>

¹⁶ Abromaitytė Aistė, „Bendruomeniškumo faktoriai ir jų funkcionavimas mokykloje“ (bakalauro baigiamasis darbas, Mykolo Romerio Universitetas,2013), 9, http://bendruomeniskumas.mruni.eu/wp-content/uploads/2016/01/BAK_Abromaityte_2013_1107.pdf

veiklos arba kitais santykiais surištą kolektyvą.¹⁷ Pagal Lietuvos Respublikos Religinių Bendruomenių ir Bendrijų Įstatymo 4 str., „Religinė bendruomenė“ yra asmenų grupė, siekianti įgyvendinti tos pačios religijos tikslus. Ji gali būti atitinkamos religinės bendrijos vietinis padalinys. „Religinės bendrijos“ yra bažnyčių ir tolygių religinių organizacijų –bendruomenių, siekiančių įgyvendinti tos pačios religijos tikslus, susivienijimai. Bendriją sudaro ne mažiau kaip dvi religinės bendruomenės, turinčios bendrą vadovybę.¹⁸ Pagal to paties įstatymo 5 str., „Valstybė pripažįsta devynias Lietuvos istorinio, dvasinio bei socialinio palikimo dalį sudarančias tradicines Lietuvoje egzistuojančias religines bendruomenes ir bendrijas: lotynų apeigų katalikų, graikų apeigų katalikų, evangelikų liuteronų, evangelikų reformatų, ortodoksų (stačiatikių), sentikių, judėjų, musulmonų sunitų ir karaimų“.¹⁹ Kaip matome iš apibrėžimų, bendruomenė ir bendrija, nors ir skiriasi savo teisiniu turiniu, bet visuomeniška prasme turi labai panašią prasmę. Sąvoka „bendruomenė“ yra naudojama plačiau, negu sąvoka „bendrija“. Sąvoka „bendrija“ naudojama tik teisinėje kalboje tam tikro juridinio asmens statusui apibūdinti. Kita vertus sąvoka „bendruomenė“ istoriškai naudojama tam, kad apibrėžti tam tikros grupės žmonių priklausymą tam tikrai religiniai kohortai.

Pagal 2012 metų Lietuvos statistikos departamento statistikos metraštį, 2011 metais Lietuvoje egzistavo 716 lotynų apeigų katalikų, 4 graikų apeigų katalikų, 53 evangelikų liuteronų, 15 evangelikų-reformatų, 53 ortodoksų(stačiatikių), 61 sentikių, 9 judėjų, 7 musulmonų ir tik 1 karaimų religinė bendruomenė.²⁰

1.2. Lietuvos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės samprata

Šiame skyriuje siekiama atskleisti Lietuvos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės sampratą. Be abejonės, šios sampratos suvokimas yra glaudžiai susijęs su Lietuvos istorija. Vertinant Lietuvos istoriją nuo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikų, religinės bendruomenės (taip šie juridiniai asmenys buvo vadinami iki pat XX amžiaus pabaigos –*aut. pastaba*) ir valstybę siejo civiliniai, bei administraciniai-teisiniai santykiai, kurie galų gale tapo prielaidomis religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimui. Skirtingos religinės bendruomenės istoriškai turėjo netapačius santykius su valstybe. Todėl, galima teigti, jog religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės samprata susideda iš atskirų religinių bendruomenių ir

¹⁷ Abromaitytė Aistė, „Bendruomeniškumo faktoriai ir jų funkcionavimas mokykloje“ (bakalauro baigiamasis darbas, Mykolo Romerio Universitetas, 2013), 9, http://bendruomeniskumas.mruni.eu/wp-content/uploads/2016/01/BAK_Abromaityte_2013_1107.pdf

¹⁸ Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas, „Valstybės žinios 89, 1985 (1995).

¹⁹ Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas, „Valstybės žinios 89, 1985(1995).

²⁰ „Lietuvos statistikos metraštis,“ Lietuvos statistikos departamentas. 2012, žiūrėta 2017 sausio 6 d., [http://staging.ilo.org/public/libdoc/igo/P/75921/75921\(2012\)695.pdf](http://staging.ilo.org/public/libdoc/igo/P/75921/75921(2012)695.pdf)

bendrijų istorinių kontekstų ir teisinių santykių su valstybe. Kaip pavyzdys šiame darbe bus aptartos keturių religinių bendruomenių nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą sampratos.

1.2.1 Lotynų apeigų katalikų religinės bendruomenės nuosavybės teisės samprata

Nuo pat krikščionybės įvedimo Lietuvoje 1387 metais, Lotynų Apeigų Katalikų bažnyčia (toliau – Katalikų bažnyčia) turėjo itin svarbią vietą visuomenėje. Būtent todėl jos klestėjimu rūpinosi ir valdovai ir patys parapijiečiai. Pirmiausiai Katalikų bažnyčios pastatų statymu pasirūpino Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės vadovai. Vėliau prie statymo prisidėjo ir bajorai, ir net pačios bažnyčios vadovybė.²¹ Iš esmės, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų, bajorų ir bažnyčios bendruomenės proporcijos atitiko valstybės žemėvaldos struktūrą.²² Taip XVI amžiaus viduryje Lietuvos didysis kunigaikštis buvo įsteigęs apie trečdalį katalikų bažnyčių, bajorai – apytiksliai du trečdalius, o Katalikų bažnyčia tik apie penkis procentus visų valstybės bažnyčių.²³ Bažnytinės žemės nuosavybės teisė buvo korporacinio pobūdžio. Tai reiškia, kad žemė priklausė ne atskiram dvasininkui, o visai bažnytinei visuomenei. Pagal kanonų teisę, iš vyskupijų, parapijų ar kitų „bažnytinių korporacijų“ buvo reikalaujama naudotis žeme tikslingai.²⁴ Iš to darytina išvada, jog jau nuo XIV amžiaus Lietuvos Katalikų bažnyčia įgijo „korporacijos“ ar bendrijos statusą, kuri kolektyviai naudojo ir valdė bendrą nuosavybę.

XV-XVI amžiuose, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės dvasininkus ir bajorus siejo panašus gyvenimo būdas. Jie turėjo tuos pačius buitinius rūpesčius, kaip ir dauguma vietos žemvaldžių, nes taip pat kaip ir bajorų, svarbiausiu dvasininkų pajamų šaltiniu buvo žemėvalda.²⁵ Kaip minima literatūroje, XVI a. dvasininkai savo valdas administravo ir dėl jų bylinėjosi, visiškai taip pat, kaip ir bajorai.²⁶ Iš išlikusių dokumentų yra sunku nustatyti kokia apimtimi Katalikų bažnyčia galėjo naudotis savo nuosavybės teisėmis. Tačiau yra žinoma, jog buvo tam tikrų Katalikų bažnyčios nuosavybės teisės apribojimų iš didikų ir bajorų pusės. Pavyzdžiui,

²¹ „Parapinės bažnyčios: ilgas kelias iki Dievo namų,“ *Orbis Lituaniae*, žiūrėta 2017 sausio 10 d., <http://m.ldkistorija.lt/index.php/istoriniai-faktai/parapines-baznycios-ilgas-kelias-iki-dievo-namu/1264>

²² „Parapinės bažnyčios: ilgas kelias iki Dievo namų,“ *Orbis Lituaniae*, žiūrėta 2017 sausio 10 d., <http://m.ldkistorija.lt/index.php/istoriniai-faktai/parapines-baznycios-ilgas-kelias-iki-dievo-namu/1264>

²³ „Parapinės bažnyčios: ilgas kelias iki Dievo namų,“ *Orbis Lituaniae*, žiūrėta 2017 sausio 10 d., <http://m.ldkistorija.lt/index.php/istoriniai-faktai/parapines-baznycios-ilgas-kelias-iki-dievo-namu/1264>

²⁴ „Parapinės bažnyčios: ilgas kelias iki Dievo namų,“ *Orbis Lituaniae*, žiūrėta 2017 sausio 10 d., <http://m.ldkistorija.lt/index.php/istoriniai-faktai/parapines-baznycios-ilgas-kelias-iki-dievo-namu/1264>

²⁵ Reda Bružaitė, „LDK parapinės dvasininkijos ir pasauliečių teisminiai ginčai XVI a. (Lietuvos Metrikos teismų bylų knygų duomenimis), *Istorijos šaltinių tyrimai* 3(2011): 60, <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2011~1367189235162/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

²⁶ Reda Bružaitė, „LDK parapinės dvasininkijos ir pasauliečių teisminiai ginčai XVI a. (Lietuvos Metrikos teismų bylų knygų duomenimis), *Istorijos šaltinių tyrimai* 3(2011): 60, <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2011~1367189235162/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

fundatoriai savo „suteiktyse“ nurodydavo žemės bei kitų pajamų šaltinių dovanojimo sąlygas. Valdos, dovanotos bažnyčiai, galėjo būti apribojamos ar tapti išskirtine bažnyčios nuosavybe.²⁷ Kai kur minima, jog perleidus turtą Katalikų bažnyčiai, dovanojanti šalis visiškai perduoda ir nuosavybės teises. Tačiau kitur minima, jog įsteigę Katalikų bažnyčią savo valdose, bajorai ar didikai galėjo traktuoti ją kaip savo nuosavybę.²⁸ Dar vertėtų paminėti, jog Bažnyčios nuosavybė buvo suskaidyta: bežemiai ir mažažemiai bajorai gaudavo iš Katalikų bažnyčios žemės leninės ar beneficinės nuosavybės principu. Tokiu atveju Katalikų bažnyčia skaitėsi aukščiausias, o bajoras–tiesioginis žemės valdytojas ir savininkas.²⁹

XIX a. pradžioje, kai didelė dalis Lietuvos žemės tapo carinės Rusijos dalimi, Rusijos carinė valdžia buvo tolerantiška katalikų dvasininkijos elgesiui.³⁰ Todėl carinė valdžia iš pradžių nesikišo į Katalikų bažnyčios gyvenimą. Katalikų bažnyčioms buvo leista naudotis jų turimais turtais, bei išlaikyti mokyklas.³¹ Iki trečiojo XIX amžiaus dešimtmečio katalikų dvasininkai turėjo išskirtinę padėtį, nes jiems buvo išsaugota teisė į žemę ir baudžiauninkus. Tačiau 1831 metais Lietuvoje įvyko sukilimas, prie kurio prisidėjo ir Lietuvos katalikų dvasininkija. Po šio sukilimo carinė valdžia pradėjo katalikų dvasininkijos represijas.³² Pamažu, norėdama priversti Katalikų dvasininkiją paklusti valdžiai, carinė Rusija nusprendė konfiskuoti bažnytinę žemę ir kitą turtą.³³ Lietuvos Katalikų bažnyčiai ir vienuolynams priklausantį kilnojamą ir nekilnojamą turtą

---

²⁷Bružaitė Reda, „LDK parapinės dvasininkijos ir pasauliečių teisminiai ginčai XVI a. (Lietuvos Metrikos teismų bylų knygų duomenimis), *Istorijos šaltinių tyrimai* 3(2011): 60, <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2011~1367189235162/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

²⁸Bružaitė Reda, „LDK parapinės dvasininkijos ir pasauliečių teisminiai ginčai XVI a. (Lietuvos Metrikos teismų bylų knygų duomenimis), *Istorijos šaltinių tyrimai* 3(2011): 65, <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2011~1367189235162/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

²⁹Machovenko Jevgenij, „Žemės nuosavybės formos Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje, *Teisė* 36(2000):54, <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2000~1367185455929/DS.002.0.01.ARTIC>

³⁰Vaičekonis Pranas, „Apie katalikų dvasininkų padėtį Lietuvoje iki 1830-1831 m. sukilimo ir po jo“, žiūrėta 2017 sausio 13 d., <http://www.saltiniai.info/files/istorija/IG00/Vai%C4%8Dekonis%20apie%20katalik%C5%B3%20dvasinink%C5%B3%20pad%C4%97t%C4%AF%20Lietuvoje.IG1502.pdf>

³¹Vaičekonis Pranas, „Apie katalikų dvasininkų padėtį Lietuvoje iki 1830-1831 m. sukilimo ir po jo“, žiūrėta 2017 sausio 13 d., <http://www.saltiniai.info/files/istorija/IG00/Vai%C4%8Dekonis%20apie%20katalik%C5%B3%20dvasinink%C5%B3%20pad%C4%97t%C4%AF%20Lietuvoje.IG1502.pdf>

³²Vaičekonis Pranas, „Apie katalikų dvasininkų padėtį Lietuvoje iki 1830-1831 m. sukilimo ir po jo“, žiūrėta 2017 sausio 13 d., <http://www.saltiniai.info/files/istorija/IG00/Vai%C4%8Dekonis%20apie%20katalik%C5%B3%20dvasinink%C5%B3%20pad%C4%97t%C4%AF%20Lietuvoje.IG1502.pdf>

³³Vaičekonis Pranas, „Apie katalikų dvasininkų padėtį Lietuvoje iki 1830-1831 m. sukilimo ir po jo“, žiūrėta 2017 sausio 13 d., <http://www.saltiniai.info/files/istorija/IG00/Vai%C4%8Dekonis%20apie%20katalik%C5%B3%20dvasinink%C5%B3%20pad%C4%97t%C4%AF%20Lietuvoje.IG1502.pdf>

buvo uždrausta parduoti, ar kitaip juo disponuoti be imperatoriaus sutikimo.³⁴ Galų gale, XIX amžiaus penktame dešimtmetyje Katalikų bažnyčių valdos buvo galutinai perimtos valstybės.³⁵

Deja, išliko nedaug informacijos apie Katalikų bažnyčios nuosavybės teises Klaipėdos krašte, Prūsijos viešpatavimo metais. Tačiau kai kuriuose šaltiniuose yra minima, jog pavyzdžiui 1782 metais Fridricho Didžiojo nurodymu Klaipėdoje Katalikų bažnyčiai buvo išskirtas žemės sklypas–bažnyčiai ir kapinėms.³⁶ Iš tokios negausios informacijos galima daryti prielaidą, jog ir Prūsijai pavaldžiose teritorijose XVIII-XIX amžiuose Katalikų bažnyčia turėjo tam tikros nuosavybės, bet nėra išlikę duomenų, kokias būtent nuosavybės teises ji turėjo.

Katalikų bažnyčios nuosavybės teisės padėtis tarpukario Lietuvoje buvo neatsėjama nuo visų kitų tais laikais egzistavusių religinių bendruomenių. Apskritai, įstodama į Tautų Sąjungą 1921 metais, Lietuvos Respublika privalėjo ratifikuoti Tautinių mažumų Lietuvoje teisių deklaraciją. Deklaracija įtvirtino visų piliečių lygybės prieš įstatymą principą, bei viešą religijos išpažintį.³⁷ 1922 metų Lietuvos Respublikos Konstitucija suteikė visoms pripažintoms Bažnyčioms (Katalikų, Liuteronų, Reformatų, Stačiatikių, Judėjų, Musulmonų ir Karaimų teisę tvarkytis pagal savo statusus ir kanonus, atlikti savo apeigas, išpažinti ir skelbti savo tikėjimą, steigti kulto namus, mokyklas, įgyti kilnojamąjį ir nekilnojamąjį turtą.³⁸ Tai buvo pradžia valstybės ir Katalikų bažnyčios administraciniais-teisiniais santykiais.

Nepriklausomybės metų pradžioje valstybė siekė centralizuoti tautinių mažumų bendruomenių valdymą, įsteigdamą vieną jas reprezentuojančią įstaigą. Todėl 1919 metais valdžia įsakmiai paragino tautinių mažumų bendruomenių atstovus sudaryti atskiras religines bendruomenes ir jas vadovaujančius organus.³⁹

---

³⁴Šenavičius Antanas ir Smalsys Vainius, „Administracinės reformos Rusijos valdomoje Lietuvos teritorijoje XVIII a. pabaigoje – XIX a. pradžioje“, *Viešoji Politika ir Administravimas* 29(2009):106, https://www.mruni.eu/upload/iblock/04c/11_a.senavicius_v.smalskys.pdf

³⁵„Luomų padėtis XIX a. Baudžiavos panaikinimas“, Šaltiniai.info, žiūrėta 2017 sausio 5 d.; <http://www.saltiniai.info/index/details/155>

³⁶„Klaipėdos senųjų kapinių istorija“, Žemaitijos Paveldas, žiūrėta 2017 sausio 6 d., <http://www.zemaitijospaveldas.eu/lt/left/zemaitija/kapines/klaipedos-kapines/>

³⁷Lukaitytė Regina, „Lietuvos Religinės Mažumos 1918-1940 m. valstybės globoje“, *Bažnyčios Istorijos Studijos*, 32B, 3 (2010): 249, <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2010~1367171675129/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

³⁸Lukaitytė Regina, „Lietuvos Religinės Mažumos 1918-1940 m. valstybės globoje“, *Bažnyčios Istorijos Studijos*, 32B, 3 (2010): 249, <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2010~1367171675129/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

³⁹Lukaitytė Regina, „Lietuvos Religinės Mažumos 1918-1940 m. valstybės globoje“, *Bažnyčios Istorijos Studijos*, 32B, 3 (2010): 249, <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2010~1367171675129/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Kalbant apie Katalikų bažnyčią, 1918-1940 metai buvo jai palankūs. Katalikų bažnyčios padėtis buvo teisiškai įtvirtinta, bei Bažnyčia disponavo gana didele nuosavybe.⁴⁰ 1918 metais atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, įsipareigojimai Katalikų bažnyčiai buvo perminti iš svetimos valstybės teisės, ir nusavinti Katalikų bažnyčios turtai atiteko Lietuvos valstybei. Nors Lietuva visų turtų sugrąžinti Katalikų bažnyčiai buvo nepajėgi, ji, kaip kompensaciją, pradėjo mokėti dvasininkams atlyginimus.⁴¹

1940 metais, praėjus vos dešimčiai dienų po TSR okupacijos, buvo paskelbtas TSR nutarimas dėl visiško Katalikų bažnyčios atskyrimo nuo valstybės. Pagrindinis TSR siekis buvo nukreipti Lietuvos piliečius nuo religijos ir įskiepyti jiems ateistines pažiūras.⁴² Dvasininkams buvo nemokomos pašalpos ir algos, bei konfiskuotas parapijoms priklausantis kilnojamas (pinigai—*aut. pastaba*) ir nekilnojamas (žemė—*aut. pastaba*) turtas.⁴³ Parapijoms buvo palikta tik po 3 ha žemės, įskaitant šventoriaus ir kartais net kapinių plotą.⁴⁴

Išlikę po karo bažnyčioms priklausantys pastatai buvo nerenovuojami, o negailestingai griaujami.⁴⁵ 1948 metais, Tarybų valdžia paskelbė religinių bendruomenių nekilnojamojo turto nacionalizavimą. Pagal nacionalizavimo taisykles, dalis religinių bendruomenių pastatų buvo valstybės atimti, nors ir palikti jų naudojimui.⁴⁶ Taigi, religinės bendruomenės, tame tarpe ir Katalikų bažnyčia, neteko disponavimo ir valdymo teisių į bendruomenių nekilnojamąjį turtą, bet išlaikė naudojimo teisę, kuri irgi buvo be galo trapi.

Geras tų laikų Katalikų bažnyčios padėties pavyzdys—Klaipėdoje Marijos Taikos Karalienės bažnyčios statybos. Apskirtai, TSR laikotarpiu, Katalikų bažnyčia Lietuvoje buvo pati organizuočiausia, o dėl jos pavaldumo Vatikanui pati autoritetinga. TSR valdžiai buvo naudinga,

---

⁴⁰Grikšaitė Inesa, „Klaipėdos miesto religinių bendruomenių santykiai su TSR valdžia 1945-1954 m.“, *Genocidas ir Rezistencija* 2, 2 (2007): 134, <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2007~1367182063635/DS.002.0.01.ARTIC>

⁴¹Valančius Kazimieras, „Katalikų padėties Lietuvoje restitucijos problemos“, *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis* 18(2001): 6, <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2001~1367162105352/DS.002.0.01.ARTIC>

⁴²Grikšaitė Inesa, „Klaipėdos miesto religinių bendruomenių santykiai su TSR valdžia 1945-1954 m.“, *Genocidas ir Rezistencija* 2, 2 (2007): 134, <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2007~1367182063635/DS.002.0.01.ARTIC>

⁴³Grikšaitė Inesa, „Klaipėdos miesto religinių bendruomenių santykiai su TSR valdžia 1945-1954 m.“, *Genocidas ir Rezistencija* 2, 2 (2007): 130, <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2007~1367182063635/DS.002.0.01.ARTIC>

⁴⁴Grikšaitė Inesa, „Klaipėdos miesto religinių bendruomenių santykiai su TSR valdžia 1945-1954 m.“, *Genocidas ir Rezistencija* 2, 2 (2007): 129, <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2007~1367182063635/DS.002.0.01.ARTIC>

⁴⁵Grikšaitė Inesa, „Klaipėdos miesto religinių bendruomenių santykiai su TSR valdžia 1945-1954 m.“, *Genocidas ir Rezistencija* 2, 2 (2007): 127, <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2007~1367182063635/DS.002.0.01.ARTIC>

⁴⁶Teisingumo Ministerija, *Religinės bendruomenės gali kreiptis dėl teisių į nekilnojamąjį turtą sugrąžinimo*, prisijungimo laikas: 2017-01-05; <http://www.tm.lt/naujienos/pranesimasspaudai/2169>

kad Katalikų bažnyčia įsiregistruotų (ko buvo prašoma ir iš kitų religinių bendruomenių, bet dėl labai nepalankių sąlygų tai nebuvo paprasta padaryti—*aut. pastaba*), nes taip būtų buvę galima lengviau ją kontroliuoti⁴⁷. Galų gale, 1948 metais Katalikų bažnyčia buvo įregistruota ir ji įgijo teisę reikalauti iš valdžios maldos namų. 1956 metais, Klaipėdoje buvo išduotas leidimas statyti Marijos Taikos Karalienės bažnyčią. Statybos buvo vykdomos katalikų lėšomis ir buvo baigtos 1961 metais. Tačiau tik pastačius bažnyčią, ji iš karto buvo konfiskuota valstybės ir pastatas buvo atiduotas Filharmonijai.⁴⁸ Panaši valstybės politika buvo vykdoma iki pat XX amžiaus aštuntojo dešimtmečio pabaigos.

1.2.2. Judėjų religinės bendruomenės nuosavybės teisės samprata

Dar prieš Abejų Tautų Respublikos įkūrimą Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovai suteikė žydų tautybės (kurios etninė tapatybė buvo neatsiejama nuo judaizmo tikybos—*aut. pastaba*) žmonėms teisę laisvai įsikurti valstybėje, prekiauti ir užsiminėti kitokia veikla. 1569 metais žydams buvo leista gyventi visuose miestuose, miesteliuose, bei dvaruose.⁴⁹ Kaip jau buvo minėta, Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė buvo feodalinė šalis, kurioje buvo luominė visuomenė su griežtomis reglamentuotomis teisėmis, pareigomis ir veiklos ribomis.⁵⁰ Žydai nepriklausė nei miestiečių, nei valstiečių, nei bajorų luomui. Faktiškai, jie sudarė atskirą etno-konfesinį luomą, kuriam valstybė suteikė tam tikras privilegijas, bet viduje jie gyveno pagal savo teisę.⁵¹ Iš esmės, žydų bendruomenę galima pavadinti parapija, nes tuo metu žydai priklausė religiniai kategorijai. Jei žydas keisdavo religiją—jis automatiškai pereinavo į kitą luominį sluoksnį.⁵² Žydų visuomeninį gyvenimą sudarė bendruomenė, kuri apimdavo tam tikroje gyvenvietėje (mieste, miestelyje, t.t.) gyvenančius žydus, sinagogą (maldos namai—*aut. pastaba*), kapines, mokyklą, bei žydų teismą.⁵³ XVI-XVII a. Lietuvos teritorijoje gyvenę žydai buvo muito ir karčemų nuomotojai. Pagal išlikusius archyvuose dokumentus, XVII a., pavyzdžiui, Kaune žydai gyveno tik pilies muitinei ar jurzdikai

⁴⁷Grikšaitė Inesa, „Klaipėdos miesto religinių bendruomenių santykiai su TSR valdžia 1945-1954 m.“, *Genocidas ir Rezistencija* 2, 2 (2007): 135, <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2007~1367182063635/DS.002.0.01.ARTIC>

⁴⁸Grikšaitė Inesa, „Klaipėdos miesto religinių bendruomenių santykiai su TSR valdžia 1945-1954 m.“, *Genocidas ir Rezistencija* 2, 2 (2007): 135, <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2007~1367182063635/DS.002.0.01.ARTIC>

⁴⁹Urbaitytė. Rita, „Kauno miesto santykiai su žydais XVIII amžiuje“, *Kauno istorijos metraščiai* (2003): 113, <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2004~1367186177148/DS.002.0.01.ARTIC>

⁵⁰Machovenko Jevgenij, „Lietuvos Teisės Šaltinių Istorinė Raida“, konspektai (2012): 17, žiūrėta 2017 sausio 10 d., www.tf.vu.lt/dokumentai/Viesoji.../LTIR_konspektas_2012.doc

⁵¹Urbaitytė. Rita, „Kauno miesto santykiai su žydais XVIII amžiuje“, *Kauno istorijos metraščiai* (2003): 88, <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2004~1367186177148/DS.002.0.01.ARTIC>

⁵²Urbaitytė. Rita, „Kauno miesto santykiai su žydais XVIII amžiuje“, *Kauno istorijos metraščiai* (2003): 88, <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2004~1367186177148/DS.002.0.01.ARTIC>

⁵³Urbaitytė. Rita, „Kauno miesto santykiai su žydais XVIII amžiuje“, *Kauno istorijos metraščiai* (2003): 88, <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2004~1367186177148/DS.002.0.01.ARTIC>

priklausančiuose žemės sklypuose ir namuose.⁵⁴ XVIII a. pirmoje pusėje Kaune žydai gyveno miesto mūriniuose namuose, Katalikų bažnyčios, vienuolynų ir bajorų jurisdikcijos ribose, mokant žemės mokestį.⁵⁵ Yra duomenų, jog tais laikais žydai jau turėjo pastatytas sinagogas ir atskirus kapinių sklypus.⁵⁶ Taigi, judėjų religinės bendruomenės (toliau – žydų) nuosavybės teisės istorija, ypač Kaune, tuo laikotarpiu yra miglota. Iš vienos pusės žydai nuomodavo gyvenamąjį plotą, bet iš kitos pusės matyti, jog jie turėjo savo nuosavybėje sinagogų ir sklypų kapinėms. Kituose Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės vietovėse žydai buvo pavaldūs tam tikram bajorui, didikui ar valdovui. Kartais jie buvo pavaldūs net dvigubai. Pavyzdžiui, Jurbarko žydai, pagal Vladislavo Vazos privilegiją už gyvenamuosius namus, sklypus, smukles, pievas, ar daržus privalėjo „atlikinėti ir duoti tai, kas paprastai privaloma, tenykščiam Jurbarko miestui ir magistratui, o ne kam nors kitam“.⁵⁷

Kitų tautybių Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės miestų gyventojai nesidžiaugė žydų kaimynyste. Pagal galimybes, miestai stengėsi žydų neįsileisti, o įsileidus juos, kuo greičiau juos išvyti.⁵⁸ Susipažinus su Kauno miesto žydų istorija, galima daryti prielaidą, jog Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės žydai buvo tai įleidžiami į didelius mietus, tai bylinėjimosi rezultate išvaromi už miesto ribų. Kaip minima šaltiniuose, XVII a. pabaigoje ir XVIII a., žydų turėta nuosavybė (namai, sinagogos), buvo periodiškai atimami ar deginami valstybės ar kitataučių.⁵⁹

Po Abejų Tautų Respublikos padalijimo, carinė Rusija sukūrė „žydų problemą“.⁶⁰ Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje ir vėliau Abejų Tautų Respublikoje gyveno daug žydų tautybės žmonių. Carinė Rusija matė tokią žydų gausą kaip didelį pavojų valstybei ir todėl bandė visais būdais kontroliuoti žydų bendruomenę, bei keisti ją pagal savo pageidavimą.⁶¹ Pasak Aurimo Guogos, „žydai grįžo į pavėluotus viduramžius, kai krikščioniškų bažnyčių vadovai inicijavo

---

⁵⁴ Urbaitytė. Rita, „Kauno miesto santykiai su žydais XVIII amžiuje“, *Kauno istorijos metraščiai* (2003): 87, <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2004~1367186177148/DS.002.0.01.ARTIC>

⁵⁵ Urbaitytė. Rita, „Kauno miesto santykiai su žydais XVIII amžiuje“, *Kauno istorijos metraščiai* (2003): 89, <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2004~1367186177148/DS.002.0.01.ARTIC>

⁵⁶ Urbaitytė. Rita, „Kauno miesto santykiai su žydais XVIII amžiuje“, *Kauno istorijos metraščiai* (2003): 87, <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2004~1367186177148/DS.002.0.01.ARTIC>

⁵⁷ Urbaitytė. Rita, „Kauno miesto santykiai su žydais XVIII amžiuje“, *Kauno istorijos metraščiai* (2003): 94, <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2004~1367186177148/DS.002.0.01.ARTIC>

⁵⁸ Urbaitytė. Rita, „Kauno miesto santykiai su žydais XVIII amžiuje“, *Kauno istorijos metraščiai* (2003): 107, <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2004~1367186177148/DS.002.0.01.ARTIC>

⁵⁹ Urbaitytė. Rita, „Kauno miesto santykiai su žydais XVIII amžiuje“, *Kauno istorijos metraščiai* (2003): 108, <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2004~1367186177148/DS.002.0.01.ARTIC>

⁶⁰ Guoga Aurimas, „Žydai carinėje Rusijoje“, *Žydai carinėje Rusijoje*, žiūrėta 2017 sausio 11, <http://www.aguoga.lt/content/%C5%BEydai-carin%C4%97je-rusijoje>

⁶¹ Guoga Aurimas, „Žydai carinėje Rusijoje“, *Žydai carinėje Rusijoje*, žiūrėta 2017 sausio 11, <http://www.aguoga.lt/content/%C5%BEydai-carin%C4%97je-rusijoje>

įstatymus, kurie buvo skirti žydus pažeminti ir parodyti juos kaip antrarūšius žmones“.⁶² 1806 metais carinės Rusijos valdžia išleido įsaką dėl „pilkų“ zonų, arba kitaip vadinamų „sėslumo zonų.“ Taip buvo vadinamos vietos, kuriose turėjo teisę gyventi žydai. Dažniausiai tos teritorijos buvo Lietuvoje, Vakarinėje Baltarusijoje, bei Vakarinėje Ukrainoje.⁶³ Bendrai, Žydams buvo ribojami verslai, galimybė mokytis universitetuose, varžoma religinė veikla, bei draudžiama nuomoti žemę.⁶⁴ Bendrai, žydų religinį gyvenimą carinėje Rusijoje reglamentavo Rusijos Įstatymų sąvado XI tomo 1 dalies 4-oji ir 5-oji knyga.^{65, 66} Šis dokumentas reglamentavo žydų maldos namų skaičių, mokesčius, t.t., religinės bendruomenės nuosavybės įgijimo pagrindus. Pagal šio teisės akto 4 knygos pirmos dalies 1061 straipsnį, bendros maldos galėjo vykti tik specialiai skirtuose pastatuose-sinagogose, bei maldos mokyklose. Visuotinis maldos vykdymas viešosiose vietose ar žydų privačiuose namuose buvo baudžiamas pagal įstatymą. Pagal 1062 straipsnį, sinagogos ir maldos mokyklos galėjo būti steigiamos tik pagal gubernijos vadovybės leidimą, ir tam tikroje su žydų bendruomenės narių skaičiumi proporciijoje. 1065 straipsnyje kalbama apie žydų laidojimo apeigų namų statybą, kuri buvo pavaldi toms pačioms taisyklėms, kaip ir maldos namai.⁶⁷ Visą tai rodo, jog Rusijos Imperijos laikais žydai turėjo nuosavybės, bet nuosavybės teisė buvo be galo ribota.

Žydų religinis gyvenimas pasikeitė tik 1925 metais, kai jau nepriklausoma Lietuvos Respublika peržiūrėjo bendruomenių statusą ir priėmė naują „Žydų tautinių bendruomenių įstatymą“, pagal kurį žydų bendruomenė neteko religinių reikalų kompetencijos.⁶⁸ 1925 metais Pradėjo veikti sinagogų ir maldos namų valdybos, kurios narius tvirtindavo Švietimo ministerija.⁶⁹

---

⁶²Guoga Aurimas, „Žydai carinėje Rusijoje“, „Žydai carinėje Rusijoje, žiūrėta 2017 sausio 11, <http://www.aguoga.lt/content/%C5%BEydai-carin%C4%97je-rusijoje>

⁶³Guoga Aurimas, „Žydai carinėje Rusijoje“, „Žydai carinėje Rusijoje, žiūrėta 2017 sausio 11, <http://www.aguoga.lt/content/%C5%BEydai-carin%C4%97je-rusijoje>

⁶⁴Guoga Aurimas, „Žydai carinėje Rusijoje“, „Žydai carinėje Rusijoje, žiūrėta 2017 sausio 11, <http://www.aguoga.lt/content/%C5%BEydai-carin%C4%97je-rusijoje>

⁶⁵Lukaitytė Regina, „Lietuvos Religinės Mažumos 1918-1940 m. valstybės globoje“, *Bažnyčios Istorijos Studijos*, 32B, 3 (2010): 255, <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2010~1367171675129/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

⁶⁶„Свод Законов Российской Империи,“ žiūrėta 2017 sausio 13 d, [.http://www.runivers.ru/bookreader/book388211/#page/198/mode/1up](http://www.runivers.ru/bookreader/book388211/#page/198/mode/1up)

⁶⁷„Свод Законов Российской Империи,“ žiūrėta 2017 sausio 13 d, [.http://www.runivers.ru/bookreader/book388211/#page/198/mode/1up](http://www.runivers.ru/bookreader/book388211/#page/198/mode/1up)

⁶⁸ Lukaitytė Regina, „Lietuvos Religinės Mažumos 1918-1940 m. valstybės globoje“, *Bažnyčios Istorijos Studijos*, 32B, 3 (2010): 255, <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2010~1367171675129/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

⁶⁹ Lukaitytė Regina, „Lietuvos Religinės Mažumos 1918-1940 m. valstybės globoje“, *Bažnyčios Istorijos Studijos*, 32B, 3 (2010): 255, <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2010~1367171675129/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

Šios vadybos žinion buvo perduotas visas žydų bendruomenės turtas: kapinės, ritualinės pirtys(mikvos), labdaros įstaigos ir taip toliau.⁷⁰

Iki antrojo pasaulinio karo Lietuvoje gyveno apie 220000 žydų. Tačiau Holokausto enciklopedijos duomenimis, 143000 Lietuvos žydų buvo išžudyta nacių.⁷¹ Istorigo Solomono Atamuko apskaičiavimu, 1945 m. Lietuvoje gyveno tik apie 10 tūkstančių žydų.⁷² Šis mažas skaičius išgyvenusių Lietuvos žydų bandė atnaujinti pamaldas sinagogose, bei sutvarkyti tautiečių masinių žudynių kapavietes.⁷³ Tačiau tai buvo sunki užduotis, nes valdžia laikė religija „opiumu liaudžiai“.⁷⁴ Išlikusio žydų bendruomenės paveldo įstatymai netik neginė, bet ir nepaisė.⁷⁵ TSR privačios nuosavybės nacionalizavimas atvėrė kelią vietos valdžiai disponuoti išžudytų žydų religiniais pastatais bei žeme. Po karo absoliuti dauguma sinagogų stovėjo apleistos ir išgrobtos. Valdžia šiuos pastatus nacionalizavo ir pradėjo naudoti savo poreikiams.⁷⁶ Pavyzdžiui, sugriauta, bet išlikusi po Antrojo Pasaulinio Karo žydų sinagoga Klaipėdos mieste buvo išnuomota valstybės tralerių bazei.⁷⁷ Apskritai, sutvarkius įregistravimo formalumus 1946 metais žydų bendruomenė atgavo naudojimui tik tris iš šimto prieš karą veikusią sinagogų: Vilniuje vieną, Kaune dvi, o kituose regionuose nė vienos.⁷⁸

1.2.3. Karaimų religinės bendruomenės nuosavybės teisės samprata

Karaimų tautos(ir neatsėjamai karaimų tikėjimo žmonių – *aut. pastaba*) istorija Lietuvoje prasidėjo XIV amžiuje kai Didysis Kunigaikštis Vytautas bekariaudamas su Aukso Orda atvežė dalį Krymo karaimų į Lietuvą ir apgyvendino juos tuometinėje sostinėje Trakuose.⁷⁹ Vėlesniais laikais

---

⁷⁰ Lukaitytė Regina, „Lietuvos Religinės Mažumos 1918-1940 m. valstybės globoje,“ *Bažnyčios Istorijos Studijos*, 32B, 3 (2010): 255, <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2010~1367171675129/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

⁷¹ „Klausimų ir atsakymų apie Holokaustą,“ Bernardinai.lt, žiūrėta 2017 sausio 9 d.,

<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2011-09-23-20-klausimu-ir-atsakymu-apie-holokausta/69274>

⁷² Lukaitytė Regina, „Žydų religinis gyvenimas Lietuvoje 1944-1956 m.,“ *Lituanistica* 4,90 (2012): 296,

<http://www.lmaleidykla.lt/ojs/index.php/lituanistica/article/viewFile/2518/1365>

⁷³ Lukaitytė Regina, „Žydų religinis gyvenimas Lietuvoje 1944-1956 m.,“ *Lituanistica* 4,90 (2012):295,

<http://www.lmaleidykla.lt/ojs/index.php/lituanistica/article/viewFile/2518/1365>

⁷⁴ „Опиум народа,“ Академик, žiūrėta 2017 sausio 11 d., <http://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/1587403>

⁷⁵ Lukaitytė Regina, „Žydų religinis gyvenimas Lietuvoje 1944-1956 m.,“ *Lituanistica* 4,90 (2012): 305,

<http://www.lmaleidykla.lt/ojs/index.php/lituanistica/article/viewFile/2518/1365>

⁷⁶ Lukaitytė Regina, „Žydų religinis gyvenimas Lietuvoje 1944-1956 m.,“ *Lituanistica* 4,90 (2012):296,

<http://www.lmaleidykla.lt/ojs/index.php/lituanistica/article/viewFile/2518/1365>

⁷⁷ Griškaitė Inesa, „Klaipėdos miesto religinių bendruomenių santykiai su TSR valdžia 1945-1954 m.,“ *Genocidas ir Rezistencija* 2, 2 (2007): 134, <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2007~1367182063635/DS.002.0.01.ARTIC>

⁷⁸ Lukaitytė Regina, „Žydų religinis gyvenimas Lietuvoje 1944-1956 m.,“ *Lituanistica* 4,90 (2012):297,

<http://www.lmaleidykla.lt/ojs/index.php/lituanistica/article/viewFile/2518/1365>

⁷⁹ „Karaimų Bendruomenės Istorija,“ Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičiūtės-Bitės viešoji biblioteka, žiūrėta 2017 sausio 11d., <http://www.pavb.lt/lt/straipsnis/1787-karaimu-bendruomenes-istorija>

karaimai apsigyvendavo ir šiaurinėje Lietuvos dalyje.⁸⁰ Pirmą savo gyvenimo Lietuvoje šimtmetį karaimai Trakuose ėjo pilių sargybą. Vėliau jų gyvenimo būdas nieko nesikeitė nuo kitų Lietuvos gyventojų – jie vertėsi žemdirbyste bei amatais. Atveždamas karaimus į Lietuvą Vytautas siekė apgyvendinti laisvas žemes, statyti miestus ir pilis, ir tuo pagerinti valstybės ekonominį gyvenimą.⁸¹ Apsigyvenę XIV amžiuje Lietuvoje karaimai sudarė atskirą bendruomenę, kuri buvo atskirai administruojama. Karaimai nepriklausė nė vienam luomui ir jų teisinė padėtis buvo nustatoma valdovų suteiktomis privilegijomis. Pavyzdžiui, išlikusiame iki šių dienų 1441-ųjų metų Kazimiero Jogailaičio teisės akte karaimams yra suteikiama savivaldos teisė.⁸² Kitos svarbios valdovų suteiktos privilegijos buvo teisė turėti bendruomenės žemę, savo maldos namus, mokyklas.⁸³ Dar nuo Vytauto laikų karaimams skirta žemė priklausė visai karaimų bendruomenei. Kiekvienai karaimų šeimai buvo išskiriamas dirbamos žemės rėžis, kuriuo jie galėjo naudotis, bet neturėjo teisės parduoti.⁸⁴ Kadangi tais laikais karaimų tapatumas buvo siejamas netik su jų etniškumu, bet ir religiniu tapatumu, galime daryti prielaidą, jog privilegijos suteiktos karaimams reiškė ir suteiktas privilegijas jų religiniai bendruomenei. Todėl, matome, jog karaimų religinė bendruomenė tais laikais turėjo tik dalines nuosavybės teises.

Aprašant karaimų religinės bendruomenės nuosavybės teisės aspektus carinės Rusijos laikotarpiu, vertėtų paminėti, jog atskirų socialinių grupių socialinis statusas, buvęs Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikas, dažnai nesutapdavo su carinės Rusijos įstatymuose apibrėžtu statusu.⁸⁵ Kaip pabrėžia Tamara Bairašauskaitė, „Rusijos socialinis tikslas– sukurti reglamentuotą sistemą luominių grupių, turinčių apibrėžtas teises ir atliekančių atitinkamas pareigas valstybei, jas atskirti taikant tikybės kriterijų – sudarė sąlygas atsirasti prieštaravimui tarp buvusios, mentalinėje sąmonėje užfiksuotos padėties ir siūlomo statuso, kuriam analogijų semtasi Rusijos imperijos visuomenės struktūroje.“⁸⁶ Prieštaringose situacijoje atsidūrė negausi Lietuvos karaimų

---

⁸⁰ „Karaimų Bendruomenės Istorija,“ Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičiūtės-Bitės viešoji biblioteka, žiūrėta 2017 sausio 11d., <http://www.pavb.lt/lt/straipsnis/1787-karaimu-bendruomenes-istorija>

⁸¹ „Karaimų Bendruomenės Istorija,“ Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičiūtės-Bitės viešoji biblioteka, žiūrėta 2017 sausio 11d., <http://www.pavb.lt/lt/straipsnis/1787-karaimu-bendruomenes-istorija>

⁸² „Karaimų Bendruomenės Istorija,“ Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičiūtės-Bitės viešoji biblioteka, žiūrėta 2017 sausio 11d., <http://www.pavb.lt/lt/straipsnis/1787-karaimu-bendruomenes-istorija>

⁸³ Bairašauskaitė Tamara, „Apibrėžimo ir tapatumo kolizija: Lietuvos karaimų socialinio statuso klausimu XIX amžiaus pirmoje pusėje,“ *Lietuvos mokslų akademijos leidykla*, 65 (2006):24, http://www.lmaleidykla.lt/publ/0235-716X/2006/1/Lit_024_037.pdf

⁸⁴ „Konfesinių ir tautinių „mažumų teisinės padėties kaita 16-18 a.,“ Gabūs ir drąsūs, žiūrėta 2017 sausio 10 d., <http://gid.lt/istorija/konfesiniu-ir-tautiniu-mazumu-teisines-padeties-kaita-16-18-a>

⁸⁵ Bairašauskaitė Tamara, „Apibrėžimo ir tapatumo kolizija: Lietuvos karaimų socialinio statuso klausimu XIX amžiaus pirmoje pusėje,“ *Lietuvos mokslų akademijos leidykla*, 65 (2006):24, http://www.lmaleidykla.lt/publ/0235-716X/2006/1/Lit_024_037.pdf

⁸⁶ Bairašauskaitė Tamara, „Apibrėžimo ir tapatumo kolizija: Lietuvos karaimų socialinio statuso klausimu XIX amžiaus pirmoje pusėje,“ *Lietuvos mokslų akademijos leidykla*, 65 (2006):24, http://www.lmaleidykla.lt/publ/0235-716X/2006/1/Lit_024_037.pdf

bendruomenė. Karaimų bendruomenei suteiktos savivaldos ir nuosavybės teisės privilegijos Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikais neatitiko Rusijos imperijos taikytino luominio savivaldos modelio ir todėl pavirto fikcija.⁸⁷ Tačiau karaimų luominis bei nuosavybės teisės klausimas buvo sprendžiamas skirtingai, priklausomai nuo gyvenamosios vietos. Pavyzdžiui, Trakuose karaimams buvo paliktos visos privilegijos, susiformavusios dar Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikais.⁸⁸ Tačiau kito miesto karaimai XIX amžiaus pradžioje kreipėsi į teismą, bandydami įrodyti savo teises į žemę, remdamiesi Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikais suteiktomis privilegijomis. Deja, jiems nieko nepavyko įrodyti ir 1826 metais iš jų buvo atimta nuosavybės teisė į žemę, pareikalauta mokėti činšą ir jų statusas buvo prilyginamas prie valstiečių.⁸⁹

Vis dėlto, valdovų požiūris į karaimus buvo daug palankesnis, nei į žydus. Jiems nebuvo nustatytos „sėslumo zonos“ ir jų statusas daugumoje nesiskyrė nuo kitų miestiečių. 1863 metais imperatorius Aleksandras II išleido įstatymą „Dėl karaimų teisių nustatymo“, pagal kurį karaimų tautybės atžvilgiu turi būti taikomi bendri imperijos įstatymai atsižvelgiant į tai, kuriam luomui jie priklauso.⁹⁰ Tai galutinai atskyrė karaimų teisinį statusą nuo žydų.⁹¹

Po Pirmojo Pasaulinio karo, dėl pasikeitusio politinio žemėlapio, dalis Lietuvos karaimų liko Lenkijai priklausančiai teritorijai, o dalis dar Abejų Tautų Respublikos padalijimo laikais išvyko į Rusiją.⁹² Tačiau nedidelė karaimų bendruomenės dalis liko Lietuvos teritorijoje, ir jų atžvilgiu, kaip ir kitų tų metų Lietuvos religinių bendruomenių požiūriu, galiojo carinės Rusijos įstatymai, kurie reglamentavo ir karaimų religinės bendruomenės statusą. Taip pat buvo ratifikuota minėta Tautų Sąjungos „Tautinių mažumų Lietuvoje teisių deklaracija“, kuri įtvirtino visų piliečių

---

⁸⁷Bairašauskaitė Tamara, „Apibrėžimo ir tapatumo kolizija: Lietuvos karaimų socialinio statuso klausimu XIX amžiaus pirmoje pusėje“, *Lietuvos mokslų akademijos leidykla*, 65 (2006):24, http://www.lmaleidykla.lt/publ/0235-716X/2006/1/Lit_024_037.pdf

⁸⁸Bairašauskaitė Tamara, „Apibrėžimo ir tapatumo kolizija: Lietuvos karaimų socialinio statuso klausimu XIX amžiaus pirmoje pusėje“, *Lietuvos mokslų akademijos leidykla*, 65 (2006): 26, http://www.lmaleidykla.lt/publ/0235-716X/2006/1/Lit_024_037.pdf

⁸⁹Bairašauskaitė Tamara, „Apibrėžimo ir tapatumo kolizija: Lietuvos karaimų socialinio statuso klausimu XIX amžiaus pirmoje pusėje“, *Lietuvos mokslų akademijos leidykla*, 65 (2006):26, http://www.lmaleidykla.lt/publ/0235-716X/2006/1/Lit_024_037.pdf

⁹⁰Bairašauskaitė Tamara, „Apibrėžimo ir tapatumo kolizija: Lietuvos karaimų socialinio statuso klausimu XIX amžiaus pirmoje pusėje“, *Lietuvos mokslų akademijos leidykla*, 65 (2006):30, http://www.lmaleidykla.lt/publ/0235-716X/2006/1/Lit_024_037.pdf

⁹¹Bairašauskaitė Tamara, „Apibrėžimo ir tapatumo kolizija: Lietuvos karaimų socialinio statuso klausimu XIX amžiaus pirmoje pusėje“, *Lietuvos mokslų akademijos leidykla*, 65 (2006): 30, http://www.lmaleidykla.lt/publ/0235-716X/2006/1/Lit_024_037.pdf

⁹²Troskovaitė Dovilė, „Karaimų Savivokos Virsmas: Moderniosios Tapatybės Susiformavimas“ (Magistro darbas, Vilniaus Universitetas, 2009),23,gs.elaba.lt/object/elaba:2161903/2161903.pdf

lygybę prieš įstatymą ir religinių bendruomenių teisę įgyti nuosavybės.⁹³ Iš skirtingų šaltinių suteikiamos informacijos apie tų metų religinių bendruomenių statusą, galime daryti prielaidą, jog Karaimų religiniai bendruomenėi buvo suteikiamas juridinio asmens statusas. LR Vyriausybė dvasininkams mokėjo algas, bei skirdavo paskolas ir pašalpas maldos namams remontuoti ir statyti.⁹⁴ Iš valstybės išdo, pavyzdžiui, Panevėžio karaimų bendruomenėi(karaimų religinio gyvenimo „epicentru“) kasmet būdavo išmokama 300-400 lt. suma.⁹⁵ Tai rodo, jog karaimų religinė bendruomenė turėjo savo nuosavybės ir kaip juridinis asmuo turėjo teises ją valdyti, bei disponuoti. Tačiau, kaip minima tų laikų gyvenusių karaimų prisiminimuose, bendruomenėi priklausę pastatai ir žemės nuosavybė buvo nusiaubti.⁹⁶

Beveik nuo pat nacionalizacijos aparato veikimo pradžios, karaimai neteko dvejų iš trijų Lietuvoje veikiančių kinesių(maldos namų – *aut. pastaba*).⁹⁷ 1940 metais buvo uždaryta karaimų mokykla, atimti karaimų bendruomenės pastatai Vilniuje, Panevėžyje, Trakuose, nacionalizuoti karaimų senelių namai.⁹⁸ Tokia karaimų bendruomenės padėtis išliko iki pat Lietuvos nepriklausomybės laikų.

1.2.4. Musulmonų-sunitų religinės bendruomenės nuosavybės teisės samprata

Pirmųjų totorių tautybės(ir neatsėjamai musulmonų-sunitų tikybos – *aut. pastaba*) žmonių atsikraustymas į Lietuvą siejamas su Vytauto Didžiojo vardu. Kaip Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kovos su Auksine orda pasekmė, XIV amžiuje, belaisvių ir kolonistų statuse iš Volgos stepių ir Krymo į Lietuvą buvo atgabenti totoriai, kurie išpažino musulmonų-sunitų tikybą.⁹⁹ Kaip ir karaimus, totorius Vytautas įkūrė valstybės gynybai – ginti nuo kryžiuočių ir

⁹³ Lukaitytė Regina, „Lietuvos Religinės Mažumos 1918-1940 m. valstybės globoje,“ *Bažnyčios Istorijos Studijos*, 32B, 3 (2010): 249, <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2010~1367171675129/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

⁹⁴ Lukaitytė Regina, „Lietuvos Religinės Mažumos 1918-1940 m. valstybės globoje,“ *Bažnyčios Istorijos Studijos*, 32B, 3 (2010): 250, <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2010~1367171675129/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

⁹⁵ Lukaitytė Regina, „Lietuvos Religinės Mažumos 1918-1940 m. valstybės globoje,“ *Bažnyčios Istorijos Studijos*, 32B, 3 (2010): 258, <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2010~1367171675129/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

⁹⁶ Troskovaitė Dovilė, „Karaimų Savivokos Vėrsimas: Moderniosios Tapatybės Susiformavimas“ (Magistro darbas, Vilniaus Universitetas, 2009), 23, gs.elaba.lt/object/elaba:2161903/2161903.pdf

⁹⁷ Lukaitytė Regina, „Lietuvos Religinės Mažumos 1918-1940 m. valstybės globoje,“ *Bažnyčios Istorijos Studijos*, 32B, 3 (2010): 249, <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2010~1367171675129/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

⁹⁸ „Karaimų Bendruomenės Istorija,“ Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičiūtės-Bitės viešoji biblioteka, žiūrėta 2017 sausio 11d., <http://www.pavb.lt/lt/straipsnis/1787-karaimu-bendruomenes-istorija>

⁹⁹ „Totoriai Lietuvoje,“ Bernardinai.lt, žiūrėta 2017 sausio 11 d., <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2007-08-06-totoriai-lietuvoje/33538>

Livonijos ordino.¹⁰⁰ Abejotina, ar totoriams buvo suteiktos kažkokios atskiros privilegijos. Tačiau yra žinių, jog iš pat pradžių totorių bendruomenė buvo suskaldyta į žemvaldžius ir miestiečius. Žemvaldžių sluoksnį sudarė totoriai, kurie Aukso Ordoje priklausė bajorų sluoksniui. Todėl ir Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje jie gavo bajoriškai karo tarnybai reikalingą žemę ir galimybę naudotis bajorų teisėmis.¹⁰¹ Būtina pažymėti, jog dažniausiai žemės valdos jiems buvo duodamos be perleidimo ar pardavimo teisės (be disponavimo teisės). Tam, kad atlikti sandorius, jiems reikėjo valdovo sutikimo.¹⁰² Nuo 1561 metų totoriams buvo suteiktos privilegijos, nustatančios tokias pat veikimo teises kaip ir bajorų luomas. Visos minėtos privilegijos totoriams tęsėsi ir Abejų Tautų Respublikos laikais, iki pat valstybės aneksijos carinės Rusijos.¹⁰³

Tačiau totorių, kaip religinės bendruomenės, padėtis buvo kitokia. Pirmąsias mečetes (maldos namus – *aut. pastaba*) Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje buvo pradėtos statyti dar XV amžiuje. Tačiau statybų procesas buvo apsunkinamas tuo, kad tam buvo reikalingas Kunigaikščio ir Vilniaus Vyskupijos leidimas.¹⁰⁴ XVII amžiaus pradžioje dėl pradėjusios stiprėti katalikybės totoriams buvo draudžiama statyti ir atnaujinti savo maldos namus. Esamos mečetės buvo negailestingai griauamos.¹⁰⁵ Atokvėpi totorių (musulmonų-sunitų – *aut. pastaba*)

---

¹⁰⁰ Šenavičius Antanas, „Lietuvos valstybės teisės tradicijos raida XIV a. pabaigoje- XVI a. viduryje,“ *Istorija* 53(2002): 46, https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0ahUKEwj0nPLNrorTAhXCPRoKHdvDBzIQFggjMAE&url=http%3A%2F%2Fetalpykla.lituanistikadb.lt%2Ffedora%2Fobjects%2FLT-LDB-0001%3AJ.04~2002~1367156256788%2Fdatastreams%2FDS.002.0.01.ARTIC%2Fcontent&usg=AFQjCNHTvtf891IJAMQ_tFnZFyZ2Zc-cOWw&sig2=OGSuVrtaerxyw7R7LMSVKA&cad=rja

¹⁰¹ Šenavičius Antanas, „Lietuvos valstybės teisės tradicijos raida XIV a. pabaigoje- XVI a. viduryje,“ *Istorija* 53(2002): 42, https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0ahUKEwj0nPLNrorTAhXCPRoKHdvDBzIQFggjMAE&url=http%3A%2F%2Fetalpykla.lituanistikadb.lt%2Ffedora%2Fobjects%2FLT-LDB-0001%3AJ.04~2002~1367156256788%2Fdatastreams%2FDS.002.0.01.ARTIC%2Fcontent&usg=AFQjCNHTvtf891IJAMQ_tFnZFyZ2Zc-cOWw&sig2=OGSuVrtaerxyw7R7LMSVKA&cad=rja

¹⁰² Šenavičius Antanas, „Lietuvos valstybės teisės tradicijos raida XIV a. pabaigoje- XVI a. viduryje,“ *Istorija* 53(2002): 47, https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0ahUKEwj0nPLNrorTAhXCPRoKHdvDBzIQFggjMAE&url=http%3A%2F%2Fetalpykla.lituanistikadb.lt%2Ffedora%2Fobjects%2FLT-LDB-0001%3AJ.04~2002~1367156256788%2Fdatastreams%2FDS.002.0.01.ARTIC%2Fcontent&usg=AFQjCNHTvtf891IJAMQ_tFnZFyZ2Zc-cOWw&sig2=OGSuVrtaerxyw7R7LMSVKA&cad=rja

¹⁰³ Šenavičius Antanas, „Lietuvos valstybės teisės tradicijos raida XIV a. pabaigoje- XVI a. viduryje,“ *Istorija* 53(2002): 43, https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0ahUKEwj0nPLNrorTAhXCPRoKHdvDBzIQFggjMAE&url=http%3A%2F%2Fetalpykla.lituanistikadb.lt%2Ffedora%2Fobjects%2FLT-LDB-0001%3AJ.04~2002~1367156256788%2Fdatastreams%2FDS.002.0.01.ARTIC%2Fcontent&usg=AFQjCNHTvtf891IJAMQ_tFnZFyZ2Zc-cOWw&sig2=OGSuVrtaerxyw7R7LMSVKA&cad=rja

¹⁰⁴ Ročkaitė Eglė, „Lietuvos Totorių medinių mečečių architektūra,“ *Architektūra, urbanistika, paveldas* 11(2014): 91, [gs.elaba.lt/object/elaba:6120481/6120481.pdf](https://www.elaba.lt/object/elaba:6120481/6120481.pdf)

¹⁰⁵ Ročkaitė Eglė, „Lietuvos Totorių medinių mečečių architektūra,“ *Architektūra, urbanistika, paveldas* 11(2014): 91, [gs.elaba.lt/object/elaba:6120481/6120481.pdf](https://www.elaba.lt/object/elaba:6120481/6120481.pdf)

bendruomenė gavo tik XVIII amžiaus antroje pusėje, kai seimo konstitucija (Abejų Tautos Respublikos) suteikė pilną laisvę totoriams atkurti savo šventyklas ir pradėti statyti naujas.¹⁰⁶

Pagal 1795 metų surašymą, Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje gyveno 2332 totoriai.¹⁰⁷ Kaip buvo minėta anksčiau, totoriai turėjo iš valdovų gautas privilegijas. XVIII amžiuje, yra duomenų, jog buvo totorių bajorų, kurie turėjo nemažai baudžiauninkų. Taip pat totoriai gyveno ir miestuose.¹⁰⁸ Įvykus galutiniam Lietuvos-Lenkijos valstybės padalijimui, Rusijos imperijos valdovai stengėsi palenkti totorius į savo pusę, tam kad jie būtų ištikimi valstybės pavaldiniai. Būtent todėl carienė Jekaterina II savo įsakuose išsaugojo visas totorių teises ir privilegijas, kurios buvo suteiktos dar Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikais.¹⁰⁹ Tačiau jų religinės bendruomenės nuosavybės teisės buvo ribojamos. Pavyzdžiui, mečetes buvo galima statyti tik parapijoje, kur gyveno daugiau nei 200 vyrų musulmonų.¹¹⁰ Žemės sklypai, kur buvo statomos mečetės buvo aukojamos maldininko, ar paliekami testamentu.¹¹¹

Musulmonų-sunitų bendruomenės konsolidacija tarpukario Lietuvoje turėjo etninį aspektą, nes didžiausią Lietuvos musulmonų religinės bendruomenės narių skaičių tuo metu sudarė totorių tautybės žmonės.¹¹² Jie aiškiai save identifیکavo kaip atskirą religinę grupę ir dėl to pajuto poreikį juridiskai įsiteisinti.¹¹³ Laikotarpis buvo tam labai palankus: 1922 metais Lietuvai priėmus nuolatinę valstybės konstituciją, joje buvo įtvirtintas tautinių mažumų religinis ir kultūrinis buvimas. Konstitucija pripažino religines konfesijas, tarp jų ir islamą.¹¹⁴ Totoriai, kaip viena iš tautinių mažumų, įgijo teisę autonomiškai tvarkyti savo religinį ir kultūrinį gyvenimą. Jai buvo

---

¹⁰⁶Ročkaitė Eglė, „Lietuvos Totorių medinių mečečių architektūra“, *Architektūra, urbanistika, paveldas* 11(2014): 91, gs.elaba.lt/object/elaba:6120481/6120481.pdf

¹⁰⁷Lukošiavičiūtė Gintarė, „Totoriai Lietuvoje ir Lenkijoje 1920-1939 m.: tarpusavio ryšiai ir ištikimybė valstybei“, žiūrėta 2017 sausio 11 d., <http://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:8194015/datastreams/MAIN/content>

¹⁰⁸Vaitekūnas Stasys, „Lietuvos tautinės mažumos: žydai, totoriai, karaimai, čigonai /romai,“ *Tiltai* 4(2003): 34, https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKewjEwoaDsoTAhVEL8AKHWcE_DWgQFggBMAA&url=http%3A%2F%2Ftalpykla.lituanistikadb.lt%2Ffedora%2Fobjects%2FLT-LDB-0001%3AJ.04~2003~1367187312231%2Fdatastreams%2FDS.002.0.01.ARTIC%2Fcontent&usq=AFQjCNHHZwR2VDzw_bHbYEpDR4-kTOcfVg&sig2=dZy5F8FT5T_st1VWAI_Sckw&cad=rja

¹⁰⁹Vaitekūnas Stasys, „Lietuvos tautinės mažumos: žydai, totoriai, karaimai, čigonai /romai,“ *Tiltai* 4(2003): 34, https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKewjEwoaDsoTAhVEL8AKHWcE_DWgQFggBMAA&url=http%3A%2F%2Ftalpykla.lituanistikadb.lt%2Ffedora%2Fobjects%2FLT-LDB-0001%3AJ.04~2003~1367187312231%2Fdatastreams%2FDS.002.0.01.ARTIC%2Fcontent&usq=AFQjCNHHZwR2VDzw_bHbYEpDR4-kTOcfVg&sig2=dZy5F8FT5T_st1VWAI_Sckw&cad=rja

¹¹⁰ Ročkaitė Eglė, „Lietuvos Totorių medinių mečečių architektūra“, *Architektūra, urbanistika, paveldas* 11(2014): 91, gs.elaba.lt/object/elaba:6120481/6120481.pdf

¹¹¹Ročkaitė Eglė, „Lietuvos Totorių medinių mečečių architektūra“, *Architektūra, urbanistika, paveldas* 11(2014): 91, gs.elaba.lt/object/elaba:6120481/6120481.pdf

¹¹²Lukošiavičiūtė Gintarė, „Totoriai Lietuvoje ir Lenkijoje 1920-1939 m.: tarpusavio ryšiai ir ištikimybė valstybei“, žiūrėta 2017 sausio 11 d., <http://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:8194015/datastreams/MAIN/content>

¹¹³Lukošiavičiūtė Gintarė, „Totoriai Lietuvoje ir Lenkijoje 1920-1939 m.: tarpusavio ryšiai ir ištikimybė valstybei“, žiūrėta 2017 sausio 11 d., <http://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:8194015/datastreams/MAIN/content>

¹¹⁴Lukošiavičiūtė Gintarė, „Totoriai Lietuvoje ir Lenkijoje 1920-1939 m.: tarpusavio ryšiai ir ištikimybė valstybei“, žiūrėta 2017 sausio 11 d., <http://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:8194015/datastreams/MAIN/content>

skirtas valstybės išlaikymas.¹¹⁵ Nors Pirmojo pasaulinio karo metais Lietuvos musulmonai (totorių kilmės žmonės) patyrė migraciją o ir trijų skirtingų valstybių teritorijose – Lietuvos, Lenkijos ir Rusijos, 5 iš 25 mečečių buvo sugriautos per pirmąjį pasaulinį karą ir likusios buvo apleistos, vis dėlto, likusių Lietuvos totorių Lietuvos teritorijoje religinis ir kultūrinis gyvenimas klestėjo.^{116, 117} Nepriklausomoje Lietuvoje totoriai turėjo 3 musulmonų parapijas. 1930 metais valstybės ir pačių musulmonų lėšomis Kaune buvo pastatyta nauja mečetė.¹¹⁸

Kaip ir kitoms konfesijoms, Lietuvos totorių bendruomenei buvo skaudus TSR okupacijos laikotarpis. Ir taip uždarytos ir išgrobstytos Antrojo pasaulinio karo laikais mečetės buvo nacionalizuojamos ir paverčiamos sandėliais, saugyklomis, ar kitaip panaudojamos. Geras pavyzdys to, kas vyko tais laikais aptinkamas Vilniaus istorijoje. Pagal šaltinius, Vilniuje kažkada stovėjo totorių kulto pastatas, bet 1968 metais jis buvo galutinai „palaidotas“ kartu su kapinaitėmis, dėl fizikos ir chemijos instituto statybų.¹¹⁹ Tais laikais pagal paskirtį Lietuvoje veikė tik viena mečetė – Raižuose.¹²⁰

Apibendrinus tai, kas buvo išdėstyta šiame skyriuje, Lietuvos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisė į nekilnojamąjį turtą suprantama kaip istoriškai susiklosčiusi religinių bendruomenių ir bendrijų teisė turėti, valdyti ir disponuoti joms priklausančiais žemės sklypais, bei pastatais: maldos namais, mokyklomis, senelių namais, t.t.). Būtent šios istoriškai susiklosčiusios nuosavybės teisės tapo prielaidomis šiuolaikiniam religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą atkūrimo procesui.

Papildomai, galima teigti, jog religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės samprata yra susijusi netik su tam tikrų religinių bendruomenių ir bendrijų civilinėmis teisėmis, bet ir su jų santykiais su valstybe. Nors administracinė teisė yra gana nauja teisės šaka, kurios formavimas siejamas su XIX amžiaus pramoninėmis revoliucijomis ir moderniosiomis

¹¹⁵Lukošavičiūtė Gintarė, „Totoriai Lietuvoje ir Lenkijoje 1920-1939 m.: tarpusavio ryšiai ir ištikimybė valstybei“, žiūrėta 2017 sausio 11 d., <http://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:8194015/datastreams/MAIN/content>

¹¹⁶Lukošavičiūtė Gintarė, „Totoriai Lietuvoje ir Lenkijoje 1920-1939 m.: tarpusavio ryšiai ir ištikimybė valstybei“, žiūrėta 2017 sausio 11 d., <http://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:8194015/datastreams/MAIN/content>

¹¹⁷„Mečetės, islamiški centrai,“ Islamas Visiems, žiūrėta 2017 sausio 10 d.; <http://islamavisiems.lt/mecetes-islamiski-centrai-turistine-vieta/>

¹¹⁸Vaitekūnas Stasys, „Lietuvos tautinės mažumos: žydai, totoriai, karaimai, čigonai /romai,“ *Tiltai* 4(2003): 35, <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwJEwoaDsorTAhVEL8AKHWCE DWgQFggbMAA&url=http%3A%2F%2Ftalpykla.lituanistikadb.lt%2Ffedora%2Fobjects%2FLT-LDB-0001%3AJ.04~2003~1367187312231%2Fdatastreams%2FDS.002.0.01.ARTIC%2Fcontent&usq=AFQjCNHHZwR2VDzw bHbYEpDR4-kTOcfVg&sig2=dZy5F8FT5T st1VWVAISckw&cad=rja>

¹¹⁹ Ročkaitė Eglė, „Lietuvos Totorių medinių mečečių architektūra,“ *Architektūra, urbanistika, paveldas* 11(2014): .92, <gs.elaba.lt/object/elaba:6120481/6120481.pdf>

¹²⁰ Ročkaitė Eglė, „Lietuvos Totorių medinių mečečių architektūra,“ *Architektūra, urbanistika, paveldas* 11(2014): .92, <gs.elaba.lt/object/elaba:6120481/6120481.pdf>

valstybėmis¹²¹, išnagrinėjus Lietuvos religinių bendruomenių nuosavybės teisės istoriją, galima pastebėti, jog dar nuo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikų, tarp religinių bendruomenių ir valstybės susiklostė administraciniai teisiniai santykiai. Vokiečių klasikas F. Fleiner teigė, jog „administracinei teisei priklauso sureguliuoti teisinius santykius, atsirandančius tarp valstybės kaip administratoriaus (arba bet kurio kito viešosios teisės juridinio asmens, įgalioto atlikti viešąjį valdymą) ir jos subjektų (individių ar jų grupių)“.¹²² Pritaikant jo mintį, galima teigti, jog, nuo senų laikų, Lietuvos valstybė, kaip administratorius, išleisdavo imperatyviai taikomus teisės aktus (įstatymus, privilegijas, kt.), skirtus individų grupėms (religinėms bendruomenėms), siekiant vienašališkai sureguliuoti tarpusavio santykius. Iš viso to seka, jog šiuolaikinis religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimo procesas, bei su tuo susiję administraciniai teisiniai santykiai yra tęstiniai nuo pačių Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikų.

Šiame skyriuje minimų religinių bendruomenių nuosavybės teisės sampratos apibendrinimas pateikiamas 1 lentelėje.

1 lentelė

Laikotarpis Religinė bendruomenė	LDK ir Abejū Tautų Respublika	Carinės Rusijos ir Prūsijos valdymas	Tarpukaris	TSR okupacija
Lotynų apeigų katalikų religinė bendruomenė	Nuosavybės teisės turėtojas, bei aukščiausias valdytojas	Nuosavybės turėtojas. Vėliau nuosavybė buvo konfiskuojama o nuosavybės teisės suvaržomos.	Nuosavybės teisės atkūrimas į didesnę nuosavybės dalį.	Didžiausios dalies nuosavybės teisės nacionalizavimas.
Judėjų religinė bendruomenė	Nuosavybės teisės pagrįstos valdovų privilegijomis. Nuosavybės teisės į pastatus turėtojas.	Nuosavybės teisių suvaržymas, sėslumo zonų įvedimas.	Nuosavybės teisės į religinės paskirties turtą atkūrimas.	Didžiausios dalies nuosavybės teisės nacionalizavimas.
Karaimų religinė bendruomenė	Nuosavybės teisės pagrįstos valdovų privilegijomis. Nuosavybės teisės į pastatus turėtojas.	Nuosavybės teisės išsaugojimas ar suvaržymas, priklausomai nuo gyvenamosios vietos.	Teisės tvarkytis pagal savo kanonus ir turėti nuosavybės įsigijimo teisę.	Didžiausios dalies nuosavybės teisės nacionalizavimas.
Musulmonų-sunitų religinė bendruomenė	Nuosavybės teisės pagrįstos valdovų privilegijomis ir buvo ribotos.	Ribotos nuosavybės teisės turėjimas.	Teisės tvarkytis pagal savo kanonus ir turėti nuosavybės įsigijimo teisę.	Didžiausios dalies nuosavybės teisės nacionalizavimas.

¹²¹Žilinskas Tomas, *Bendrojo pobūdžio medžiaga*(Vilnius, Tarptautinės administracinės teisės konspektai, 2016),3

¹²²Žilinskas Tomas, *Bendrojo pobūdžio medžiaga*(Vilnius, Tarptautinės administracinės teisės konspektai, 2016),3

2. LIETUVOS RELIGINIŲ BENDRUOMENIŲ IR BENDRIJŲ NUOSAVYBĖS TEISĖS Į NEKILNOJAMĄJĮ TURTĄ ATKŪRIMO SAMPRATA

2.1. Lietuvos Religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą atkūrimo samprata

1990 m. kovo 11 d. Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba pasirašė aktą dėl Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo.¹²³ Šiame akte Taryba paskelbė Lietuvą nepriklausoma valstybe, kurioje neveikė jokios kitos valstybės Konstitucija ir kuri garantuoja žmogaus ir tautinių bendrijų teises.¹²⁴ Tai buvo oficialus šuolis iš socializmo į kapitalizmą (privatinės nuosavybės teisės pagrįstą) realiją.

1990 m. lapkričio 15 d. Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos posėdyje buvo vienbalsiai nuspręsta, jog buvusiems nekilnojamojo turto savininkams bus grąžinamas jų sovietizacijos laikotarpiu prarastas turtas – natūra ar kompensacijos pavidalu. Vienbalsiai buvo pripažintas nuosavybės teisės tęstinumas.¹²⁵ Nuosavybės teisės atkūrimo procesas (restitucija) Lietuvoje pradėjo būti vykdomas dvejomis kryptimis: piliečių nuosavybės teisės ir religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą atkūrimo kryptimis.

2.1.1. Lietuvos piliečių nuosavybės teisės atkūrimo proceso samprata

Piliečių nuosavybės teisės atkūrimas faktiškai prasidėjo tik 1991 metais, kai Lietuvoje buvo pradėtos žemės reformos, bei nuosavybės teisių į žemę, prarastą iki 1940 m. atkūrimas.¹²⁶ 1991 m. liepos 1 d., Lietuvos Respublikoje buvo paskelbtas įstatymas „Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo Įstatymas“.¹²⁷ Šiame įstatyme buvo nurodomos sąlygos, reikalingos tam, kad atgauti prarastą nuosavybę ir įvardintas sąrašas tų asmenų, kurie turėjo teisę į ją pretenduoti. 1991 m. liepos 18 d. buvo paskelbtas „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ įstatymas, kuriame buvo reglamentuojama kurios kategorijos piliečiams buvo suteikiama galimybė atkurti savo teises į nuosavybę. Pagal įstatymą,

¹²³ „Istorinė Lietuvos Respublikos Prezidentūra Kaune“, Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimai nuo 1993 m., žiūrėta 2015 gruodžio 6 d., <http://www.istorineprezidentura.lt/institucija/prezidento-rinkimai/39-lietuvos-respublikos-prezidento-rinkimai-nuo-1993-m.html>

¹²⁴ „Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Aktas dėl Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo“, žiūrėta 2015 gruodžio 15 d., https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/89/Act_of_Restoration_of_Independence_of_Lithuania_1990-03-11.png

¹²⁵ „Svarbesnieji valstybės atstatymo 1990 03 11 - 1992 10 25 įvykiai“, LRS, žiūrėta 2016 spalio 15 d., <http://www.lrs.lt/datos/kovo11/ivykiai.htm>

¹²⁶ Aleknavičius Pranas, „Nepriklausomoje Lietuvoje atliktų žemės ūkio paskirties žemės pertvarkymo darbų lyginamoji analizė“, *Viešoji Politika ir Administravimas* 11,2(2012): 247, https://www.mruni.eu/upload/iblock/721/007_Aleknavicius.pdf

¹²⁷ „Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo Įstatymas“, *Valstybės žinios* 65, 1558 (1997).

visi buvę turto savininkai ir jų įpėdiniai (jei savininkai tuo laiku jau buvo mirę, turi teisę atgauti savo nuosavybės teisę trejais būdais: natūra, ekvivalentine natūra, arba pinigine išmoka.¹²⁸

Per beveik tris šio įstatymo egzistavimo dešimtmečius, įstatymo nuostatos keitėsi kelis kartus. Iš esmės plėtėsi ratas pretendentų į nuosavybės teisių atkūrimą, bei buvo tikslinamos juridinę reikšmę turinčio fakto nustatymo sąlygos.¹²⁹

Pagal įstatymą asmenys, kuriems galėjo būti atkurtos nuosavybės teisės į žemę, turėjo teisę pateikti prašymus dėl nuosavybės teisės atkūrimo tik iki 2001 metų gruodžio 31 d. Tačiau jei terminas buvo praleistas dėl teismo pripažintos svarbios priežasties, jis galėjo būti pratęstas.¹³⁰

Analizuojant statistikos departamento duomenis, galima pastebėti, jog šis procesas iki šiol nėra visiškai baigtas.¹³¹

Piliečių nuosavybės teisės atkūrimas buvo dažnai aptariamas moksliniuose darbuose. Todėl būtų netikslinga aptarinėti šį procesą šiame darbe, – šio darbo tikslas yra išsamiai išnagrinėti Lietuvos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą atkūrimo procesą ir nustatyti kokios teisinės ir kito pobūdžio problemos trukdo šio proceso sėkmingam užbaigtumui.

2.1.2 Lietuvos Religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą atkūrimo procesas ir teisinis reglamentavimas

1948 metų birželio 19 dieną TSR priėmė įsaką „Dėl maldos namų ir vienuolynų pastatų, o taip pat dėl religinių bendruomenių gyvenamųjų namų nacionalizavimo“. Pagal šį įsaką, buvo nutarta „1. Nacionalizuoti maldų namų ir vienuolynų pastatus, o taip pat religinių bendruomenių gyvenamuosius namus su visais prie jų esančiais ūkiškais ir pagalbiniais trobesiais, nepriklausomai nuo jų ploto didumo. 2. Nustatyti, kad maldos namų pastatai perduodami naudotis neatlygintinai ir neribotam laikui religinėms bendruomenėms, užsiregistravusioms pas Religinių Kultūrų Reikalų Tarybos prie TSRS Ministrų Tarybos Įgaliotinį Lietuvos TSR ir Religinių Kultūrų Reikalų Tarybos prie TSRS Ministrų Tarybos Įgaliotinį Lietuvos TSR rusų pravoslavų cerkvėms reikalams, o

¹²⁸ „Dėl Piliečių Nuosavybės Teisių Į Išlikusį Nekilnojamąjį Turtą Atstatymo Tvarkos Ir Sąlygų Įstatymas,“ *Valstybės žinios* 140,0(1991), <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.6A212126E9E4//>

¹²⁹ Novoorodskis Mindaugas, „Nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo teisinės ir socialinės problemos“ (magistro baigiamasis darbas, Mykolo Riomerio universitetas, 2006) ,20. http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2007~D_20061230_142539-38054/DS.005.0.01.ETD

¹³⁰ „Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo Įstatymas,“ *Valstybės žinios* 65, 1558 (1997).

¹³¹ „Suvestinė. 2017 m. Sausio 1,“ Informacija apie piliečių nuosavybės teisių atkūrimą miestų teritorijose, žiūrėta 2017 sausio 27d.,

http://www.nzt.lt/get_file.php?file=YWFhWm1NT1tTnlZcUpobGxwNW1sSINsYjQlMkZGeDlIMkJoeWFTV3lwUFdrV0puCjJpZGw1NW16bWVabDZtWFIKyk4YUdjbkpqr21HMIzhWnFIYUp5U1o1Tm1acWVYybVpmSWJHOXJhSnBobDVhYWlyeGdsNUthYUp4cHhyVmpzY09IbFhsbXBKU2VITWR1cDVpcW02Q1gyWmlkbnFMR3lwaXNtcWZFMtVMTWxwMXBwMmFobDVwdWtKcWtacHJKbDVhZ3czT2U=

vienuolynų pastatai ir gyvenamieji namai paimami į komunalinio ūkio fondą“.¹³² Įsigaliojus šiam įsakui, visas tuo metu egzistavusių religinių bendruomenių nekilnojamas turtas buvo faktiškai atimtas valstybės, o kartu atimamos religinių bendruomenių nuosavybės teisės. Religinės bendruomenės kai kuriais atvejais galėjo naudotis šiuo nekilnojamuoju turtu, bet negalėjo valdyti ar disponuoti juo, nes turtas jau priklausė valstybei, kaip vienintelei viso valstybinio turto savininkei.¹³³

Aštuntame XX amžiaus dešimtmetyje prasidėjus TSR atšilimo etapui, bei įsisteigus Sąjūdžiui, religinės bendruomenės pagaliau atgavo savo socialinį statusą ir politinį svorį. TSR supratus, jog religinių bendruomenių diskriminavimo politika diskredituoja valdžią, buvo pradėtas restitucijos procesas. Tai buvo svarbus politinis ir teisinis proveržis.

1989 m. lapkričio 3d. Lietuvos SSR Aukščiausioji Taryba priėmė Lietuvos SSR Konstitucijos 50 str. pataisą, dėl kurios pirmą kartą po ilgų metų religinės bendruomenės atgavo savo juridinį statusą ir teisę disponuoti savo nuosavybe.¹³⁴ Pagaliau, 1990 m. vasario 14d. Lietuvos SSR Aukščiausioji Taryba priėmė pirmąjį nuosavybės teisės atkūrimo įstatymą: „Dėl maldos namų bei kitų pastatų grąžinimo religinėms bendruomenėms“.¹³⁵ Šis įstatymas galiojo nepriklausomoje Lietuvoje iki 1995 metų. Įstatyme buvo nutarta panaikinti minėtą 1948 metų įsaką ir imperatyviai „įpareigoti rajonų ir miestų Liaudies deputatų tarybas sesijose apsvarstyti nacionalizuotų maldos namų bei kitų pastatų grąžinimą religinėms bendruomenėms [...] bei kitų problemų sprendimą“.¹³⁶ Papildomai buvo nutarta „pavesti rajonų, miestų Liaudies deputatų tarybų valdymo organams, ministerijoms[...] kurios turi savo žinioje nacionalizuotus kulto pastatus, vienuolynų ir religinių bendruomenių namus, [...] suderinti su religiniais centrais perdavimą, pastatymą arba kitas priemones, kurios įgalintų palaipsniui sugrąžinti bažnyčiai ir religinėms organizacijoms priklausiusias patalpas“. Papildomai įstatyme buvo nurodoma, jog toms įmonėms, įstaigoms ir piliečiams, kurie dėl maldos namų bei kitų pastatų grąžinimo religinėms bendruomenėms proceso bus iškeldinami, turi būti suteikiamos kitos tinkamos patalpos.¹³⁷

---

¹³²Glodenis Donatas, „Apie bažnyčių turto nacionalizaciją ir paliktas teises naudotis kai kuriuo turtu,“ žiūrėta 2017 sausio 5d., <https://dg.lapas.info/?p=1794>

¹³³„Dėl Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Civilinio Kodekso patvirtinimo,“ LTSR įstatymų sąvadas, 1964, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2581759568BB>

¹³⁴Laukaityte Regina, „Bažnyčios padėties ir nuosavybės restitucija Lietuvoje po 1990,“ *Lietuvos Katalikų mokslo akademijos metraštis* 32 (2009):, 139, http://www.lkma.lt/site/archive/metraštis/XXXII/32-135_146.pdf

¹³⁵ „Lietuvos Respublikos įstatymas dėl maldos namų bei kitų pastatų grąžinimo religinėms bendruomenėms,“ *Valstybės žinios* 8,196 (1990).

¹³⁶ „Lietuvos Respublikos įstatymas dėl maldos namų bei kitų pastatų grąžinimo religinėms bendruomenėms,“ *Valstybės žinios* 8,196 (1990).

¹³⁷ „Lietuvos Respublikos įstatymas dėl maldos namų bei kitų pastatų grąžinimo religinėms bendruomenėms,“ *Valstybės žinios* 8,196 (1990).

Toks TSR žingsnis buvo dosnus, nors reglamentavimo įgyvendinimas pasirodė daug sudėtingesnis, nei manyta. Kadangi buvusiuose iki TSR okupacijos religinių bendruomenėms ir bendrijoms priklausiusiuose pastatuose jau įsikūrė gyventojai ir įstaigos, toli gražu ne visi tų pastatų naudotojai laisvai sutiko šios pastatus palikti, nes jie jautėsi savininkais, kurie kelis dešimtmečius šiuos pastatus prižiūrėjo ir tvarkė. Be to, jiems nebuvo kur išsikraustyti. Todėl, nors ir smerkiamos dėl godumo ir komercinių interesų, religinės bendruomenės (o ypač katalikų bažnyčia – *aut. pastaba*) buvo priverstos bylinėtis dėl priklausančio turto.¹³⁸

Siekiant ištaisyti minėto įstatymo spragas ir išspręsti susijusias teises ir socialines kolizijas, 1994 metų vasario 28 dieną buvo paskelbtas LR Vyriausybės nutarimas Nr.146 „Dėl pastatų gražinimo religinėms bendruomenėms“.¹³⁹ Šiuo nutarimu buvo siekiama vykdyti 1990 metų įstatymą „Dėl maldos namų bei kitų pastatų gražinimo religinėms bendruomenėms“ ir užtikrinti Konstitucines religinių bendruomenių teises. Todėl nutarimu buvo pavesta rajonų ir miestų valdyboms iki 1994 metų kovo 15 dienos informuoti LR Vyriausybę apie maldos namų ir kito nekilnojamojo turto gražinimo eigą, o taip pat nustatyti, kad kol nebus priimtas religinių bendruomenių nuosavybės teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą tvarką reglamentuojantis teisės aktas, religinėms bendruomenėms turtas bus gražinamas tik LR Vyriausybės leidimu.¹⁴⁰

Minėto nutarimo nuostatos buvo patikslinamos 1995 metų vasario 23 dienos LR įstatymu „Dėl pastatų gražinimo religinėms bendrijoms“, pagal kurį pastatai religinėms bendrijoms vadovaudamiesi 1990 metų įstatymu „Dėl maldos namų bei kitų pastatų gražinimo religinėms bendruomenėms“, bus gražinami ir privatizuojami tik LR Vyriausybės sutikimu, bei suderinus su LR Seimo Valstybės ir teisės komitetu, kol nebus priimtas LR religinių bendrijų išlikusio turto gražinimo tvarkos įstatymas.¹⁴¹ Lygindami 1994 metų nutarimą dėl pastatų gražinimo ir 1995 metų įstatymą dėl pastatų gražinimo, galima pastebėti, kad terminologijoje trūksta nuoseklumo. 1994 metų nutarime vartojama sąvoka „bendruomenė“, o 1995 metų įstatyme – „bendrija“. Šių dvejų sąvokų išskyrimas nėra įtvirtintas nei nutarime, nei įstatyme. Dėl to galima numatyti, jog sąvokų kolizija turėjo įtakos būsimiems teisiniams ginčams tarp religinių bendruomenių/bendrijų ir viešojo administravimo institucijų, kurioms buvo pavesta vykdyti ir administruoti religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimo procesą.

---

¹³⁸Laukaityte Regina, „Bažnyčios padėties ir nuosavybės restitucija Lietuvoje po 1990,“ *Lietuvos Katalikų mokslo akademijos metraštis* 32 (2009): 141, http://www.lkma.lt/site/archive/metrastis/XXXII/32-135_146.pdf

¹³⁹ „Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl pastatų gražinimo religinėms bendruomenėms,“ *Valstybės žinios* 17, 284(2004).

¹⁴⁰ „Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl pastatų gražinimo religinėms bendruomenėms,“ *Valstybės žinios* 17, 284(2004).

¹⁴¹ „Lietuvos Respublikos įstatymas dėl pastatų gražinimo religinėms bendrijoms,“ *Valstybės žinios*, 19(1995).

1995 metų kovo 21 dieną LR Seimas priėmė naują įstatymą „LR Religinių Bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymas“. Šio įstatymo 15 straipsnio trečioje dalyje nurodoma, jog nuo šio įstatymo įsigaliojimo dienos „sprendimai dėl maldos namų bei kitų pastatų gražinimo arba lėšų kompensavimo religinėms bendruomenėms pagal 1990 m. vasario 14 d. Lietuvos Respublikos įstatymą „Dėl maldos namų bei kitų pastatų gražinimo religinėms bendruomenėms“ nepriimami“.¹⁴² Tai reiškia, kad LR Religinių Bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymas nutraukė „Dėl maldos namų bei kitų pastatų gražinimo religinėms bendruomenėms“ įstatymo nuostatų galiojimą. Pagal LR Religinių Bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymo 1 str., įstatymas reglamentuoja religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarką ir sąlygas.¹⁴³ Įstatymu siekiama sukonkretinti atkūrimo proceso vykdymo ypatumus ir subjektus, turinčius teisę pretenduoti į nuosavybės teisės atkūrimą. Atkreiptinas dėmesys, jog šiame įstatyme taipogi naudojama sąvoka „bendrija“, vietoje anksčiau vartotos sąvokos „bendruomenė“. Tai papildomai patvirtina, jog sąvokų pakeitimas tariamai galėjo sudaryti pagrindą administraciniams ginčams, tuo labiau, kad įstatymas, kuris sureglamentavo bendruomenės ir bendrijos statusus buvo priimtas tik po kelių mėnesių nuo nagrinėjamo įstatymo įsigaliojimo.¹⁴⁴

Pagal LR Religinių Bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymo 1 str. pirmąją dalį, religinės bendrijos gali atkurti nuosavybės teises į išlikusį nekilnojamąjį turtą, kuris buvo TSR nacionalizuotas, išskyrus žemę, vidaus vandenį, miškus ir parkus ir tą turtą, kuris pagal LR Konstituciją yra išimtinė LR nuosavybė („žemės gelmės, taip pat valstybinės reikšmės vidaus vandens, miškai, parkai, keliai, istorijos, archeologijos ir kultūros objektai, [...] oro erdvė virš jos teritorijos, jos kontinentinis šelfas bei ekonominė zona Baltijos jūroje“).¹⁴⁵ 2 straipsnyje nurodoma, jog nekilnojamąjį turtą gali sugrąžinti religinės bendrijos, veikusios LR iki 1940 metų liepos 21 dienos ir kurių turtas buvo valstybės nusavintas, ar tos religinės bendrijos, kurios yra pripažintos atkuriamų religinių bendruomenių teisių perėmėjomis.¹⁴⁶ Pagal šio įstatymo 3 str., religinių bendrijų nuosavybės teisė gali būti atkurama natūra arba išperkant valstybės išlikusį nekilnojamąjį turtą įstatymo 12 str. nustatyta tvarka (perduodant tokios pat rūšies ar vertės turtą neatlygintinai, išmokant pinigine kompensacija, teikiant paramą remontuojant paminklinius

¹⁴² „Lietuvos Respublikos religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymas,“ *Valstybės žinios* 27,600 (1995).

¹⁴³ „Lietuvos Respublikos religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymas,“ *Valstybės žinios* 27,600 (1995).

¹⁴⁴ Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas,“ *Valstybės žinios* 89, 1985 (1995).

¹⁴⁵ „Lietuvos Respublikos religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymas,“ *Valstybės žinios* 27,600 (1995).

¹⁴⁶ „Lietuvos Respublikos religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymas,“ *Valstybės žinios* 27,600 (1995).

ansamblius, kt., išnuomojant ne aukciono tvarka žemės sklypą. Taip pat šiame straipsnyje nurodyta, jog išpirkimo būdą pasirenka pati religinė bendrija.¹⁴⁷

Šio įstatymo 4 str. nurodyta, jog religinei bendrijai, jos pageidavimu, turtas gali būti gražintas natūra, išskyrus gyvenamuosius namus, kuriose gyvena nuomininkai, pastatus, kurie buvo pertvarkyti taip, kad jų bendrasis plotas padidėjo daugiau, nei trečdaliu, o pagrindinės konstrukcijos pakeistos daugiau kaip pusiau, pastatus, perduotos mokslo, švietimo, sveikatos priežiūros, ryšių įstaigoms, pastatus, kurie buvo perduoti į privačią nuosavybę pagal perleidimo momentu galiojusius įstatymus(kitaip tariant privatizuoti). „Turto, gražinamo religinėms bendrijoms natūra, perdavimo tvarką nustato LR Vyriausybė“.¹⁴⁸ Tačiau šio įstatymo 15 str. nurodyta, jog „išimtiniais atvejais nuosavybės teisė į išlikusį nekilnojamąjį turtą, nurodytą šio įstatymo 4 straipsnyje, gali būti atkurta gražinant ją natūra Vyriausybės ir religinės bendrijos susitarimu, kuriam pritaria Seimas“.¹⁴⁹

Minimas įstatymas taip pat reglamentuoja prašymų dėl išlikusio nekilnojamojo turto gražinimo perdavimo ir priėmimo tvarką. 5-8 straipsniuose nuosekliai nurodomos procedūrinės nuostatos kurių dėka religinės bendrijos gali pateikti prašymus atkurti savo nuosavybės teises į išlikusi nekilnojamąjį turtą. Pagal šio įstatymo 5 str. 1 dalį, religinės bendrijos, norinčios atkurti savo nuosavybės teises į išlikusi nekilnojamąjį turtą privalėjo per vienerius metus nuo įstatymo įsigaliojimo dienos pateikti prašymus turto valdytojui. To paties straipsnio antroje dalyje nurodoma, jog nuosavybės teisę patvirtinantys dokumentai turi būti pateikti per vienerius metus nuo prašymo padavimo. Šio įstatymo septintame straipsnyje nurodomas baigtinis sąrašas dokumentų, kurie priimami kaip nuosavybės teisę patvirtinantys dokumentai: „turto nacionalizacijos aktai, išrašai iš hipotekos ir notarų aktų knygų, turto perleidimo sutartys, teismų sprendimai, taip pat valstybinių archyvų išduoti pažymėjimai“.¹⁵⁰ Taip pat nurodoma prielaida, jog jei nuosavybės teisę patvirtinantys dokumentai neišliko ar nerasti, religinės bendrijos gali įrodinėti savo nuosavybės teises teisme.¹⁵¹

Šio įstatymo 8 straipsnyje nurodomos institucijos, kurios turi teisę nagrinėti religinių bendrijų prašymus dėl nuosavybės teisių atkūrimo, priklausomai kieno žinioje yra tam tikras turtas. Pagal įstatymą „Religinių bendrijų prašymus dėl išlikusio nekilnojamojo turto ir sprendimus dėl

---

¹⁴⁷ „Lietuvos Respublikos religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymas,“ *Valstybės žinios* 27,600 (1995).

¹⁴⁸ „Lietuvos Respublikos religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymas,“ *Valstybės žinios* 27,600 (1995).

¹⁴⁹ „Lietuvos Respublikos religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymas,“ *Valstybės žinios* 27,600 (1995).

¹⁵⁰ „Lietuvos Respublikos religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymas,“ *Valstybės žinios* 27,600 (1995).

¹⁵¹ „Lietuvos Respublikos religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymas,“ *Valstybės žinios* 27,600 (1995).

išlikusio nekilnojamojo turto, esančio savivaldybių žinioje, nagrinėja miesto (rajono) valdyba (meras), turto, esančio kitų valstybinių įmonių, įstaigų, organizacijų žinioje, – ministerija, kurios reguliavimo sričiai priklauso šios organizacijos arba turtas“.¹⁵² Pagal įstatymo 9 str.2 dalį, „Sprendimai dėl nuosavybės teisės atkūrimo priimami per 6 mėnesius nuo nuosavybės teisės patvirtinančių dokumentų pateikimo dienos“.¹⁵³

1995 metų rugsėjo 22 dieną buvo priimtas LR Vyriausybės nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymo įgyvendinimo“.¹⁵⁴ Nutarimo preambulėje buvo nurodyta, jog šis dokumentas įgyvendina LR religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymą. Pagal šį nutarimą, valstybės ir savivaldybės institucijos (miesto/ rajonų tarybos ar ministerijos), įgyvendinančios teisės aktų nuostatas, buvo įpareigos tvarkyti religinių bendrijų nuosavybės teisės atkūrimo procedūras. Vyriausybė įsipareigojo rengiant valstybės ir savivaldybės biudžetų projektus numatyti lėšas piniginiams kompensacijoms išmokėti.¹⁵⁵ Nutarime nustatyta, jog įpareigos institucijos turi perduoti grąžintus natūra pastatus religiniams bendrijoms ne vėliau kaip per 3 mėnesius nuo sprendimo priėmimo dienos. Kitą išlikusį nekilnojamąjį turtą valstybės išperka per 6 mėnesius nuo sprendimo priėmimo dienos. Pačios piniginės kompensacijos religiniams bendrijoms už išperkamą nekilnojamąjį turtą pradedamos mokėti po 5 metų nuo sprendimo priėmimo dienos ir privalo būti išmokėtos ne vėliau kaip per 25 metus nuo sprendimo priėmimo dienos, laikantis nuostatos, jog praėjus 15 metų nuo nustatyto termino, bus išmokėta ne mažiau kaip pusė priklausančios pinigų sumos. Viešojo administravimo institucijos sudaro sąrašus religinių bendrijų, kurioms turi būti išmokėta piniginė kompensacija už atkurtą teisę į išlikusį nekilnojamąjį turtą. Sąrašai turi būti sudaromi eilės tvarka, pagal sprendimų šiuo klausimu priėmimo datas.¹⁵⁶

2003 metų liepos 15 dieną buvo priimtas Lietuvos Respublikos nutarimas „Dėl valstybinės žemės sklypų suteikimo nuosavybėn neatlygintinai religiniams bendrijoms, bendruomenėms ir centrams taisyklių patvirtinimo“.¹⁵⁷ Pagal šį teisės aktą, LR suteikia religiniams bendruomenėms, bendrijoms ir centrams galimybę įgyti nuosavybės teises į žemės sklypus prie religinių

---

¹⁵² „Lietuvos Respublikos religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymas,“ *Valstybės žinios* 27,600 (1995).

¹⁵³ „Lietuvos Respublikos religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymas,“ *Valstybės žinios* 27,600 (1995).

¹⁵⁴ „Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos Respublikos religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymo įgyvendinimo,“ *Valstybės žinios* 80, 1849 (1995).

¹⁵⁵ „Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos Respublikos religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymo įgyvendinimo,“ *Valstybės žinios* 80, 1849 (1995).

¹⁵⁶ „Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos Respublikos religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymo įgyvendinimo,“ *Valstybės žinios* 80, 1849 (1995).

¹⁵⁷ „Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Valstybinės žemės sklypų suteikimo nuosavybėn neatlygintinai religiniams bendrijoms, bendruomenėms ir centrams taisyklių patvirtinimo,“ *Valstybės žinios* 71,3239 (2003).

bendruomenių, bendrijų ar centrų, atkurtų nuosavybėn nekilnojamojo turto objektams, šių objektų eksploatavimui. Minimo teisės akto antrame punkte nurodoma, jog religinėms bendrijoms, bendruomenėms ir centrams žemės sklypai nuosavybėn suteikiami tik prie jų nuosavybės teise turimų pastatų ir tik tokio būtino šių pastatų eksploatavimui dydžio. Šio teisės akto 4 straipsnyje nurodyta, jog sprendimus dėl žemės sklypo suteikimo nuosavybėn religinėms bendrijoms, bendruomenėms ir centrams priima Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės Ūkio Ministerijos. Dokumentus, susijusius su žemės sklypo suteikimu nuosavybėn religinėms bendrijoms, bendruomenėms ir centrams suteikimo, rengia Nacionalinės Žemės Tarnybos prie Žemės Ūkio Ministerijos teritorinis padalinys.¹⁵⁸ Šio teisės akto 7-14 straipsniuose tiksliai sureglamentuota tvarka, pagal kurią religinės bendruomenės, bendrijos ir centrai gali įgyti nuosavybėn žemės sklypus prie jiems nuosavybės teise priklausančių pastatų, šiems pastatams eksploatuoti. Teisės akto leidėjai nuosekliai išaiškino kokius dokumentus turi pateikti religinėms bendruomenėms, bendrijoms ir centrai, kur jie juos turi paduoti ir per kokį terminą. Taip pat teisės akte tiksliai nurodyta kokius veiksmus turi atlikti Nacionalinės žemės tarnybos teritorinis padalinys ir per kokius terminus.¹⁵⁹ Nors tai atrodytų labai džiugi naujiena religinėms bendrijoms, vis dėlto, religinės bendruomenės, neatsisakytų, kad joms gražintų visą TSR laikais nacionalizuotą žemę. Šios žemės gražinimas yra apsunkinamas tuo, jog pagal žemės reformos įstatymą, žemės sklypai nuosavybėn nėra neatlygintinai suteikiamos teritorijose, į kurias pagal Lietuvos Respublikos įstatymus išimtinę teisę turi valstybė. Svarbu pabrėžti, jog pagal įstatymus žemės sklypai, esantys aplink kultūrinės vertybes, priklauso Lietuvos Respublikos išimtinai nuosavybei. Tai reiškia, jog religinės bendrijos automatiškai netenka nuosavybės teisių į jas. Šis klausimas yra iki šiol svarstomas.

2012 metais buvo išleistas LR Religinių Bendruomenių ir Bendrijų Nuosavybės teisės į Religinės Paskirties Nekilnojamąjį Turtą Registravimo Tvarkos Įstatymas. Įstatymo preambulėje skelbiamas įstatymo tikslas– „pripažindamas religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisę į 1948 m. birželio 19 d. neteisėtu ir niekiniu okupacinės valdžios įsaku paskelbtą nacionalizuojamą, bet religinių bendruomenių ir bendrijų faktiškai naudotą ir tebenaudojamą religinės paskirties nekilnojamąjį turtą; siekdamas reglamentuoti šio turto registravimo tvarką“.¹⁶⁰ Šio įstatymo 1 str.1 dalyje nurodomas šio įstatymo taikymo objektas– religinės paskirties turtas(išskyrus žemę), kuris

---

¹⁵⁸ „Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Valstybinės žemės sklypų suteikimo nuosavybėn neatlygintinai religinėms bendrijoms, bendruomenėms ir centrams taisyklių patvirtinimo,“ *Valstybės žinios* 71,3239 (2003).

¹⁵⁹ „Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Valstybinės žemės sklypų suteikimo nuosavybėn neatlygintinai religinėms bendrijoms, bendruomenėms ir centrams taisyklių patvirtinimo,“ *Valstybės žinios* 71,3239 (2003).

¹⁶⁰ „Lietuvos Respublikos Religinių Bendruomenių Ir Bendrijų Nuosavybės Teisės Į Religinės Paskirties Nekilnojamąjį Turtą Registravimo Tvarkos Įstatymas,“ *Valstybės žinios* 4,107(2012).

pagal 1948 metais buvo paskelbtas nacionalizuojamu, bet buvo paliktas religinėms bendruomenėms ir bendrijoms faktiniam naudojimui ir iki šiol tebenaudojamas pagal paskirtį. Taip pat, tame pačiame punkte išaiškinama religinės paskirties nekilnojamojo turto sąvoka. Pagal įstatymą, tai „maldos namai(bažnyčios, cerkvės, koplyčios ir kt.), varpinės ir šio turto priklausiniai(kaip jie apibrėžti Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 4.19 straipsnyje)“.¹⁶¹ Šio straipsnio antroje dalyje nurodoma, jog įstatymas neturi įtakos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimui pagal LR Religinių Bendrijų Teisės Į Išlikusį Nekilnojamąjį Turtą Atkūrimo Tvarkos Įstatymą. Pagal nagrinėjamo įstatymo 2 str., religinės paskirties turto registravimo nekilnojamojo turto registre tvarką nustato LR Vyriausybė, o religinės bendruomenės ir bendrijos, „norėdamos įregistruoti nuosavybės teisę į šio straipsnio 1 dalyje nurodytą nekilnojamąjį turtą, Lietuvos Vyriausybei pateikia atitinkamą prašymą ir šiuos dokumentus: 1) nekilnojamojo daikto kadastro duomenų bylą; 2) religinės bendrijos vyriausiosios vadovybės Lietuvoje išduotą pažymą, kuria patvirtinama, kad religinė bendruomenė ar bendrija nuosavybės teise valdė nekilnojamąjį daiktą iki 1948 m. birželio 19 d. ir nepertraukiamai naudojo jį nuo 1948 m. birželio 19 d. iki pažymos surašymo dienos“.¹⁶² Pagal 2 str. trečią dalį, sprendimą dėl minimos religinės paskirties nuosavybės registravimo tvarkos priima LR Vyriausybė savo nutarimu. Pagal įstatymo 4 str., religinės bendruomenės ir bendrijos privalėjo pateikti prašymus nuosavybės teisės registravimui per trejus metus nuo įstatymo įsigaliojimo(t.y. nuo 2012 metų liepos 1 d.).¹⁶³ Tačiau įstatyme nėra nurodyta per kiek laiko LR Vyriausybė privalo atlikti jai priskirtas funkcijas. Todėl, galima daryti prielaidą, jog tokia teisinė spraga ateityje galės turėti įtakos proceso uždelsimui. Taip pat verta atkreipti dėmesį, jog šio įstatymo 1 str. 1 dalyje, apibrėžiant religinės paskirties nekilnojamąjį turtą, įstatymo leidėjai pateikia nebaigtinį sąrašą nekilnojamojo turto, kuris gali būti laikomas religinės paskirties. Tai teoriškai irgi gali tapti pagrindu teisiniams ginčams, nors, kaip bus matyti iš sekančios darbo dalies tyrimo rezultatų, iki 2016 metų tokių ginčų teisme dar nebuvo spęsta.

2012 metų gegužės 29 dieną, LR Vyriausybė išleido nutarimą „Dėl religinių bendruomenių ir bendrijų prašymų įregistruoti nuosavybės teisę į religinės paskirties nekilnojamąjį turtą nagrinėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.¹⁶⁴ Nutarimo 1 straipsnyje nurodyta, jog šis teisės aktas „nustato prašymų įregistruoti religinių bendruomenių nuosavybės teisę į religinės paskirties

¹⁶¹ „Lietuvos Respublikos Religinių Bendruomenių Ir Bendrijų Nuosavybės Teisės Į Religinės Paskirties Nekilnojamąjį Turtą Registravimo Tvarkos Įstatymas,“ *Valstybės žinios* 4,107(2012).

¹⁶² „Lietuvos Respublikos Religinių Bendruomenių Ir Bendrijų Nuosavybės Teisės Į Religinės Paskirties Nekilnojamąjį Turtą Registravimo Tvarkos Įstatymas,“ *Valstybės žinios* 4,107(2012).

¹⁶³ „Lietuvos Respublikos Religinių Bendruomenių Ir Bendrijų Nuosavybės Teisės Į Religinės Paskirties Nekilnojamąjį Turtą Registravimo Tvarkos Įstatymas,“ *Valstybės žinios* 4,107(2012).

¹⁶⁴ „Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl religinių bendruomenių ir bendrijų prašymų įregistruoti nuosavybės teisę į religinės paskirties nekilnojamąjį turtą nagrinėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo,“ *Valstybės žinios* 64, 3234 (2012).

nekilnojamąjį turtą, nurodytą Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į religinės paskirties nekilnojamąjį turtą registravimo tvarkos įstatymo [...] 1 straipsnio 1 dalyje, nagrinėjimo tvarką“.¹⁶⁵ Minėtas nutarimas nurodo, jog suinteresuotos religinės bendruomenės ir bendrijos turi teisę Vyriausybei, per Teisingumo Ministeriją pateikti prašymus dėl nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą registravimo. 4 straipsnyje nurodoma, jog nustačius, kad religinė bendruomenė arba bendrija pateikia dokumentus, atitinkančius Įstatymo (Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į religinės paskirties nekilnojamąjį turtą registravimo tvarkos įstatymo – *aut. komentaras*) per trejus metus nuo įstatymo įsigaliojimo, Teisingumo ministerija paruošia Vyriausybei nutarimo projektą dėl nekilnojamojo turto nuosavybės teisės įregistravimo. 5 straipsnyje papildomai nurodoma kokiais atvejais nutarimo projektai turi būti derinami su kitomis institucijomis: su aplinkos ministerija, jeigu „nekilnojamas turtas įregistruotas Nekilnojamojo turto registre valstybės vardu,“ su savivaldybės taryba, jei „nekilnojamas turtas įregistruotas Nekilnojamojo turto registre savivaldybės vardu“, su Kultūros paveldo departamentu prie Kultūros ministerijos, jei „nurodytas religinės paskirties nekilnojamas turtas įrašytas į Kultūros vertybių registrą arba yra į šį registrą įrašyto kultūros paveldo objekto teritorijoje ar apsaugos zonoje, arba jame yra į šį registrą įrašytų kilnojamųjų kultūros vertybių“.¹⁶⁶ Pagaliau, šio teisės akto 7 straipsnyje nurodoma, jog LR Vyriausybei „priėmus nutarimą dėl religinės paskirties nekilnojamojo turto nuosavybės teisės įregistravimo, pateikta nekilnojamojo daikto kadastro duomenų byla grąžinama religinei bendruomenei“, kuri savo ruožtu pateikia Nekilnojamojo turto registruoti šią nuosavybę ir teises į ją.¹⁶⁷

2.1.2 Atskirų Lietuvos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimo raidos ypatumai

Nors visų religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą atkūrimo procesas vyko panašiomis sąlygomis, tam tikroms religinėms bendruomenėms ir bendrijoms buvo nustatytas papildomas reglamentavimas.¹⁶⁸

---

¹⁶⁵ „Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl religinių bendruomenių ir bendrijų prašymų įregistruoti nuosavybės teisę į religinės paskirties nekilnojamąjį turtą nagrinėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo,“ *Valstybės žinios* 64, 3234 (2012).

¹⁶⁶ „Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl religinių bendruomenių ir bendrijų prašymų įregistruoti nuosavybės teisę į religinės paskirties nekilnojamąjį turtą nagrinėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo,“ *Valstybės žinios* 64, 3234 (2012).

¹⁶⁷ „Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl religinių bendruomenių ir bendrijų prašymų įregistruoti nuosavybės teisę į religinės paskirties nekilnojamąjį turtą nagrinėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo,“ *Valstybės žinios* 64, 3234 (2012).

¹⁶⁸ Laukaityte Regina, „Bažnyčios padėties ir nuosavybės restitucija Lietuvoje po 1990,“ *Lietuvos Katalikų mokslo akademijos metraštis* 32 (2009): 143, http://www.lkma.lt/site/archive/metraštis/XXXII/32-135_146.pdf

Kadangi Lietuva yra katalikiškas kraštas (dauguma gyventojų laiko save katalikais – *aut. pastaba*), didžiausias dėmesys nuosavybės teisės atkūrimo procese buvo skirtas būtent Lotynų apeigų katalikų religinei bendruomenei. Ne paslaptis, jog TSR režimas padarė didelį negailestingą nuostolį Lotynų apeigų katalikų religinei bendruomenei (toliau – Katalikų bažnyčiai). Jau 1940–1941 metais Katalikų bažnyčia neteko savo statuso ir nuosavybės. Tais metais buvo uždarytos religinės organizacijos, vienuolynai ir mokyklos, nacionalizuota bažnytinė žemė, bei nacionalizuoti ar sekvestruoti („laikiniai pasaugomi“ – *aut. pastaba*) pastatai.¹⁶⁹ Po Antrojo Pasaulinio Karo, Katalikų bažnyčia neteko visų savo nuosavybės teisių – jos pastatai buvo paversti sandėliais, kino salėmis ar muziejais.¹⁷⁰

Pirmas žingsnis link Katalikų bažnyčios nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą atkūrimo buvo simboliškas – Lietuvos Komunistų partija 1988 m. spalį Sąjūdžio suvažiavime spontaniškai pareiškė, jog Vilniaus arkikatedra bus gražinta tikintiesiems.¹⁷¹

1990 m. birželio 12d. (jau atkūrus Lietuvos nepriklausomybę), buvo paskelbtas aktas dėl Katalikų bažnyčios padėties Lietuvoje restitucijos. Šis aktas deklaravo, jog Katalikų bažnyčia ir valstybė bendradarbiaus kaip lygiaverčiai partneriai, jog Katalikų bažnyčia turi teisę savarankiškai tvarkytis vidaus gyvenime pagal minėtų kanonų teisės normas, ir kad Valstybė įsipareigoja kompensuoti bažnyčiai padarytus nuostolius pagal abipusiškai priimtinus susitarimus.¹⁷² 1994 m. Lietuvos Vyskupų Konferencijai valdžia suteikė juridinio asmens statusą.¹⁷³

Šiuolaikinį požiūrį į Katalikų bažnyčios turtą reglamentuoja netik įstatymai, bet ir galiojantis Romos Katalikų bažnyčios teisės sąvadas, išleistas 1983 metais. Šio teisės sąvado 1254 & 1 kanone yra įtvirtinta dogmatinė nuostata, jog „Katalikų Bažnyčia, siekdama sau būdingų tikslų, turi prigimtine, nepriklausančią nuo civilinės valdžios, teisę įsigyti, turėti, valdyti ir atsisakyti materialinio turto“.¹⁷⁴ Materialinės vertybės yra suvokiamos kaip priemonė atlikti bažnyčios misiją.¹⁷⁵ Pagal 1257 kanoną, „visas materialinis turtas, priklausantis Visuotinei Bažnyčiai, Apaštalų Sostui ar kitiems Bažnyčioje esantiems viešiesiems juridiniams asmenims, yra bažnytinis

---

¹⁶⁹Laukaityte Regina, „Bažnyčios padėties ir nuosavybės restitucija Lietuvoje po 1990“, *Lietuvos Katalikų mokslo akademijos metraštis* 32 (2009): 137, http://www.lkma.lt/site/archive/metrastis/XXXII/32-135_146.pdf

¹⁷⁰Laukaityte Regina, „Bažnyčios padėties ir nuosavybės restitucija Lietuvoje po 1990“, *Lietuvos Katalikų mokslo akademijos metraštis* 32 (2009): 139, http://www.lkma.lt/site/archive/metrastis/XXXII/32-135_146.pdf

¹⁷¹Laukaityte Regina, „Bažnyčios padėties ir nuosavybės restitucija Lietuvoje po 1990“, *Lietuvos Katalikų mokslo akademijos metraštis* 32 (2009): 139, http://www.lkma.lt/site/archive/metrastis/XXXII/32-135_146.pdf

¹⁷²Laukaityte Regina, „Bažnyčios padėties ir nuosavybės restitucija Lietuvoje po 1990“, *Lietuvos Katalikų mokslo akademijos metraštis* 32 (2009): 139, http://www.lkma.lt/site/archive/metrastis/XXXII/32-135_146.pdf

¹⁷³Pukenis Robertas, „Bažnyčios turtų administravimas Lietuvos Respublikoje“, *Logos* 68(2011):122, http://litlogos.eu/L68/Logos68_114_128_Pukenis.pdf

¹⁷⁴Pukenis Robertas, „Bažnyčios turtų administravimas Lietuvos Respublikoje“, *Logos* 68(2011):117, http://litlogos.eu/L68/Logos68_114_128_Pukenis.pdf

¹⁷⁵Pukenis Robertas, „Bažnyčios turtų administravimas Lietuvos Respublikoje“, *Logos* 68(2011):120, http://litlogos.eu/L68/Logos68_114_128_Pukenis.pdf

turtas.¹⁷⁶ Pagal 1259 kanoną, bažnyčios juridinio asmens atstovui draudžiami bet kokie materialinių gėrybių įsigijimai, jei tai pažeidžia šalies civilinių įstatymų nuostatas.¹⁷⁷

Kita religinė bendruomenė, kuriai buvo sukurtas papildomas reglamentavimas – judėjų (toliau – žydų) religinė bendruomenė. Tokio papildomo dėmesio žydų bendruomenė sulaukė dėl to, kad tarpukariu ji buvo gausiausia ir turtingiausia religinė mažuma Lietuvoje. Iki 1940 metų Lietuvoje gyveno apie 260 000 žydų tautybės atstovų. Fašistinės Vokietijos okupacijos metais absoliuti dauguma žydų buvo nužudyti. Išsigelbėti sugebėjo tik tūkstančiai.¹⁷⁸ Šio metu Lietuvoje veikia kelios žydų religinės ir visuomeninės bendruomenės (tarp jų Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje, Ukmergėje)¹⁷⁹, o bendras žydų tautybės atstovų gyvenančių Lietuvoje skaičius 2011 metų statistikos duomenimis yra tik 3050 žmonių.¹⁸⁰

Kaip minima literatūroje, žydų bendruomenės nuosavybės teisės atkūrimo procesas vyko lėčiausiai iš visų. Pagrindinė tam priežastis – įstatymų leidėjams buvo sunku apibrėžti ką galima laikyti žydų religiniu turtu.¹⁸¹ Išties, žydų religinis gyvenimas visada buvo neatsiejamas nuo visuomeninio.¹⁸² Iki Antrojo Pasaulinio Karo žydų bendruomenė valdė netik maldos namus, bet ir mokyklas, ligonines ir kitas įstaigas. Iki šiol objektyviai nėra įmanoma atskirti, kuris turtas iki nacionalizacijos buvo valdomas religiniais, o kuris buvo valdomas visuomeniniais tikslais.¹⁸³ Dar viena priežastis, dėl kurios žydų bendruomenės nuosavybės teisės atkūrimo procesas buvo delsimas – praktiškai visa žydų bendruomenė buvo sunaikinta nacių ir todėl realiai nebeliko religinių bendruomenių teisių perėmėjų. Todėl, vadovaudamiesi Lietuvos Respublikos religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymu ir kitais teisės aktais, žydų

---

¹⁷⁶Pukenis Robertas, „Bažnyčios turtų administravimas Lietuvos Respublikoje,“ *Logos* 68(2011):120, http://litlogos.eu/L68/Logos68_114_128_Pukenis.pdf

¹⁷⁷Pukenis Robertas, „Bažnyčios turtų administravimas Lietuvos Respublikoje,“ *Logos* 68(2011):118, http://litlogos.eu/L68/Logos68_114_128_Pukenis.pdf

¹⁷⁸Laukaityte Regina, „Bažnyčios padėties ir nuosavybės restitucija Lietuvoje po 1990,“ *Lietuvos Katalikų mokslo akademijos metraštis* 32 (2009): 144, http://www.lkma.lt/site/archive/metraštis/XXXII/32-135_146.pdf

¹⁷⁹„Regioninių Bendruomenių istorija,“ *Lietuvos Žydų (litvakų) bendruomenė*, žiūrėta 2016 spalio 20 d., <http://www.lzb.lt/category/mes/regioniniu-bendruomeniu-istorija/>

¹⁸⁰ „Gyventojų skaičius metų pradžioje. Požymiai: tautybė, statistiniai rodikliai ir metai“ *Lietuvos statistikos departamentas*, žiūrėta 2016 lapkričio 1 d., <http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveselections.asp?MainTable=M3010215&PLanguage=0&TableStyle=&Buttons=&PXSID=3236&IQY=&TC=&ST=ST&rvar0=&rvar1=&rvar2=&rvar3=&rvar4=&rvar5=&rvar6=&rvar7=&rvar8=&rvar9=&rvar10=&rvar11=&rvar12=&rvar13=&rvar14=>

¹⁸¹Laukaityte Regina, „Bažnyčios padėties ir nuosavybės restitucija Lietuvoje po 1990,“ *Lietuvos Katalikų mokslo akademijos metraštis* 32 (2009): 144, http://www.lkma.lt/site/archive/metraštis/XXXII/32-135_146.pdf

¹⁸²Laukaityte Regina, „Bažnyčios padėties ir nuosavybės restitucija Lietuvoje po 1990,“ *Lietuvos Katalikų mokslo akademijos metraštis* 32 (2009): 144, http://www.lkma.lt/site/archive/metraštis/XXXII/32-135_146.pdf

¹⁸³Laukaityte Regina, „Bažnyčios padėties ir nuosavybės restitucija Lietuvoje po 1990,“ *Lietuvos Katalikų mokslo akademijos metraštis* 32 (2009): 145, http://www.lkma.lt/site/archive/metraštis/XXXII/32-135_146.pdf

religinių bendruomenių turtas daugumoje atvejų negali būti gražinamas.¹⁸⁴ Be to, ekspertų teigimu, Lietuvos žydų religinė bendruomenė iki Antrojo Pasaulinio Karo negalėjo turėti hierarchinės vadovybės struktūros, nes pagal judaizmo religinius kanonus apskritai hierarchinės struktūros būti negali.¹⁸⁵ Tai apsunkina nuosavybės teisių turėtojų ir perėmėjų klausimo išsprendimą.

Iki 2002 metų, klausimus dėl išlikusio žydų bendruomenių turto reglamentavo bendras visoms religinėms bendrijoms įstatymas „Lietuvos Respublikos religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos“.¹⁸⁶ Tačiau šis įstatymas nepaisė išskirtinės žydų bendruomenės istorijos ir bendruomenės turtinės padėties. Todėl, 2002 m. sausio 22 d. Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko potvarkiu Nr. 9 „Dėl darbo grupės sudarymo“ buvo sudaryta darbo grupė, kuri turėjo parengti ir pateikti Vyriausybei įstatymo projektus dėl išlikusio žydų bendruomenių nekilnojamojo turto atkūrimo problemų sprendimo.¹⁸⁷

LR Vyriausybės 2008 m. lapkričio 12 d. pasitarime buvo nuspręsta nekeisti minėto įstatymo, bet parengti alternatyvų įstatymo projektą dėl kompensacijos už žydų religinių bendruomenių nekilnojamąjį turtą.¹⁸⁸ Tokiam Lietuvos Respublikos sprendimui turėjo įtakos tarptautinis bei Europos Sąjungos teisinis reglamentavimas. Pavyzdžiui, Jungtinių Tautų pagrindinių principų ir gairių antros dalies trečio punkto d papunktyje yra įtvirtinta, jog išipareigojimas gerbti, įgyvendinti tarptautines žmogaus bei humanitarines teises ir užtikrinti pagarbą žmogui įskaito *inter alia* pareiga suteikti aukai tobulas gynybos priemones bei žalos atlyginimą. Tos pačios konvencijos IX dalies aštuonioliktame – dvidešimtame punktuose tarp minimų galimų aukoms žalos atlygio formų nurodomos restitucija ir kompensacija.¹⁸⁹ Be Jungtinių Tautų priimtų tarptautiniu mastu dokumentų, šiuo klausimu yra priimta dar daug rekomendacijų ir rezoliucijų Europos mastu (Europos Tarybos, Europos Sąjungos ir Europos Saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos). Visi šie Europos priimti dokumentai skatina valstybės nares gražinti žydų nuosavybę

---

¹⁸⁴Laukaityte Regina, „Bažnyčios padėties ir nuosavybės restitucija Lietuvoje po 1990,“ *Lietuvos Katalikų mokslo akademijos metraštis* 32 (2009): 142, http://www.lkma.lt/site/archive/metraštis/XXXII/32-135_146.pdf

¹⁸⁵ „Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komiteto (papildomo komiteto) 2010 m. gruodžio 15, 22 d. išvados dėl Lietuvos Respublikos kompensacijos už žydų bendruomenių nekilnojamąjį turtą įstatymo projekto Nr. XIP-968(2),“ LRS, www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=389803

¹⁸⁶ „Lietuvos Respublikos religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymas,“ *Valstybės žinios* 27,600 (1995).

¹⁸⁷Bruskina Nika, „Lietuvos Respublikos Geros valios kompensacijos už žydų religinių bendruomenių nekilnojamąjį turtą įstatymas tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės kontekste,“ *Teisė* 83(2012): 139, <http://www.zurnalai.vu.lt/teise/article/viewFile/104/73>

¹⁸⁸Bruskina Nika, „Lietuvos Respublikos Geros valios kompensacijos už žydų religinių bendruomenių nekilnojamąjį turtą įstatymas tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės kontekste,“ *Teisė* 83(2012): 139, <http://www.zurnalai.vu.lt/teise/article/viewFile/104/73>

¹⁸⁹Bruskina Nika, „Lietuvos Respublikos Geros valios kompensacijos už žydų religinių bendruomenių nekilnojamąjį turtą įstatymas tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės kontekste,“ *Teisė* 83(2012): 139, <http://www.zurnalai.vu.lt/teise/article/viewFile/104/73>

buvusiems savininkams natūra ar išmokėti kompensaciją, jei nuosavybės atkūrimas(restitucija) nėra galimas.¹⁹⁰

Vertindama žydų išlikusiojo turto restitucijos klausimą, Lietuvos Respublika taip pat atsižvelgė į morališkai svarbų dokumentą (nors teisiškai neprivalomą) – į Terezino deklaraciją „Dėl holokausto laikotarpio turto ir susijusių dalykų“.¹⁹¹ Šios deklaracijos dalies „Nekilnojamasis turtas“ 1 punkte yra paskatinama suteikti žydų bendruomenės turto restituciją ir kompensaciją.¹⁹²

Labiau praktinę pagalbą Lietuvos apsisprendimui suteikė 2010 metų birželio 9 d. „Restitucijos ir kompensacijos gairės ir geriausios praktikos dėl nekilnojamojo turto, konfiskuoto ar kitaip neteisėtai užgrobtos nacių, fašistų ar jų kolaborantų holokausto metu (1933-1945), įskaitant Antrojo pasaulinio karo laikotarpį“.¹⁹³

Įstatymo priėmimą skatino ir žydų nevyriausybinės organizacijos, tokios kaip Pasaulio žydų kongresas, bei Pasaulio žydų restitucijos organizacija. Šiame procese aktyviai dalyvavo ir Jungtinių Amerikos Valstijų kongresas. 2008 metų birželio 11 d. ir birželio 26 d. JAV Senatas priėmė atitinkamas rezoliucijas, kviečiančias Lietuvos Respublikos Vyriausybę nedelsiant priimti aiškų ir sąžiningą įstatymą, kuris suteiks galimybę grąžinti bendruomenės religinį turtą, kuris buvo atimtas nacių ir TSR režimo metais, arba jei restitucija negalima, kompensuoti šį turtą jų teisių perėmėjams ar atitinkamam fondui.¹⁹⁴

2010 metų birželio 23 d., Lietuvos Seimas parengė Lietuvos Respublikos kompensacijos už žydų religinių bendruomenių nekilnojamąjį turtą įstatymo projektą. Projekto tikslas buvo įvertinti Lietuvos žydų bendruomenės istoriją ir kompensuoti už jų turėtą ir vėliau nacionalizuotą ar neteisėtai nusavintą nekilnojamąjį turtą, neįskaitant žemės. Projekto aiškinamajame rašte minima, jog Lietuva yra viena iš paskutinių valstybių Europoje, kuri dar nebuvo išsprendusi žydų turto

---

¹⁹⁰Bruskina Nika, „Lietuvos Respublikos Geros valios kompensacijos už žydų religinių bendruomenių nekilnojamąjį turtą įstatymas tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės kontekste,“ *Teisė* 83(2012): 139, <http://www.zurnalai.vu.lt/teise/article/viewFile/104/73>

¹⁹¹Bruskina Nika, „Lietuvos Respublikos Geros valios kompensacijos už žydų religinių bendruomenių nekilnojamąjį turtą įstatymas tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės kontekste,“ *Teisė* 83(2012): 139, <http://www.zurnalai.vu.lt/teise/article/viewFile/104/73>

¹⁹²Bruskina Nika, „Lietuvos Respublikos Geros valios kompensacijos už žydų religinių bendruomenių nekilnojamąjį turtą įstatymas tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės kontekste,“ *Teisė* 83(2012): 140, <http://www.zurnalai.vu.lt/teise/article/viewFile/104/73>

¹⁹³Bruskina Nika, „Lietuvos Respublikos Geros valios kompensacijos už žydų religinių bendruomenių nekilnojamąjį turtą įstatymas tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės kontekste,“ *Teisė* 83(2012): 140, <http://www.zurnalai.vu.lt/teise/article/viewFile/104/73>

¹⁹⁴Bruskina Nika, „Lietuvos Respublikos Geros valios kompensacijos už žydų religinių bendruomenių nekilnojamąjį turtą įstatymas tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės kontekste,“ *Teisė* 83(2012): 140, <http://www.zurnalai.vu.lt/teise/article/viewFile/104/73>

restitucijos klausimo ir todėl sulaukusi tarptautinės bendruomenės kritikos.¹⁹⁵ Taip pat dėl teisinio aiškumo buvo pažymėta, jog planuojamas įstatymas nedarys įtakos religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymo reglamentuojamai sričiai. Abu įstatymai galios vienu metu. Lietuvos Respublikos kompensacijos už žydų religinių bendruomenių nekilnojamąjį turtą įstatymas neprieštaraus konstituciniam asmenų lygybės principui, nes Konstitucinis Teismas ne kartą buvo konstatavęs, jog šis principas nepaneigia to, kad įstatyme gali būti įtvirtintas nevienodas teisinis reguliavimas asmenų esančių nevienodoje padėtyje atžvilgiu. Aiškinamajame rašte teigiama, jog žydų bendruomenės padėtis restitucijos procese išties yra išskirtinė.¹⁹⁶ Bendruomenė negali atkurti savo teisių į turtą pagal piliečių nuosavybės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymą, nes pagal jį galimi tik individualūs nuosavybės atkūrimo klausimai, o ne bendruomenės. Taip pat, objektyvūs faktai rodo, jog pagal bendras visų religinių organizacijų taikomas restitucijos gaires, žydų bendruomenė tiesiog neturi galimybės atkurti savo nuosavybės teisių. Būtent todėl ir buvo nuspręsta parengti atskirą įstatymą. Šis įstatymas reglamentuos ne žydų turto restitucijos klausimą, o tvarką, kuria žydų bendruomenei per 2012-2023 metus bus išmokama 128 milijonų litų geros valios kompensacija.¹⁹⁷ 2011 metų birželio 21 dieną šis įstatymas buvo paskelbtas.

Kaip ir įstatymo projektas, pats įstatymas numato sumokėti žydų bendruomenei 128 milijonų litų piniginę kompensaciją.¹⁹⁸ Suma – galutinė ir neskundžiama. Šiai sumai disponuoti turėjo būti įsteigtas fondas – pelno nesiekiantis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo. Fondas turi atstovauti Lietuvos žydų bendruomenei ir Lietuvos žydų religinei bendrijai, bei kitoms žydų religijai, sveikatos apsaugai, kultūrai ir švietimą aprūpinančioms įstaigoms ir organizacijoms. Taip pat įstatymas numatė, jog minimo fondo prašymu, LR Vyriausybės sprendimu, tam tikrai atitinkančiai įstatymo paskirčiai, Lietuvos žydų bendruomenei gali būti perduotas nekilnojamas turtas. Tokiu atveju, piniginės kompensacijos dydis bus mažinamas perduoto nuosavybės teise nekilnojamo turto vertės dydžiu, pagal valstybės įmonės Registro centro

---

¹⁹⁵ „Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komiteto (papildomo komiteto) 2010 m. gruodžio 15, 22 d. išvados dėl Lietuvos Respublikos kompensacijos už žydų bendruomenių nekilnojamąjį turtą įstatymo projekto Nr. XIP-968(2),“ LRS, www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=389803

¹⁹⁶ „Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komiteto (papildomo komiteto) 2010 m. gruodžio 15, 22 d. išvados dėl Lietuvos Respublikos kompensacijos už žydų bendruomenių nekilnojamąjį turtą įstatymo projekto Nr. XIP-968(2),“ LRS, www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=389803

¹⁹⁷ „Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komiteto (papildomo komiteto) 2010 m. gruodžio 15, 22 d. išvados dėl Lietuvos Respublikos kompensacijos už žydų bendruomenių nekilnojamąjį turtą įstatymo projekto Nr. XIP-968(2),“ LRS, www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=389803

¹⁹⁸ „Lietuvos Respublikos geros valios kompensacijos už žydų religinių bendruomenių nekilnojamąjį turtą įstatymas,“ *Valstybės žinios* 80,3897(2011).

turimais masinio vertinimo duomenimis, šio turto perdavimo dieną.¹⁹⁹ Piniginė kompensacija turėjo būti pradama mokėti dalimis iš valstybės biudžeto, atsižvelgiant į tų metų valstybės finansines galimybes, nuo 2013 m. sausio 1 d. ir baigiama mokėti 2023 m. kovo 1 d.²⁰⁰ Šio įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje nurodoma, jog „Pagal šį įstatymą išmokėta piniginė kompensacija gali būti naudojama tik šiems tikslams:

1) Lietuvos žydų religiniams, kultūros, sveikatos apsaugos, sporto, švietimo, mokslo tikslams Lietuvoje. Disponuodamas šiam tikslui skirtomis lėšomis, fondas finansuoja šiame punkte nurodytų sričių tikslinius projektus;

2) Antrojo pasaulinio karo metais Lietuvoje gyvenusiems ir nuo totalitarinių režimų okupacijų laikotarpiu nukentėjusiems žydų tautybės asmenims remti. Šiam tikslui skiriama šio įstatymo 2 straipsnio 9 dalyje nurodyta kompensacijos suma“.²⁰¹

Šio įstatymo įsigaliojimas tarytum netik išsprendė žydų bendruomenės turto restitucijos klausimą, bet ir atvėrė kelią žydų bendruomenės ir tautos vystymuisi. 2011 metų pabaigoje, po ilgiau nei dešimtmetį vykusių derybų su Lietuvos valstybės institucijomis dėl žydų turto restitucijos klausimo sprendimo, po geros valios įstatymo įsigaliojimo, buvo įsteigtas „Geros valios kompensacijos už žydų religinių bendruomenių nekilnojamąjį turtą disponavimo fondas“. Šio fondo steigėjas ir vienintelis dalininkas yra Lietuvos žydų paveldo fondas.²⁰² Pirmutinę savo veiklą fondas nukreipė į geros valios kompensacijos už žydų religinių bendruomenių nekilnojamąjį turtą įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 2 punkto įgyvendinimą, pagal kurį, „Antrojo pasaulinio karo metais Lietuvoje gyvenusiems ir nuo totalitarinių režimų okupacijų laikotarpiu nukentėjusiems žydų tautybės asmenims remti. Šiam tikslui skiriama šio įstatymo 2 straipsnio 9 dalyje nurodyta kompensacijos suma (vienkartinė 3 milijonų litų suma)“.²⁰³ 2014 m. gruodžio 31 dieną Geros valios fondas baigė šių kompensacijų išmokėjimą. Daugiau nei 1500 žmonių aplink pasaulį sulaukė kompensacijos.²⁰⁴ Kitiems projektams fondas skirsto lėšas įvertindami projektų pareiškėjų prašymus. Pinigai skirstomi tiek priklausančių žydų bendruomenei pastatų restauracijai, tiek švietimo ir kultūros vystymuisi. Šių pinigų paskirstymo pavyzdžiai – Kauno Choralinės Sinagogos

---

¹⁹⁹ „Lietuvos Respublikos geros valios kompensacijos už žydų religinių bendruomenių nekilnojamąjį turtą įstatymas,“ *Valstybės žinios* 80,3897(2011).

²⁰⁰ „Lietuvos Respublikos geros valios kompensacijos už žydų religinių bendruomenių nekilnojamąjį turtą įstatymas,“ *Valstybės žinios* 80,3897(2011).

²⁰¹ „Lietuvos Respublikos geros valios kompensacijos už žydų religinių bendruomenių nekilnojamąjį turtą įstatymas,“ *Valstybės žinios* 80,3897(2011).

²⁰² „Apie mus,“ Geros valios fondas, žiūrėta 2016 lapkričio 5 d., <http://gvf.lt/fondas/>

²⁰³ „Lietuvos Respublikos geros valios kompensacijos už žydų religinių bendruomenių nekilnojamąjį turtą įstatymas,“ *Valstybės žinios* 80,3897(2011).

²⁰⁴ „Apie mus,“ Geros valios fondas, žiūrėta 2016 lapkričio 5 d., <http://gvf.lt/fondas/>

restauracijai, Ansamblio „Fjerlech“ populiarinimui ir veiklos stiprinimui, žydų genocido aukų vietų Šilutės rajone sutvarkymui, Jidiš kalbos programai, t.t.²⁰⁵

Apibendrinant tai kas buvo išdėstyta, tapusi nepriklausoma valstybe, Lietuva ėmėsi pertvarkymo reformų ir naujos teisinės bazės sukūrimo. Viena iš sričių, kuriai valstybė skyrė dėmesį– nuosavybės teisės, prarastos TSR okupacijos laikotarpiu, atkūrimas. Nors religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimo procesas atrodė labai logiškas ir teisingas, jis buvo daug sudėtingesnis, nei manyta iš pradžių. Šis procesas buvo apsunkintas spragomis įstatymuose, socialinėmis ir finansinėmis problemomis, bei religinių bendruomenių ir bendrijų etno-konfesiniais ypatumais.

Taip pat svarbu paminėti, jog religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimas buvo ir tebelieka pagrįstas ribotos restitucijos idėja. Pagal visus galiojusius ir tebegaliojančius įstatymus, religinės bendrijos ir/ar bendruomenės gali atkurti nuosavybės teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą, kuris buvo TSR nacionalizuotas, išskyrus žemę, vidaus vandenį, miškus ir parkus ir tą turtą, kuris pagal LR Konstituciją yra išimtinė LR nuosavybė, t.t.

---

²⁰⁵ „Apie mus,“ Geros valios fondas, žiūrėta 2016 lapkričio 5 d., <http://gvf.lt/fondas/>

3. LIETUVOS RELIGINIŲ BENDRUOMENIŲ IR BENDRIJŲ NUOSAVYBĖS TEISĖS ATKŪRIMO PROCESOTYRIMAS IR ANALIZĖ

3.1. Tyrimo argumentavimas

Nors religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimo procesas prasidėjo prieš daugiau nei dvidešimt metų, jis iki šiol nėra visiškai baigtas. Stebėtina tai, jog šis procesas nepritraukė deramo teisinio mokslo dėmesio. Šia tema parašyti vos keli moksliniai straipsniai ir neaptinkama oficialios statistikos dėl proceso pasisiekimų. Todėl, nėra lengva nustatyti kokios teisinės ir kito pobūdžio problemos turi įtakos šio proceso neužbaigtumui. Šiuo tyrimu kaip tik ir siekiama tai išanalizuoti.

Tam, kad įgyvendinti tyrimo uždavinius, buvo nagrinėjami žemiau įvardinti pirminiai šaltiniai, nes būtent pirminiai šaltiniai „leidžia tyrėjui būti kiek galima arčiau to, kas iš tikrųjų įvyko per tam tikrą įvykį ar laiko tarpą“.²⁰⁶

- 1) 1995-2016 metų LR Aukščiausiojo teismo praktika;
- 2) 2000-2016 metų LR Vyriausiojo administracinio teismo praktika;
- 3) 35 atskiros, nepaminėtos teismų praktikoje, 2005-2016 metų administracinių teismų bylos;
- 4) 2011-2016 LR Vyriausybės posėdžių nutarimai;
- 5) 2010-2016 Vilniaus miesto savivaldybės tarybos sprendimai.

Toks pirminių šaltinių pasirinkimas sąlygotas sekančiais argumentais:

- 1) Įstatymas, tebegaliojantis iki šių dienų, kuris reglamentuoja religinių bendrijų nuosavybės teisės atkūrimą buvo paskelbtas 1995 metais. Todėl, analizuojant nuosavybės teisės atkūrimo problematiką prasminga analizuoti teisinius ginčus, kurie kilo dėl šio įstatymo reglamentuotų veiksmų, o ne pagal įstatymus, kurie akivaizdžiai nebuvo veiksmingi ir todėl anuliuoti.
- 2) Vadovaudamiesi Lietuvos Vyriausiojo Administracinio teismo tinklalapyje pateikta informacija, administracinių teismų sistema Lietuvoje veikia tik nuo 1999 metų, o Vyriausias Administracinis teismas pradėjo veikti tik 2001 metais.^{207, 208} Pirmoji LR

²⁰⁶ „Informacijos šaltiniai,“ Informacinis Raštingumas, žiūrėta 2017 kovo 11d., <http://www.ir.mb.vu.lt/informacijos-saltiniai>

²⁰⁷ „Administracinių teismų sistema,“ Lietuvos Vyriausiasis Administracinis teismas, žiūrėta 2017 vasario 1 d., <http://www.lvat.lt/lt/veikla/apie-teisma/administraciniu-teismu-sistema.html>

²⁰⁸ „Apie teismą,“ Lietuvos Vyriausiasis Administracinis teismas, žiūrėta 2017 vasario 1 d., <http://www.lvat.lt/lt/veikla/apie-teisma.html>

Vyriausiojo administracinio teismo praktika buvo suformuluota ir pateikta visuomenei tik 2000 metais.²⁰⁹ Todėl, šiame tyrime buvo analizuojamos administracinių teismų bylos būtent nuo 2000 metų.

3) Susipažinus su Aukščiausiojo teismo ir Vyriausiojo administracinio teismo praktika išaiškėjo, jog jos yra mažai. Todėl, tam, kad nustatyti reikšmingiausias ir aktualiausias religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimo problemas, ir siekiant padaryti platesnę analizę, tyrimas buvo papildomai nukreiptas į atskiras 2006-2016 metų administracinio teismo bylas, susijusias su religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimu. Svarbu pažymėti, jog www.liteka.lt ir www.eteismai.lt teismo sprendimų paieškos sistemose bylos aptinkamos tik nuo 2005 metų. Iš rastų bylų, atsitiktine tvarka buvo atrinktos ir išanalizuotos 35 bylos.

4) Tam, kad atrasti papildomas Religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo vykdymo problemas ir įrodyti temos aktualumą, buvo nagrinėjami Vilniaus savivaldybės tarybos sprendimai, nes iš visų didžiųjų LR miestų savivaldybių tik Vilniaus savivaldybė pateikia savo tinklalapyje sprendimus, susijusius su religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimu.

5) Pagal LR Religinių Bendruomenių ir Bendrijų Nuosavybės teisės į Religinės Paskirties Nekilnojamąjį Turtą Registravimo Tvarkos įstatymo 2 str., 3 dalį, nutarimus dėl nuosavybės teisės atkūrimo priima LR Vyriausybė. Todėl, tam, kad papildomai nustatyti atkūrimo proceso vykdymo mastą ir aktualumą, buvo išnagrinėti LR Vyriausybės posėdžių nutarimai.

3.2. Tyrimo rezultatai

3.2.1. Teismų praktikos tyrimo rezultatai

Prasidėjus nuosavybės teisės atkūrimui, Lietuvoje dar nebuvo įsteigti administraciniai teismai. Todėl, visi ginčai susiję su šia tema buvo sprendžiami bendros kompetencijos teismuose.

Kaip matyti iš 2005 administracinių teismų praktikos biuletenio, galutinis sprendimas nagrinėti nuosavybės teisės atkūrimo ginčus administraciniuose teismuose buvo priimtas tik 2005 metais.²¹⁰ Minėtoje teismų praktikoje buvo pažymėta, jog „valstybės ir jos institucijų veikla, susijusi su nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimu ir nacionalizuoto turto grąžinimu, yra viešojo administravimo sritis (Administracinių bylų teisenos įstatymo 2 straipsnio 1

²⁰⁹ „Teismo biuleteniai,“ Lietuvos Vyriausiasis Administracinis Teismas, žiūrėta 2017 vasario 1 d., <http://www.lvat.lt/lt/teismu-praktika/teismo-biuleteniai.html>

²¹⁰ „Teismų praktikos administracinėse bylose dėl nuosavybės teisių atkūrimo apibendrinimas ir teisės taikymo rekomendacijos,“ LVAT, žiūrėta 2017 vasario 1 d., www.lvat.lt/download/1028/08_apibendrinimas.pdf

dalį – *aut. pastaba*). Ji vykdoma pagal specialiuose įstatymuose ir teisės aktuose (ne pagal Civilinio kodekso – *aut. pastaba*) nurodytas taisykles“.²¹¹ O kaip numatyta LR Administracinių bylų teisenos įstatymo 17 str. 1 dalyje, bylos priskirtinos administracinių teismų kompetencijai dėl: „1) valstybinio administravimo subjektų priimtų teisės aktų ir veiksų (neveikimo) teisėtumo, taip pat dėl šių subjektų vilkinimo atlikti jų kompetencijai priskirtus veiksmus (toliau – vilkinimas atlikti veiksmus); 2) savivaldybių administravimo subjektų priimtų teisės aktų ir veiksų (neveikimo) teisėtumo, taip pat dėl šių subjektų vilkinimo atlikti veiksmus; [...] 10) viešųjų įstaigų, valstybės ar savivaldybės įmonių ir asociacijų, turinčių viešojo administravimo įgaliojimus, priimtų sprendimų ir veiksų (neveikimo) viešojo administravimo srityje teisėtumo, taip pat dėl šių subjektų vilkinimo atlikti veiksmus“.²¹²

Nors dauguma teismų praktikos piliečių nuosavybės teisės atkūrimo klausimu taikytina tik piliečių nuosavybės teisės atkūrimui. Tačiau tam tikra praktika gali būti taikoma ir religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimui. Pavyzdžiui, pirmas minimas teismų praktikoje ginčas dėl nuosavybės teisės atkūrimo kilo 1995 metais, civilinėje byloje **Nr. 3K –175-1995**. Šioje byloje Lietuvos Aukščiausiasis teismo buvo suformuota praktika, kad atsisakymas spręsti ginčą dėl nuosavybės teisės atkūrimo (kilusio tarp rajono valdybos ir fizinio asmens) prieštarauja LR 1991 metų birželio 18 dienos įstatymo „Dėl nuosavybės teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ 20 straipsniui. Todėl, pareiškėjas – fizinis asmuo turi teisę apskųsti rajono valdybos potvarkį dėl nuosavybės teisės atkūrimo teismui.²¹³ Galima drąsiai teigti, jog tokia suformuluota praktika taikytina ir religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimui, nes LR „Religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos“ įstatyme taipogi numatyta sąlyga, jog ginčai tarp religinių bendrijų ir viešojo administravimo subjektų sprendžiami teismo tvarka.²¹⁴

Administraciniai teismai taip pat daugiau dėmesio skyrė piliečių nuosavybės teisės atkūrimui. Pirmą administracinių teismų praktiką dėl religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimo administracinio teismo praktikos biuletenyje buvo pateikta tik 2007

---

²¹¹ „Teismų praktikos administracinėse bylose dėl nuosavybės teisių atkūrimo apibendrinimas ir teisės taikymo rekomendacijos,“ LVAT, žiūrėta 2017 vasario 1 d., www.lvat.lt/download/1028/08_apibendrinimas.pdf

²¹² „Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas,“ *Valstybės žinios* 13,308 (1999).

²¹³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato nutarimas dėl aprobavimo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 1995 m. rugsėjo 5 d. nutarties, kuria išspręstas ginčas tarp pretendento nuosavybės teisei atstatyti ir institucijos, nagrinėjusios šio piliečio prašymą dėl nuosavybės teisės į gyvenamąjį namą atstatymo, žinybingumas,“ LAT, žiūrėta 2017 vasario 5 d., http://www2.lat.lt/lat_web_test/4_tpbuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=26595

²¹⁴ „Lietuvos Respublikos religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymas,“ *Valstybės žinios* 27,600 (1995).

metais.²¹⁵ Iš to darytinos dvi išvados: 1) piliečių nuosavybės teisės atkūrimo procesas buvo labiau aktualus teisei, negu religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimas, 2) nuo įstatymų, reguliuojančių religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimą įsigaliojimo ginčų dėl jų nuosavybės teisės atkūrimo kilo nepakankamai daug, kad jie „užsidirbtų“ aukščiausiųjų teismų dėmesį.

3.2.2. Atskirų administracinių teismų bylų tyrimo rezultatai

Nepaisant to, kad teisės mokslininkai ir net aukščiausios kompetencijos teismai daugiau dėmesio skyrė piliečių nuosavybės teisės atkūrimui, nuo 2005 iki 2016 metų, administracinių bylų dėl religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimo vis dėlto buvo išnagrinėta apie 50. Tai nėra didelis skaičius. Palyginimui, administracinių bylų dėl piliečių nuosavybės teisės atkūrimo buvo išspręsta virš 200. Iš to galima daryti teisėtą išvadą, jog piliečių nuosavybės teisės atkūrimas sukūrė daugiau teisinių problemų, negu religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimo procesas. O iš to darytina prielaida, kad religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimo proceso reglamentavimas buvo efektyvesnis. Nepaisant to, religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimas nėra visiškai baigtas, tuo labiau, išlieka tam tikrų teisinių ir kito pobūdžio problemų.

Tam, kad nustatyti teises problemas, trukdančias užbaigti religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimo procesą, šiam tyrimui atsitiktine tvarka buvo atrinktos trisdešimt penkios 2005-2016 metų Lietuvos administracinių teismų bylos, susijusios su religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimu. Iš atrinktų bylų 21 bylos buvo išnagrinėtos Lietuvos Vyriausiam Administraciniame teisme, kitos 14 bylų buvo išnagrinėtos apygardų administraciniuose teismuose. Iš visų apygardų teismų daugiausia (8), per šį laikotarpį bylų išnagrinėjo Vilniaus apygardos administracinis teismas; 3 bylas išnagrinėjo Klaipėdos apygardos administracinis teismas; 2 –Kauno apygardos administracinis teismas, 1 bylą – Šiaulių administracinis teismas. Daugiausiai bylų buvo išnagrinėta 2008, 2009 ir 2010 metais (atitinkamai 5,7,5 bylos). Taip pat, svarbu paminėti, jog absoliuti dauguma bylų buvo susijusios su „Religinių Bendrijų Teisės į Išlikusį Nekilnojamąjį Turtą Atkūrimo“ įstatymo nuostatomis. Tik viena byla buvo susijusi su LR Religinių Bendruomenių ir Bendrijų Nuosavybės teisės į Religinės Paskirties Nekilnojamąjį Turtą Registravimo Tvarkos Įstatymo nuostatomis. Imties informacija pateikiama 2 lentelėje.

---

²¹⁵ „Lietuvos Vyriausiojo Administracinio teismo biuletenis Nr. 11,“ LVAT, 2007, <http://www.lvat.lt/lt/teismu-praktika/teismo-biuleteniai.html>

Iš ištirtų administracinio teismo bylų, susijusių su religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimu, galima išskirti tris pagrindines sprendžiamas problemas: religinių bendruomenių ir bendrijų teisinio atskyrimo problema, viešojo administravimo institucijų nuosavybės teisės atkūrimo proceso vilkinimo problema, valstybės garantijų nuomininkams suteikimo problema. Visos šios problemos bus plačiau aptariamoms sekančiame poskyryje.

2 Lentelė

metai	Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas bylą Nr.	Vilniaus apygardos administracinis teismas bylą Nr.	Kauno apygardos administracinis teismas bylą Nr.	Klaipėdos apygardos Administracinis teismas bylą Nr.	Šiaulių apygardos administracinis teismas bylą Nr.
2005	A-1021/2005				
2006	AS-403-172-06				
2007	A-248-942-07				
	P-403-169-07	I-7685-561/2007			
2008	AS-143-156-08				
	A-575-1285-08	I-2947-121/2008			
		I-2899-281/2008			
2009	A261-1469/2009			I-278-162/2008	
	A-438-316-09				
	A-525-735-09				
	A-143-472-09				
	I-19-243/2009				
		I-546-281/2009			I-19-243/2009
2010	A-261-571-10				
	A-261-1816-10				
	P-261-157-10				
	P-502-139-10				
2011	A-146-633-10				
2012			I-130-423/2011		
	A-525-231-12		I-172-422/2012		I-699-257/2012
2013	A-525-335-13				
				I-118-609/2013	
2014	AS-525-368-14				
		I-8295-244/2014			
2015	P-46-756/2015				
		I-3133-561/2015			
		I-346-406/2015			
2016	A-280-492/2016				
		I-4994-968/2016			
Iš viso bylų:		21	8	2	3

3.2.3. Lietuvos Respublikos Vyriausybės posėdžių nutarimų tyrimo rezultatai

Nagrinėjant LR Vyriausybės posėdžių nutarimus nuo 2011-2016, galima pastebėti, jog visi nutarimai dėl nuosavybės teisės į faktiškai naudojamus pastatus pagal LR Religinių Bendruomenių ir Bendrijų Nuosavybės teisės į Religinės Paskirties Nekilnojamąjį Turtą Registravimo Tvarkos Įstatymą buvo priimti 2016 metais.²¹⁶Pirmas iš jų buvo priimtas 2016 metų kovo 16 dieną.²¹⁷Tai yra sąlygota dviem aspektais: 1) Minėtas įstatymas įsigaliojo tik 2012 metų liepos 1 dieną, o religinės bendruomenės ir bendrijos turėjo trejų metų terminą pateikti prašymus dėl nuosavybės teisės

²¹⁶ „Paieška,“ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, žiūrėta 2017 vasario 9 d., <http://lr.lt/lt/naujienos/vyriausybe-pripazino-14-os-religiniu-bendruomeniu-ir-bendriju-nuosavybes-teises-i-nekilnojamaji-turta>

²¹⁷ „Pripažintos religinių bendruomenių nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą,“ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, žiūrėta 2017 vasario 9 d., <http://lr.lt/lt/naujienos/pripazintos-religiniu-bendruomeniu-nuosavybes-teises-i-nekilnojamaji-turta>

atkūrimo. Terminas skaičiuojamas nuo įstatymo įsigaliojimo dienos. Todėl, prašymu pateikimas turėjo būti baigtas tik 2015 metų liepos 1 dieną. Turint omeny, jog prašymai buvo paduodami į Teisingumo ministeriją, ir Teisingumo ministerija buvo įpareigota paruošti nutarimų projektus Vyriausybei, jog procesas vyko greitai, be akivaizdaus vilkinimo. 2) Įstatyme nėra nustatyti terminai per kiek laiko Vyriausybė privalo priimti nutarimus dėl nuosavybės teisės atkūrimo. Todėl, nutarimų priėmimas 2016 metais negali būti laikomas pavėluotu.

Kaip jau buvo minėta, pirmas nutarimas dėl nuosavybės teisių atkūrimo faktiškai naudojamiems religinės paskirties pastatams LR Vyriausybės buvo priimtas 2016 metų kovo 16 dieną. Jame Vyriausybė pritarė Teisingumo ministro siūlymui ir pripažino nuosavybės teises į didelį skaičių religinės paskirties pastatų, tokių kaip, pavyzdžiui, į koplyčias ir varpinę Panevėžio rajono savivaldybės Daujėnų Švč. Jėzaus Vardo parapijoje, Karsakiškio Nukryžiuotojo Jėzaus parapijoje ir Geležių Šv. Juozapo parapijoje, į cerkves Kaišiadorių rajone Kruonio stačiatikių Dievo Motinos Globėjos, Anykščių rajono Lietuvos sentikių Bažnyčios cerkvę, ir kitus pastatus.²¹⁸ 2016 metų balandžio 6 dieną, LR Vyriausybė pripažino dar 16 religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teises į tokius pastatus, kaip bažnyčią Švenčionių rajono savivaldybėje Balingrado Dievo Apvaizdos parapijoje, Lietuvos karaimų religinei bendruomenės maldos namus, į koplyčią Lietuvos stačiatikių arkivyskupijoje Kretingoje, musulmonų sunitų religinei bendruomenės mečetę Vilniaus rajono savivaldybėje ir kt.²¹⁹ 2016 metų gegužės 18 dieną, LR Vyriausybė pripažino dar 19-kos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teises į faktiškai naudotus religinės paskirties pastatus, tokius kaip Apytalaukio Šv. apašt. Petro ir Povilo parapijos bažnyčią Kėdainių rajono savivaldybėje, Krakių Šv. apaštalo ir evangelisto Mato parapijoje bažnyčią Kėdainių rajono savivaldybėje ir kt.²²⁰ 2016 metų spalio 19 dieną, nuosavybės teisės buvo pripažintos į dar kelis religinės paskirties naudojamus pastatus, tokius, kaip į bažnyčią Dotnavos Viešpaties Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai parapijoje Kėdainių rajono savivaldybėje, bažnyčias Kauno Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų (Vytauto Didžiojo rektoratui) ir Kauno Šv. Juozapo parapijose ir kt.²²¹

Iš minėtų LR Vyriausybės nutarimų matyti, jog religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimo procesas iki šiol yra aktualus. 2016 metais LR Vyriausybė nedelsdama

---

²¹⁸„Pripažintos religinių bendruomenių nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą,“ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2016 kovo 16 d., <http://lr.lt/lt/naujienos/pripazintos-religiniu-bendruomeniu-nuosavybes-teises-i-nekilnojamaji-turta>

²¹⁹„Vyriausybė pripažino 14-os religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teises į nekilnojamąjį turtą,“ Respublikos Vyriausybė, 2016 balandžio 6 d., <http://lr.lt/lt/naujienos/vyriausybe-pripazino-14-os-religiniu-bendruomeniu-ir-bendriju-nuosavybes-teises-i-nekilnojamaji-turta>

²²⁰„Pripažintos religinių bendruomenių nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą,“ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2016 gegužės 18 d., <http://lr.lt/lt/naujienos/pripazintos-religiniu-bendruomeniu-nuosavybes-teises-i-nekilnojamaji-turta-1>

²²¹„Vyriausybė pripažino 7 religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teises į nekilnojamąjį turtą,“ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2016 spalio 18 d., <http://lr.lt/lt/naujienos/vyriausybe-pripazino-7-religiniu-bendruomeniu-ir-bendriju-nuosavybes-teises-i-nekilnojamaji-turta>

priėmė nutarimus dėl nuosavybės teisių suteikimo skirtingų denominacijų religinėms bendruomenėms ir bendrijoms į virš 30 religinės paskirties nekilnojamojo turto objektų. Tai įrodo LR Vyriausybės ir Teisingumo ministerijos (pagal kurios siūlymus buvo priimami nutarimai), principų laikymąsi, vykdant valdžios ir viešojo administravimo funkcijas. Tačiau vertėtų nepamiršti, jog nuosavybės teisės suteikimas pagal LR Religinių Bendruomenių ir Bendrijų Nuosavybės teisės į Religinės Paskirties Nekilnojamąjį Turtą Registravimo Tvarkos Įstatymą yra naujas procesas ir visapusiškai jo veiksmingumą bus įmanoma vertinti po tam tikro laiko, susipažinus su busima teismų praktika.

Pavyzdžiui, jau 2016 metais Vilniaus apygardos administraciniame teisme buvo sprendžiama byla **Nr. I-4994-968/-2016**, kurioje ginčas kilo dėl to, kad Teisingumo ministerija 2015 metais atsisakė rengti Vyriausybės nutarimo projektą pagal pareiškėjos– religinės bendruomenės prašymą, o Vyriausioji Administracinių ginčų komisija atmetė pareiškėjos skundą.²²² Pareiškėja nurodė, jog minėtas pastatas buvo naudojamas sovietmečiu religinėms reikmėms, nors ir neoficialiai, nes sovietmečiu buvo sunkumų įregistruoti religinę bendruomenę. Todėl, pareiškėja prašo teismo įpareigoti Teisingumo ministeriją parengti Vyriausybei nutarimo projekto dėl nuosavybės teisių suteikimo. Vilniaus apygardos administracinis teismas atmetė pareiškėjos skundą ir konstatavo, jog įstatymo nuostatos dėl religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisių į nekilnojamąjį turtą įregistravimo taikomos tik tokiam nekilnojamajam turtui, kuris atitinka visus šiuos kriterijus: yra religinės paskirties, dėl tos priežasties 1948 m. jis buvo paskelbtas nacionalizuojamu, bet paliktas naudotis religinėms bendruomenėms ir bendrijoms, bei faktiškai tebenaudojamas religiniais tikslais.²²³ „Įstatymu įtvirtintas teisinis reglamentavimas nustato labai konkrečiai apibrėžtos nekilnojamojo turto objektų grupės [...] ir negali būti aiškinamas plečiamai, t.y. nepagrįstai įtraukiant tuos nekilnojamojo turto objektus, kurie minėtų kriterijų neatitinka ar atitinka juos tik iš dalies. [...] Įstatymas yra konkrečiai skirtas sureguliuoti santykiams, nereguliuotiems Religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymu [...] Įstatymas konkrečiai yra skirtas atvejams, kai religinės paskirties pastatai, nors ir buvo formaliai nacionalizuoti okupacijos laikotarpiu, tačiau vieninteliai realūs jų valdytojai vis tiek liko pačios religinės bendruomenės“.²²⁴ Ateityje bus matyti ar ši byla bus sprendžiama apeliacine tvarka ir/ar Lietuvos Vyriausias Administracinis teismas suformuluos tam tikrą praktiką šioje srityje. Taip

---

²²² „Vilniaus apygardos administracinio teismo 2016 spalio 3 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-4994-968/2016,“ Eteismai, <http://eteismai.lt/byla/205842240595498/I-4994-968/2016>

²²³ „Vilniaus apygardos administracinio teismo 2016 spalio 3 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-4994-968/2016,“ Eteismai, <http://eteismai.lt/byla/205842240595498/I-4994-968/2016>

²²⁴ „Vilniaus apygardos administracinio teismo 2016 spalio 3 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-4994-968/2016,“ Eteismai, <http://eteismai.lt/byla/205842240595498/I-4994-968/2016>

pat ateityje bus galima stebėti ar dar atsiras panašaus pobūdžio teisminių ginčų ir kokios problemos bus sprendžiamos.

3.2.4. Vilniaus miesto savivaldybės tarybos sprendimų tyrimo rezultatai

Analizuojant Vilniaus miesto savivaldybės tarybos sprendimus Vilniaus miesto savivaldybės tinklalapyje, buvo nustatyta, jog sprendimai pagal Religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymą buvo priimami nuo 1997 metų iki 2014 metų.²²⁵ Šiuose sprendimuose buvo nustatomi nuosavybės teisės atkūrimo būdai, pagal Religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 12 straipsnį. Vilniaus savivaldybės taryba pasinaudojo trejais būdais: nuosavybės teisės atkūrimu natūra, nuosavybės teisės atkūrimu ekvivalentiška natūra, išperkant nuosavybę ir už ją išmokant piniginę kompensaciją. Iš viso nuo 1997 metų Vilniaus savivaldybės taryba priėmė 69 procesinius sprendimus dėl nuosavybės teisės atkūrimo religinėms bendrijoms į tam tikrą nekilnojamąjį turtą. Dažnai keli procesiniai sprendimai buvo priimami viename tarybos sprendimo dokumente. Daugiausiai buvo priimta procesinių sprendimų dėl nuosavybės išpirkimo ir piniginės kompensacijos mokėjimo (35 sprendimai). 28 sprendimai buvo priimti dėl nuosavybės teisės atkūrimo, grąžinant nekilnojamąjį turtą natūra. 6 sprendimai buvo priimti dėl nuosavybės teisės atkūrimo, suteikiant ekvivalentišką natūrą.²²⁶ Palyginus sprendimo skaičių pagal jų priėmimo metus, matyti jog daugiausiai sprendimų buvo priimta 1997 ir 1998 metais (18 ir 16). 1999 metais buvo priimti tik 9 sprendimai, 2000 metais – 3, 2001 metais – 4, 2002 metais – 6; 2003 metais – nė vieno, 2004 metais – 1, 2006 metais – 1, 2007 metais – 1, 2008 metais – 4, 2009 metais – 3, 2010 metais – 2, 2011, 2012, 2013 – nė vieno, 2014 metais – 1 ir nė vieno sprendimo 2015 ir 2016 metais. Visą imties informaciją pateikiama 3 lentelėje.

Pagal išnagrinėtus Vilniaus miesto savivaldybės tarybos sprendimų dėl religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimo, galima pastebėti tendenciją, jog dauguma sprendimų buvo priimami iki 2002 metų. Tai sąlygota tuo, kad pagal LR Religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymo 5 str. 1 dalį, religinės bendrijos, norinčios atkurti savo nuosavybės teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą privalėjo per vienerius metus nuo įstatymo įsigaliojimo dienos pateikti prašymus turto valdytojui, o nuosavybės teisę patvirtinantys dokumentai turėjo būti pateikti per vienerius metus nuo prašymo padavimo.²²⁷ Pagal šio įstatymo 9

²²⁵ „Dokumentų paieška,“ Vilniaus miesto savivaldybė, žiūrėta 2017 vasario 14 d., <http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?Id=2&tekstas=religini%C5%B3%20bendrij%C5%B3%20nuosav&PageNo=1>

²²⁶ „Dokumentų paieška,“ Vilniaus miesto savivaldybė, žiūrėta 2017 vasario 14 d., <http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?Id=2&tekstas=religini%C5%B3%20bendrij%C5%B3%20nuosav&PageNo=1>

²²⁷ „Lietuvos Respublikos religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymas,“ *Valstybės žinios* 27,600 (1995).

str.2 dalį, „Sprendimai dėl nuosavybės teisės atkūrimo priimami per 6 mėnesius nuo nuosavybės teisės patvirtinančių dokumentų pateikimo dienos“.²²⁸ Vertinant įstatymo(kuris įsigaliojo 1995 metų kovo 29 d.) nuostatas, prašymai dėl nuosavybės teisės atkūrimo galėjo būti paduoti iki 1996 metų kovo 28 d., o patvirtinantys dokumentai – vėliausiai iki 1997 metų kovo 27 d.. Todėl, tas faktas, kad Vilniaus miesto savivaldybės administracija pirmuosius sprendimus dėl nuosavybės teisės atkūrimo priėmė 1997 metų kovo pradžioje įrodo, kad nuosavybės teisės atkūrimo procesas visumoje buvo vykdomas laiku, nepažeidžiant įstatymo nuostatų. Vis dėlto, tam, kad nustatyti ar procesas iš tiesų vyko be vilkinimo ir nuosekliai, neužtenka pasikliauti vien tik savivaldybės administracijos sprendimais, tuo labiau vienos savivaldybės sprendimais. Tikslesnį teisinį vaizdą gali atskleisti šios srities administraciniai teisminiai ginčai. Būtent tokia analizė ir bus daroma sekančiame poskyryje.

3 lentelė²²⁹

Nuosavybės teisės atkūrimas natūra		Nuosavybės teisės atkūrimas ekvivalentiška natūra		Nuosavybės teisės atkūrimas sumokant piniginę kompensaciją	
Sprendimo data	Sprendimo №	Sprendimo data	Sprendimo №	Sprendimo data	Sprendimo №
1997-03-03	213	1997-03-03	214	1997-03-03	213
1997-03-03	215	1997-03-03	216	1997-03-03	215
1997-06-09	49	1998-11-25	284	1997-05-14	26
1997-11-05	87	1999-04-28	366	1997-05-14	27
1997-11-05	88	199-09-08	427	1997-06-09	48
1998-02-04	125	2002-02-13	498	1997-06-09	49
1998-09-23	237			1997-06-09	50
1998-09-23	238			1997-06-09	51
1998-09-23	239			1997-06-09	52
1998-09-23	240			1997-11-05	87
1998-10-28	258			1997-11-05	88
1998-11-25	283			1998-02-04	125
1999-06-09	386			1998-05-19	174
1999-09-08	426			1998-09-23	236
1999-09-08	427			1998-09-23	239
2000-01-19	489			1998-09-23	240
2001-01-31	206			1998-10-28	257
2001-01-31	207			1998-10-28	258
2001-06-27	342			1998-11-25	283
2002-04-10	544			1999-03-31	354
2002-05-15	567			1999-06-09	386
2002-09-18	664			1999-06-09	387
2005-10-12	1-938			2000-01-19	490
2006-03-22	1-1101			2000-05-24	32
2008-01-31	30-210			2001-06-27	342
2008-12-09	30-2463			2002-05-15	567
2010-07-30	30-1600			2002-09-18	664
2014-09-26	30-2853			2004-08-25	1-491
				2007-03-21	1-1564
				2008-12-30	30-2600
				2008-12-30	30-2601
				2009-04-10	30-655
				2009-05-18	30-859
				2009-11-06	30-1939
				2010-07-30	30-1600
Iš viso:	28	Iš viso:	6	Iš viso:	35

²²⁸ „Lietuvos Respublikos religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymas,“ *Valstybės žinios* 27,600 (1995).

²²⁹ „Dokumentų paieška,“ Vilniaus miesto savivaldybė, žiūrėta 2017 vasario 14 d.,

<http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?Id=2&tekstas=religini%C5%B3%20bendrij%C5%B3%20nuosav&PageNo=1>

Be minėtų tarybos sprendimų, Vilniaus miesto savivaldybės tinklalapyje atrandami savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymai „dėl Vilniaus miesto savivaldybės religinių bendrijų, kurioms atkurta nuosavybės teisė į išlikusį nekilnojamąjį turtą, išmokant už jį piniginę kompensaciją, [...] sąrašo patvirtinimo“.²³⁰ Tokie įsakymai buvo priimti 2006,2007,2008,2009,2010,2011,2013 ir 2015 metais. Šiuose įsakymuose pateikiama informacija kokia piniginės kompensacijos dalis jau yra ir dar turi būti sumokėta religinėms bendrijoms. Kaip žinia, mokėjimo išdėstymas dalimis yra sąlygotas tuo, kad 1995 metų LR Vyriausybės nutarimo dėl LR Religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymo įgyvendinimo bendros dalies ketvirtame punkte nurodyta, jog piniginė kompensacija religinei bendrijai pradama mokėti po 5 metų nuo sprendimo dėl šios kompensacijos išmokėjimo priėmimo. Visa piniginė kompensacija išmokama ne vėliau kaip per 25 metus, laikantis nuostatos, kad praėjus 15 metų nuo nustatyto termino turi būti sumokėta ne mažiau nei 50 procentų visos sumos.²³¹ Taigi, iš Vilniaus miesto savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymų matyti, jog ši įstatymo nuostata deramai vykdoma. Tačiau tas faktas, kad kompensacijos iki šiol yra mokamos įrodo, kad religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimo procesas nėra baigtas dalinai dėl finansinių problemų: valstybė neturėjo finansinio pajėgumo anksčiau užbaigti piniginių kompensacijų išmokėjimo procesą.

3.3.Religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą atkūrimo proceso problemų analizė

3.3.1Religinių bendruomenių ir bendrijų sąvokų kaitaliojimo ir jų neteisingo taikymo problema

1990 metais, iki Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo, TSR Aukščiausioji Taryba priėmė įstatymą „Dėl Maldos Namų bei kitų pastatų grąžinimo religinėms bendruomenėms“. Šis įstatymas galiojo iki 1995 metų, kol nebuvo priimtas naujas „Religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo“.^{232, 233} Kaip buvo minėta anksčiau, šie du įstatymai vartojo skirtingas sąvokas „religinės paskirties“ juridiniams asmenims apibūdinti. Įstatymas, kuris pateikė sąvokų išaiškinimą

²³⁰ „Dokumentų paieška,“ Vilniaus miesto savivaldybė, žiūrėta 2017 vasario 14 d.,

<http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?Id=2&tekstas=religini%C5%B3%20bendrij%C5%B3%20nuosav&PageNo=1>

²³¹ „Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos Respublikos religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymo įgyvendinimo,“ *Valstybės žinios* 80, 1849(1995).

²³² „Lietuvos Respublikos įstatymas dėl maldos namų bei kitų pastatų grąžinimo religinėms bendruomenėms,“ *Valstybės žinios* 8,196 (1990).

²³³ „Lietuvos Respublikos religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymas,“ *Valstybės žinios* 27,600 (1995).

buvo paskelbtas tik po „Religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo“ įstatymo įsigaliojimo. Įstatymų, susijusių su religinių bendruomenių/bendrijų nuosavybės teisės atkūrimu, pavadinimuose vartojami skirtingi žodžiai – „bendruomenė“ ir „bendrija“. Todėl, toks sąvokų kaitaliojimas sukūrė sumaištį įstatymo normų taikyme. Viešojo administravimo institucijos ir religinės bendruomenės/bendrijos interpretavo įstatymo nuostatas savaip, dėl ko ir kildavo administracinių teisminių ginčų.

Tam tikra administracinių teismų praktika šiame klausime buvo suformuota tik 2007 metų spalio 26 dienos administracinėje nutartyje **Nr. A-248-942-2007**.²³⁴ Šioje byloje pareiškėjas Mažesniųjų Brolių Ordino Šv. Kazimiero Provincijos Kauno Šv. Jurgio Konventas apeliacine tvarka prašė teismo panaikinti pirmos instancijos teismo nutartį, kurioje pirmos instancijos teismas nusprendė neatnaujinti pareiškėjui termino paduoti prašymą ir dokumentus dėl nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą atkūrimo. Pirmos instancijos teismo sprendimas buvo grindžiamas tuo, kad „LR Religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme“ nurodyti terminai yra naikinamieji ir praleidus jos pareiškėjas netenka galimybės pretenduoti į nuosavybės teisės atkūrimą“.²³⁵ Tačiau Lietuvos Vyriausiasis Administracinis teismas atmetė Mažesniųjų Brolių Ordino Šv. Kazimiero Provincijos Kauno Šv. Jurgio Konvento skundą, pagrįsdami savo sprendimą kitais argumentais. Remdamasis LR Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymu, Lietuvos Vyriausiasis Administracinis teismas nustatė, jog pagal LR Religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 1 str., religinės bendrijos turi teisę atkurti nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą. Teismas konstatavo, jog būtina atsižvelgti į LR Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatyme nurodytas sąvokas, pagal kurias bendrija ir bendruomenė nėra tapačios, Todėl, juridinis asmuo, turintis religinės bendruomenės, o ne bendrijos statusą neturi teisės kreiptis dėl nuosavybės teisės atkūrimo. Teismo nuomone, tokią teisę religinės bendruomenės turėjo iki 1995 metų, pagal galiojantį įstatymą „Dėl maldos namų bei kitų pastatų grąžinimo religinėms bendruomenėms.“ Teismas taip pat nustatė, jog juridinio asmens statusas gali būti nustatomas pagal jo įstatus, kuriuose aiškiai nurodoma, ar ji yra bendrija ar bendruomenė. Minėto pareiškėjo įstatuose buvo nurodytas bendruomenės statusas. Todėl, Lietuvos Vyriausiasis Administracinis Teismas konstatavo, jog pareiškėjas neturi teisės pretenduoti į nuosavybės teisės atkūrimą pagal galiojantį įstatymą.²³⁶

---

²³⁴ „Lietuvos Vyriausiojo Administracinio teismo 2007 spalio 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-248-942-07,“ Eteismai, <http://eteismai.lt/byla/261712215054480/A-248-942-07>

²³⁵ „Lietuvos Vyriausiojo Administracinio teismo 2007 spalio 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-248-942-07,“ Eteismai, <http://eteismai.lt/byla/261712215054480/A-248-942-07>

²³⁶ „Lietuvos Vyriausiojo Administracinio teismo 2007 spalio 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-248-942-07,“ Eteismai, <http://eteismai.lt/byla/261712215054480/A-248-942-07>

Sekančiose bylose Lietuvos administraciniai teismai taikė sukurtos teismų praktikos byloje Nr. A-248-942-2007 analogiją. Pavyzdžiui, tokia analogija buvo taikoma 2008 metų Lietuvos Vyriausiojo Administracinio teismo byloje Nr. A575-1285-2008.²³⁷ Šioje byloje apeliacine tvarka Lietuvos Vyriausiasis Administracinis teismas išnagrinėjo trečiojo suinteresuoto asmens Vilniaus pedagoginio universiteto apeliacinį skundą dėl pirmos instancijos teismo sprendimo, kuriuo teismas atnaujino pareiškėjai Kaišiadorių Vyskupijos Kurijai terminą paduoti prašymą ir dokumentus atitinkamai institucijai dėl nuosavybės teisės atkūrimo. Pareiškėja, Kaišiadorių Vyskupijos Kurija, kreipėsi į pirmos instancijos teismą, prašydama atnaujinti terminą pateikti prašymą ir atitinkamus dokumentus nuosavybės teisės atkūrimui. Išnagrinėdamas visas bylos aplinkybes, pirmos instancijos teismas nusprendė terminą atnaujinti. Tačiau su tuo nesutiko trečiasis suinteresuotas asmuo, kuris kreipėsi į Lietuvos Vyriausiąjį Administracinį teismą su apeliaciniu skundu.²³⁸ Nagrinėjant apeliacinį skundą, Lietuvos Vyriausiasis Administracinis teismas atkreipė dėmesį į tai, kad Kurija nepateikė pakankamai įrodymų pirmos instancijos teismui, patvirtinančių bendrijos statuso. Teismas vadovavosi administracinių teismų praktika, minėtoje Nr. A-248-942-2007 byloje, kur buvo nustatyta, jog tik religinės bendrijos turi teisę pretenduoti į nuosavybės teisės atkūrimą. Todėl Lietuvos Vyriausiasis Administracinis teismas nutarė atnaujinti bylos nagrinėjimą. Atnaujinant bylos nagrinėjimą, 2008 metais spalio 8 d. byloje Nr. A575-1285-2008, Vyriausiasis Administracinis teismas konstatavo, jog Kurija vis dėlto yra tinkamas pretendentams atkurti nuosavybės teises. Teismas nurodė, jog „Katalikų Bažnyčios struktūra turi ypatingų sąlygojamų kanonų teisės normų. Kaišiadorių Vyskupijos Kurija, kaip Kaišiadorių Vyskupijos organas, kreipdamasis dėl nuosavybės teisės į išlikusį nekilnojamą turtą atkūrimo, veikia tradicinės religinės bendrijos (Kaišiadorių vyskupijos) vardu ir interesais“.²³⁹

Ta pačia praktika buvo vadovautasi ir byloje Nr. AS-143-156-2008, kurioje Švč. Nekaltosios Mergelės Marijos Tarnaičių Kongregacija su apeliaciniu skundu kreipėsi į Lietuvos Vyriausiąjį Administracinį teismą dėl pirmos instancijos teismo sprendimo administracinėje byloje pagal pareiškėjo skundą atsakovams Palangos miesto savivaldybei, bei Klaipėdos apskrities viršininko administracijai dėl įpareigojimo atlikti veiksmus.²⁴⁰ Pareiškėjas prašė teismo įpareigoti Palangos savivaldybę ir Klaipėdos apskrities viršininko administraciją atkurti pareiškėjui

²³⁷ Lietuvos Vyriausiojo Administracinio teismo 2008 spalio 8 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A575-1285-08, "Eteismai, <http://eteismai.lt/byla/214678521077570/A-575-1285-08>

²³⁸ Lietuvos Vyriausiojo Administracinio teismo 2008 spalio 8 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A575-1285-08, "Eteismai, <http://eteismai.lt/byla/214678521077570/A-575-1285-08>

²³⁹ Lietuvos Vyriausiojo Administracinio teismo 2008 spalio 8 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A575-1285-08, "Eteismai, <http://eteismai.lt/byla/214678521077570/A-575-1285-08>

²⁴⁰ Lietuvos Vyriausiojo Administracinio teismo 2008 vasario 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS-143-156-08, "LITEKO, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=d929c6f7-88f7-44a0-8f58-0d6c00b377d5>

nuosavybės teisės į pastatą, negražinant pastato natūra, bei įpareigoti vykdyti nuosavybės teisių atkūrimo procesą į žemės sklypą po pastatu pagal Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymą.²⁴¹ Pirmos instancijos teismas, remdamasis Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymo 4 str. pirma ir antra dalimis, bei administracinio teismo praktika (byla **Nr. A-248-942-2007**), nustatė, jog pareiškėjas yra religinė bendruomenė, o ne bendrija ir todėl neturi teisės kreiptis dėl nuosavybės teisės atkūrimo į išlikusį nekilnojamąjį turtą. Tuo labiau, kad pagal galiojusius įstatymus, nuosavybės teisės į žemę nebuvo atkuriamos net ir religinėms bendrijoms.²⁴² Lietuvos Vyriausiasis Administracinis teismas pritarė pirmos instancijos teismo procesiniam sprendimui, kuriame buvo nurodoma, jog bylos aplinkybės turi būti vertinamos analogiškai su **Nr. Nr. A-248-942-2007** byla. Tačiau Vyriausiasis Administracinis teismas patikslino, jog sprendžiant klausimą dėl nuosavybės teisės atkūrimo, teismui nepakanka vadovautis pareiškėjo prašyme nurodytu juridiniu statusu. Teismas privalo susipažinti su religinės bendruomenės/bendrijos įstatais, tam, kad pasitikslinti ar tai yra religinė bendruomenė ar bendrija.²⁴³

3.3.2. Problemos susijusios su valstybės garantijų suteikimu nuomininkams, gyvenantiems religinių bendruomenių ir bendrijoms priklausančiuose pastatuose, suteikimu

Kita dažniausiai administraciniuose teismuose sprendžiama problema – valstybės garantijų suteikimas nuomininkams, gyvenantiems religinių bendruomenių ir bendrijoms priklausančiuose pastatuose, suteikimas.

Pagal 1995 metų LR Religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymo 11 str. pirmą redakciją, „religinėms bendrijoms gražintų patalpų nuomininkai, sudarę nuomos sutartis iki šio įstatymo įsigaliojimo dienos, turi teisę ir toliau nuomoti šias patalpas iki sutartyse nustatyto termino pabaigos, bet ne ilgiau kaip penkerius metus“.²⁴⁴ 2002 metais šis straipsnis buvo papildytas. Jame nurodyta, jog „iki 1995 metų kovo 30 d. religinėms bendruomenėms ir bendrijoms natūra gražintų gyvenamųjų namų, jų dalių, butų nuomininkų prašymu, institucija, priėmusi sprendimą gražinti religinei bendruomenei ar bendrijai natūra gyvenamąjį namą, jo dalį, butą, o kai šios institucijos nėra – savivaldybės meras privalo jiems išduoti valstybės garantinį dokumentą. Valstybės garantijas, jų įvykdymą, garantijų turėtojų teises ir

²⁴¹Lietuvos Vyriausiojo Administracinio teismo 2008 vasario 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS-143-156-08, „LITEKO, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=d929c6f7-88f7-44a0-8f58-0d6c00b377d5>

²⁴²Lietuvos Vyriausiojo Administracinio teismo 2008 vasario 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS-143-156-08, „LITEKO, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=d929c6f7-88f7-44a0-8f58-0d6c00b377d5>

²⁴³Lietuvos Vyriausiojo Administracinio teismo 2008 vasario 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS-143-156-08, „LITEKO, <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=d929c6f7-88f7-44a0-8f58-0d6c00b377d5>

²⁴⁴ „Lietuvos Respublikos religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymas,“ *Valstybės žinios* 27,600 (1995).

pareigas nustato Kompensacijų už valstybės išperkama nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat garantijų ir lengvatų numatytų Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymas“.²⁴⁵

Kompensacijų už valstybės išperkama nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat garantijų ir lengvatų numatytų Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymas buvo priimtas dar 1998 metais. Nuo to laiko jis buvo kelis kartus papildytas. Įstatymas pateikia valstybės garantijų nuomininkui apibrėžimą. Apibendrinant įstatymo nuostatas, valstybės garantija – tai dokumentas, kuriame valstybė įsipareigoja nuomininkui suteikti įstatyme nurodytą garantiją, o savo ruožtu nuomininkas įsipareigoja atlaisvinti turėtas patalpas, kai tik jam bus įvykdyta garantija.²⁴⁶ Įstatymo nuostatos taikytinos nuomininkams, kurių nuomos patalpos bus natūra perduodamos nuosavybės teisę atkūrusiems asmenims pagal du įstatymus – piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymą ir religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymą.²⁴⁷

Sprendžiant iš ištirtų administracinių teismų bylų, valstybės garantijų suteikimo klausimas buvo suprantamas nevienareikšmiškai. Dėl įstatymo, reglamentuojančio valstybės garantijų suteikimą, procedūrų teisėtumo buvo kreiptasi į LR Konstitucinį teismą.

2003 metų kovo 4d., Konstitucinis teismas pažymėjo, jog „valstybė, kuri priėmė sprendimą atkurti nuosavybės teises privalo paisyti savo įsipareigojimu ir todėl turi sudaryti sąlygas „realiai įgyvendinti minėtą piliečių teisę“.²⁴⁸ Perfrazuodami LR Konstitucinio teismo sprendimą LR Administraciniai teismai skirtingose bylose teigia jog „valstybės garantijos nuomininkams yra kartu valstybės garantijos savininkams, nes tik įvykdę garantijas nuomininkams savininkai gali visiškai įgyvendinti savo nuosavybės teises“.^{249, 250} 2005 metų rugpjūčio 23 dieną, nutarime Konstitucinis teismas taip pat nustatė, jog „reguliuodamas nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimą, įstatymų leidėjas turi atsižvelgti tiek į konstitucinius nuosavybės apsaugos principus, tiek

---

²⁴⁵ Lietuvos Respublikos kompensacijų už valstybės išperkama nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat garantijų ir lengvatų numatytų piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymas, *Valstybės žinios* 61, 1728 (1998).

²⁴⁶ Lietuvos Respublikos kompensacijų už valstybės išperkama nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat garantijų ir lengvatų numatytų piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymas, *Valstybės žinios* 61, 1728 (1998).

²⁴⁷ Lietuvos Respublikos kompensacijų už valstybės išperkama nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat garantijų ir lengvatų numatytų piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymas, *Valstybės žinios* 61, 1728 (1998).

²⁴⁸ „Lietuvos Konstitucinio teismo nutarimas 2003 kovo 4 d. byloje Nr. 27/01-5/02-01/03,“ LRKT, <http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta279/content>

²⁴⁹ „Klaipėdos apygardos administracinio teismo 2014 balandžio 14 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-482-162/2014,“ Eteismai, <http://eteismai.lt/byla/242208695329886/I-482-162/2014?word=tinkamai%20suteiktos>

²⁵⁰ „Kauno apygardos administracinio teismo 2016 lapkričio 2 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. el-2791-402/2016,“ Eteismai, <http://eteismai.lt/byla/169479789277122/el-2791-402/2016>

ir kitas Konstitucijoje įtvirtintas vertybes, *inter alia* atviros, darnios, teisingos pilietinės visuomenės siekį, užtikrinti, kad atkuriant vienų asmenų-savininkų nuosavybės teisės nebūtų pažeistos kitų asmenų teisės ir teisėti interesai, visos visuomenės interesai. Nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo procese turi būti siekiama pusiausvyros tarp asmenų, kuriems atkuriamos nuosavybės teisės, ir visos visuomenės interesų“.²⁵¹

2005 metais, Teismų praktikos administracinėse bylose dėl nuosavybės teisių atkūrimo apibendrinime ir teisės taikymo rekomendacijose, LR Vyriausiasis Administracinis teismas pabrėžė, jog iki to laiko bylų dėl valstybinių garantijų buvo nagrinėta mažai.²⁵² Kaip matyti, visos minimos rekomendacijose bylos buvo susijusios tik su piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo vykdymu. Iš to daroma išvada, jog ginčų dėl valstybės garantijų, susijusių su religinių bendrijų nuosavybės teisių atkūrimu iki 2005 arba visai nebuvo, arba jie nebuvo reikšmingi, nes juose nebuvo formuluojama administracinių teismų praktika. Tačiau turint omeny, jog valstybės garantijų išdavimo tvarka, ir piliečių, ir religinių bendruomenių nuosavybės teisės atkūrimo procese, reglamentuoja tas pats įstatymas („Kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat garantijų ir lengvatų numatytų Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo“), vis dėlto vertėtų atkreipti dėmesį į pateiktą šiose rekomendacijose teismų praktiką. Pavyzdžiui, 2003 metų administracinėje byloje **Nr. A7-728-2003**, LR Vyriausiasis Administracinis teismas konstatavo, jog „savininko teisė gauti garantinį dokumentą ir institucijos, priimančios sprendimą dėl turto gražinimo, pareiga išduoti tokį dokumentą atsiranda nuo to momento, kai savininkas įgyja nuosavybės teises į gražintą turtą. Šios savininko teisės įgyvendinimas nėra suvaržytas jokiais sąlygomis, tarp jų ir su garantijų nuomininkams vykdymu susijusių teisės aktų priėmimu ar valstybės prisiimtų turtinių įsipareigojimų vykdymo materialiniu užtikrinimu“.²⁵³ Kitoje byloje **Nr. A2-597-2005**, LR Vyriausiasis Administracinis teismas pažymėjo, jog „valstybės garantija pripažįstama išduota ne tada, kai ją surašo ir pasirašo išduodančios institucijos atstovas, o kai yra garantijos turėtojų parašai, patvirtinantys, kai jie sutinka su garantijos sąlygomis“.²⁵⁴

Kaip jau buvo minėta anksčiau, Kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat garantijų ir lengvatų numatytų Piliečių

---

²⁵¹ „Oficialiosios Konstitucinės doktrinos nuostatos (1993–2013)“, LRKT, <http://www.lrkt.lt/data/public/uploads/2016/06/2010-2013.-ii-skyrius.pdf>

²⁵² „Teismų praktikos administracinėse bylose dėl nuosavybės teisių atkūrimo apibendrinimas ir teisės taikymo rekomendacijos“, LVAT, 2005 lapkričio 24 d., www.lvat.lt/download/564/lvat_biuletis_09.pdf

²⁵³ „Teismų praktikos administracinėse bylose dėl nuosavybės teisių atkūrimo apibendrinimas ir teisės taikymo rekomendacijos“, LVAT, 2005 lapkričio 24 d., www.lvat.lt/download/564/lvat_biuletis_09.pdf

²⁵⁴ „Teismų praktikos administracinėse bylose dėl nuosavybės teisių atkūrimo apibendrinimas ir teisės taikymo rekomendacijos“, LVAT, 2005 lapkričio 24 d., www.lvat.lt/download/564/lvat_biuletis_09.pdf

nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymas buvo daug kartų keičiamas ir papildomas. Svarbus įstatymo pakeitimai buvo pateikti 2010 metų redakcijoje. Šioje redakcijoje, įstatymo 2 dalyje, buvo įtvirtinta nuostata, jog „Savivaldybės administracijos direktorius savininkams ir nuomininkams, gyvenantiems savininkui (piliečiui, religinei bendruomenei ar bendrijai) gražintame gyvenamajame name, jo dalyje, bute, privalo išduoti valstybės garantinį dokumentą (toliau – valstybės garantija)“.²⁵⁵ Tai reiškia, kad per įstatyme nurodyta laiką bus 1) kompensuojamos gyvenamųjų patalpų įsigijimo išlaidos, „neviršijančios valstybės garantijoje nurodytos nuomojamų patalpų rinkos vertės“, arba 2) suteiktos kitos didesnės vertės gyvenamosios patalpos, „kurių dalis, atitinkanti nuomojamų patalpų vertę, nurodytą valstybės garantijoje, bus neatlygintinai perduota nuosavybėn, o likusią dalį, kuri negali viršyti valstybės remiamų būsto kreditų nustatytų dydžių, jie privalės išsipirkti rinkos kaina Vyriausybės nustatyta tvarka ir terminais“, arba 3) neatlygintinai nuosavybėn bus perduotos kitos mažesnės vertės gyvenamosios patalpos, o „valstybės garantijoje nurodytos nuomotų ir perduotų nuosavybėn gyvenamųjų patalpų vertės skirtumas kompensuojamas Vyriausybės nustatyta tvarka ir terminais“, arba 4) nuosavybėn bus perduotas žemės sklypas, tinkamas gyvenamajam namui statyti.²⁵⁶ „Jeigu perduodamo žemės sklypo gyvenamajam namui statyti vertė didesnė už valstybės garantijoje nurodytą nuomojamų patalpų vertę, žemės sklypo dalis, atitinkanti nuomojamų patalpų vertę, bus neatlygintinai perduota nuosavybėn, o likusią dalį valstybės garantijos turėtojai privalės išsipirkti rinkos kaina Vyriausybės nustatyta tvarka ir terminais.“²⁵⁷ „Perduodant nuosavybėn mažesnės vertės už garantijoje nurodytą nuomojamų patalpų vertę žemės sklypą gyvenamajam namui statyti, vertės skirtumas garantijos turėtojams bus kompensuojamas Vyriausybės nustatyta tvarka ir terminais, arba 5) bus Vyriausybės nustatyta tvarka išnuomos kitos valstybės ar savivaldybės gyvenamosios patalpos, į nuompinigius įskaičiuojant nuomotų patalpų vertę, arba 6) bus kompensuojama nuomotų gyvenamųjų patalpų rinkos vertė pinigais, kurie bus pervesti į valstybės garantijos turėtojo nurodytą sąskaitą banke.“²⁵⁸

---

²⁵⁵Lietuvos Respublikos Kompensacijų už valstybės išperkama nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat valstybės garantijų ir lengvatų, numatytų piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymas, *Valstybės žinios* 61,1728(1998), <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.542D2FA3CA61/CMKxdCXelj>

²⁵⁶Lietuvos Respublikos Kompensacijų už valstybės išperkama nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat valstybės garantijų ir lengvatų, numatytų piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymas, *Valstybės žinios* 61,1728(1998), <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.542D2FA3CA61/CMKxdCXelj>

²⁵⁷Lietuvos Respublikos Kompensacijų už valstybės išperkama nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat valstybės garantijų ir lengvatų, numatytų piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymas, *Valstybės žinios* 61,1728(1998), <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.542D2FA3CA61/CMKxdCXelj>

²⁵⁸Lietuvos Respublikos Kompensacijų už valstybės išperkama nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat valstybės garantijų ir lengvatų, numatytų piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą

Šio straipsnio 3 dalyje taip pat nurodoma, jog nuomininkai turi teisę tik į vieną iš nurodytų garantijų ir apie savo valią dėl pasirinktos garantijos būdo, jie pareiškia per mėnesį nuo savivaldybės administracijos direktoriaus pranešimo gavimo dienos. Jei per nurodytą terminą jie neišreiškia savo valios, jiems „bus Vyriausybės nustatyta tvarka išnuomos kitos valstybės ar savivaldybės gyvenamosios patalpos, į nuompinigius įskaičiuojant nuomotų patalpų vertę“.²⁵⁹ Pagal šio straipsnio 7 dalį, „Valstybės garantijos turėtojui mirus, kol garantija neįvykdyta, reikalavimo teisė, atsirandanti iš valstybės garantijos, paveldima Civilinio kodekso nustatyta tvarka“.²⁶⁰ Šio straipsnio 11 dalyje nurodoma, jog valstybės garantijas apskaito savivaldybės administracijos pagal turto buvimo vietą. Minimo straipsnio 5 ir 9 dalyse valstybės garantijų vykdymo eiliškumą, apskaitą ir kontrolės tvarką nustato Vyriausybė, atsižvelgdama į tai, kad „šio straipsnio 2 dalies 1, 2, 3, 5 ir 6 punktuose nurodytos valstybės garantijos turi būti įvykdytos ne vėliau kaip iki 2009 m. sausio 1 d., o šio straipsnio 2 dalies 4 punkte nurodyta garantija – per 2 metus nuo jų išdavimo, ir į tai, kad pirmąją eilę vykdomos garantijos, kurių turėtojai (nuomininkas ar jo šeimos nariai) gyvena avarinės būklės namuose, taip pat 1992–2002 metais nuomininkams išduotos garantijos, o antrąją eilę – kitų turėtojų garantijos“.²⁶¹ „Nuomininkams, kuriems dėl ginčų nagrinėjimo teisme valstybės garantijos neįvykdytos iki 2009 m. sausio 1 d., teismui priėmus sprendimą, garantijos išduodamos ir (ar) vykdomos ne vėliau kaip kitais kalendoriniais metais po teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos.“²⁶²

Analizuojant atrinktas 2006-2016 metų administracinių teismų bylas, galima pastebėti nemažai bylų, susijusių su valstybės garantijos nuomininkams suteikimu. Pirmoji minėtame laikotarpyje aptikta byla, susijusi su valstybės garantijų, suteikimu pagal LR „Religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos“ įstatymą – byla Nr. P-502-139-2010. 2008 metais pareiškėja V.S kreipėsi į pirmos instancijos teismą su prašymu įpareigoti atsakovą –

---

atkūrimo įstatyme, įstatymas, *Valstybės žinios* 61,1728(1998), <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.542D2FA3CA61/CMKxdCXelj>

²⁵⁹Lietuvos Respublikos Kompensacijų už valstybės išperkama nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat valstybės garantijų ir lengvatų, numatytų piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymas, *Valstybės žinios* 61,1728(1998), <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.542D2FA3CA61/CMKxdCXelj>

²⁶⁰Lietuvos Respublikos Kompensacijų už valstybės išperkama nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat valstybės garantijų ir lengvatų, numatytų piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymas, *Valstybės žinios* 61,1728(1998), <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.542D2FA3CA61/CMKxdCXelj>

²⁶¹Lietuvos Respublikos Kompensacijų už valstybės išperkama nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat valstybės garantijų ir lengvatų, numatytų piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymas, *Valstybės žinios* 61,1728(1998), <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.542D2FA3CA61/CMKxdCXelj>

²⁶²Lietuvos Respublikos Kompensacijų už valstybės išperkama nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat valstybės garantijų ir lengvatų, numatytų piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymas, *Valstybės žinios* 61,1728(1998), <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.542D2FA3CA61/CMKxdCXelj>

savivaldybę apmokėti pusę kainos už įsigyjamą gyvenamąją patalpą pagal suteiktą valstybinę garantiją ir priteisti neturtinę žalą.²⁶³ Atsakovas su pareiškėjos skundu nesutiko ir teigė, jog pareiškėjos apskaičiavimai dėl patalpų sumos yra neteisingi, o valstybinė garantija iki šiol nėra suteikta pareiškėjai, nes ji atsisako ją pasirašyti. Pirmos instancijos teismas pirmą pareiškėjos prašymą atmetė, kaip nepagrįstą. Tačiau teismas tenkino antrąjį pareiškėjos prašymą.²⁶⁴ Teismas grindė savo sprendimą ankstesne Lietuvos Vyriausiojo Administracinio teismo praktika byloje **Nr. A-438-237-2008**, suformuluota dėl valstybės garantijos suteikimo piliečių nuosavybės teisės atkūrimo procese, kurioje buvo nustatyta, jog „nuomininkui nepasirašius garantijos ar atsisakius ją pasirašyti, savivaldybės administracijos direktorius arba jo įgaliotas asmuo valstybės garantijos dokumente įrašo ir savo parašu patvirtina atitinkamą žymą“.²⁶⁵ Todėl teismo nuomone, atsakovo paaiškinimas, kad valstybės garantija neįvykdoma dėl pareiškėjos nesutikimo pasirašyti garantinį dokumentą nėra pagrįstas. Iš to seka, jog atsakovas sukėlė pareiškėjai dvasinius pergyvenamus ir nepatogumus, už kuriuos turi atlyginti neturtinę žalą.²⁶⁶ 2009 metais ir pareiškėja ir atsakovas kreipėsi į Lietuvos Vyriausiąjį Administracinį teismą. Pareiškėja prašė panaikinti 2008 metų pirmos instancijos teismo sprendimą ir tenkinti jame nurodytus reikalavimus pilnai. Atsakovas savo ruožtu prašė teismo panaikinti 2008 metų pirmos instancijos teismo sprendimą ir pareiškėjos skundo netenkinti.²⁶⁷ Lietuvos Vyriausiasis Administracinis teismas atmetė pareiškėjos skundą ir tenkino atsakovo skundą. Teismas sutiko su pirmos instancijos teismu, jog valstybės garantija privalo būti vykdoma, net jei nuomininkas jos nepasirašo. Tačiau teismas pabrėžia, jog tam, kad, pareiškėja galėtų pretenduoti į neturtinės žalos atlyginimą, ji turėjo pateikti teismui įrodymus, kad atsakovas galėjo, bet neįvykdė valstybės garantijos. Atsakovas, 2004 metų teismo sprendimu buvo įpareigotas įvykdyti valstybės garantiją iki 2009 metų. Tačiau pareiškėja nepateikė įrodymų, kad jis garantijos neįvykdė dėl neteisėtų veiksmų. Toks teismo sprendimas formuoja naują administracinę teisinę praktiką valstybės garantijos suteikimo klausime.²⁶⁸

---

²⁶³ „Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo 2010 rugpjūčio 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. P-502-139-10,“ Eteismai, <http://eteismai.lt/byla/148259430286716/P-502-139-10>

²⁶⁴ „Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo 2010 rugpjūčio 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. P-502-139-10,“ Eteismai, <http://eteismai.lt/byla/148259430286716/P-502-139-10>

²⁶⁵ „Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo 2008 gegužės 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-438-237-08,“ Eteismai, <http://eteismai.lt/byla/119542927447320/A-438-237-08>

²⁶⁶ „Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo 2010 rugpjūčio 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. P-502-139-10,“ Eteismai, <http://eteismai.lt/byla/148259430286716/P-502-139-10>

²⁶⁷ „Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo 2010 rugpjūčio 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. P-502-139-10,“ Eteismai, <http://eteismai.lt/byla/148259430286716/P-502-139-10>

²⁶⁸ „Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo 2010 rugpjūčio 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. P-502-139-10,“ Eteismai, <http://eteismai.lt/byla/148259430286716/P-502-139-10>

Verta atkreipti dėmesį į dar kitą administracinio teismo bylą **Nr. I-8295-244-2014**, dėl valstybės garantijų suteikimo ir religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimo.²⁶⁹ 2014 metų gruodžio 12 dieną, į Vilniaus apygardos administracinę teisimą kreipėsi Vilniaus stačiatikių Šventosios Dvasios vienuolynas. Vienas iš pareiškėjo prašymų buvo pripažinti neteisėtu savivaldybės administracijos atsisakymą išduoti garantinius raštus pareiškėjo atkurtų patalpų nuomininkams. Savivaldybė grindė savo atsisakymą išduoti garantinius laiškus tuo, kad ji negavo nuomininkų prašymų ir dabar nuomininkai praleido įstatyme numatytus garantijų suteikimo terminus.²⁷⁰ Teismas šį pareiškėjo prašymą tenkino. Teismas grindė savo sprendimą 2003 LR Konstitucinio teismo aiškinimu, kad „valstybė, priėmusi sprendimą atkurti nuosavybės teises, privalo laikytis prisiimtu įsipareigojimus ir sudaryti sąlygas realiai įgyvendinti minėtą piliečių teisę“.²⁷¹ Administracinis teismas pažymėjo, kad „įstatyme minėti terminai yra nustatyti dėl garantijų vykdymo, bet ne dėl jų išdavimo“.²⁷² Terminų paskirtis – užtikrinti nuomininkų bei savininkų teisių įgyvendinimą, bei valstybės įsipareigojimo šiems asmenims įvykdymą. Teismas privalo spręsti bylas taip, kad pažeistos teisės būtų apgintos. Kadangi valstybės įsipareigojimas nėra įvykdytas, jis privalo būti vykdomas teisės aktų nustatyta tvarka.²⁷³

Panašaus pobūdžio ginčas buvo išspręstas Vilniaus apygardos teisme 2015 metų spalio 12 d., byloje **Nr. I-3133-561-2015**.²⁷⁴ Pareiškėja A.R. kreipėsi į teisimą, prašydama ištirti savivaldybės administracijos individualų teisės aktą, kuriame savivaldybė atsisakė išduoti pareiškėjai valstybinę garantiją. Pareiškėja prašė teismo ištirti šio akto pagrįstumą ir teisėtumą, panaikinti šį aktą ir įpareigoti savivaldybės administraciją išduoti valstybės garantiją. Pareiškėja nurodė, jog 1993 metais namas, kuriame ji gyveno su sutoktinu, buvo perduotas Vaidotų parapijai nuosavybėn pagal įstatymą „Dėl Maldos Namų bei kitų pastatų grąžinimo religinėms bendruomenėms“. Dar 1991 metais pareiškėjos sutuoktinis kreipėsi dėl dalies namo privatizavimo, bet jų kaimo viršaitis prašymo nepriėmė. 1993 metais viršaitis perdavė pareiškėjos vyrui (kuris dabar yra miręs) pardavimo-priėmimo aktą ir pažadėjo, kad artimiausiu metu pareiškėjos šeima bus iškeldinta.

²⁶⁹ „Vilniaus apygardos administracinio teismo 2014 gruodžio 12 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-8295-244/2014,“ Eteismai, <http://eteismai.lt/byla/181778621658429/I-8295-244/2014>

²⁷⁰ „Vilniaus apygardos administracinio teismo 2014 gruodžio 12 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-8295-244/2014,“ Eteismai, <http://eteismai.lt/byla/181778621658429/I-8295-244/2014>

²⁷¹ „Lietuvos Konstitucinio teismo nutarimas dėl Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 8 straipsnio, 15 straipsnio 2 punkto (1999 m. gegužės 13 d. redakcija) Atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai,“ LRKT, 2013 gegužės 30, <https://www.e-tar.lt/acc/legalAct.html?documentId=TAR.8C6E64A29586&lang=lt>

²⁷² „Vilniaus apygardos administracinio teismo 2014 gruodžio 12 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-8295-244/2014,“ Eteismai, <http://eteismai.lt/byla/181778621658429/I-8295-244/2014>

²⁷³ „Vilniaus apygardos administracinio teismo 2014 gruodžio 12 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-8295-244/2014,“ Eteismai, <http://eteismai.lt/byla/181778621658429/I-8295-244/2014>

²⁷⁴ „Vilniaus apygardos administracinio teismo 2015 spalio 12 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-3133-561/2015, Eteismai, <http://eteismai.lt/byla/247720835991191/I-3133-561/2015>

Tačiau šeima tebegyvena šiose patalpose iki šių dienų. 2002 metais pareiškėjos vyras kreipėsi į namo savininką dėl dalies namo privatizavimo, bet atsakymo negavo. 2011 metais pareiškėjo vyras vėl kreipėsi į savininką (Vilniaus Arkivyskupijos Kurija – *aut. pastaba*) ir gavo atsakymą, jog Kurija svarsto panaudoti namą, kur gyvena pareiškėjos šeima, savo reikmėms ir, jog jie apie apsvaistymo rezultatus informuos raštu. 2012 metais pareiškėjos šeima gavo raštą, jog Kurija leidžia neatlygintinai naudotis pastatu. Tačiau 2013 metais, buvo atsiųstas naujas raštas, kuriame buvo teigiama, jog kurija vis dėlto nusprendė panaudoti pastatą savo reikmėms. Dėl tos priežasties, pareiškėjos vyras kreipėsi į savivaldybę dėl valstybės garantijos suteikimo, o savivaldybė atsisakė ją išduoti. Anksčiau pareiškėjos vyras nesikreipė dėl valstybinės garantijos, nes visą laiką tikėjosi įteisinti nepertraukiamą valdymo faktą.²⁷⁵ Vilniaus Apygardos Administracinis teismas priėmė sprendimą pareiškėjos prašymą tenkinti. Teismas pagrįso sprendimą tuo, kad pareiškėja ir jos vyras valstybės garantijos neįgyvendino, bet ir neatsisakė. Remdamasis LR Vyriausiojo Administracinio teismo praktika suformuota išplėstinės teismo kolegijos byloje **Nr. A438-237-2008**, teismas teigė jog „valstybės garantijų įstatymas nenumato tokios situacijos, kai dėl vienokių ar kitokių priežasčių garantija nuomininkui nėra apskritai išduodama“.²⁷⁶ „Garantijų išdavimas bei jų įvykdymas yra susijęs tiek su gražinto gyvenamojo namo, jo dalies ar buto nuomininko, tiek ir su savininko teisių apsauga. Abi garantijos yra susijusios, nes garantijos nuomininkams įvykdymas kartu reiškia, kad bus sudarytos sąlygos įvykdyti valstybės garantiją savininkui, perduodant pastarajam turtą, į kurį jam atkurtos nuosavybės teisės. Atsižvelgiant į tai, kad išduodant garantijas nuomininkui ir savininkui siekiama derinti abiejų šių subjektų interesus, prisiimant atitinkamus valstybės įsipareigojimus jų atžvilgiu, garantijos nuomininkui išdavimas negali būti priklausomas vien nuo jo valios. Įstatymas netoleruoja ir nenumato situacijų, kai valstybės garantija gyvenamojo namo, jo dalies ar buto nuomininkui nebūtų išduodama, nes tuo pačiu negalėtų būti išduodama ir garantija gyvenamojo namo, jo dalies ar buto savininkui, o tai reikštų, kad valstybė, nors ir atkūrusi nuosavybės teises savininkui, negalėtų įvykdyti savo įsipareigojimų, susijusių su turto, į kurį atkurtos nuosavybės teisės, realiu perdavimu. [...] Teisės aiškinimas, kad nuomininkui nepasirašius garantijos, ji neturi būti išduodama ar laikoma neišduota, paneigtų interesų pusiausvyros principą nuosavybės teisių atkūrimo procese, neleistų išduoti garantinio dokumento ir įgyvendinti garantijos savininkų atžvilgiu bei griautų nuosavybės teisių atkūrimo sistemą“.²⁷⁷ Teismas taip pat nurodė, jog

---

²⁷⁵ „Vilniaus apygardos administracinio teismo 2015 spalio 12 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-3133-561/2015, Eteismai, <http://eteismai.lt/byla/247720835991191/I-3133-561/2015>

²⁷⁶ „Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 5(15)“, LVAT, žiūrėta 2017 vasario 12 d., www.lvat.lt/download/385/lvat_biuletenis_15.pdf

²⁷⁷ „Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 5(15)“, LVAT, žiūrėta 2017 vasario 12 d., www.lvat.lt/download/385/lvat_biuletenis_15.pdf

pagal Lietuvos Aukščiausiojo teismo praktiką, suformuotą civilinėje byloje **Nr. 3K-3-568-2004**, garantinio dokumento neišdavimas neatima teisės gauti valstybės garantiją.²⁷⁸ Todėl teismas konstatavo, jog savivaldybė neturėjo jokio pagrindo neišduoti pareiškėjai valstybės garantijos.

Valstybės garantijų išdavimo klausimas iki šiol yra aktualus, apie tai byloja naujausia Lietuvos Vyriausiojo Administracinio teismo praktika. 2015 metų administracinių teismų biuletenyje formuojama nauja teismų praktika, susijusi su valstybės garantijų suteikimu, byloje **Nr. A-1419-858-2015**, susijusioje su piliečių nuosavybės teisės suteikimu. Joje nurodoma, jog „nesant duomenų, kad asmuo buvo tinkamai informuotas apie jo teisę gauti valstybės garantiją, nėra pagrindo teigti, kad pasirašęs nuomos sutartį su savivaldybe jis *de facto* atsisakė valstybės garantijos arba sutiko, kad nuomos sutarties sudarymas laikytinas tinkamu valstybės garantijos įgyvendinimu“.²⁷⁹

3.3.3. Viešojo administravimo institucijų nuosavybės teisės atkūrimo proceso vilkinimo problema

Be minėtų problemų, atrinktuose bylose taip pat galima išvelgti atvejų, kai viešojo administravimo institucijos delsė ar vilkino religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimo procesą.

Byloje **Nr. A-261-1469-2009** ginčas kilo dar 2004 metais. Į Šiaulių Apygardos Administracinį teismą kreipėsi pareiškėja V.S., dėl savivaldybės vilkinimo išduoti jai valstybinę garantiją kaip nuomininkei, dėl patalpų, kurios 1992 metais buvo gražintos nuosavybėn Romos Katalikų bažnyčios Čiobiškio Šv. Mykolo Archangelo religinei bendruomenei, pagal įstatymą dėl „Maldos Namų bei kitų pastatų gražinimo religinėms bendruomenėms“.²⁸⁰ Pirmos instancijos apygardos teismas konstatavo, jog atsakovas neteisėtai vilkino išduoti pareiškėjai valstybės garantiją, ir tuo vilkino atlikti veiksmus, priskirtus atsakovo kompetencijai. 2008 metais pareiškėja V.S. vėl kreipėsi į pirmos instancijos teismą su prašymu įpareigoti savivaldybę apmokėti pusę kainos už įsigyjama gyvenamąją patalpą pagal suteiktą valstybinę garantiją ir priteisti neturtinę žalą. Pareiškėja savo skundą grindė tuo, kad dėl atsakovo neteisėto proceso vilkinimo suteikti jai valstybės garantiją, ji laiku negalėjo įsigyti kitų patalpų. Tokiais veiksmais atsakovas padarė pareiškėjai materialinę žalą, nes dabar pareiškėja gali įsigyti patalpas brangiau, negu būtų galėjusi

²⁷⁸ „Vilniaus apygardos administracinio teismo 2015 spalio 12 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-3133-561/2015, Eteismai, <http://eteismai.lt/byla/247720835991191/I-3133-561/2015>

²⁷⁹ „Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr.29,“ LVAT, žiūrėta 2017 vasario 12 d., <http://www.lvat.lt/lt/teismu-praktika/teismo-biuleteniai.html>

²⁸⁰ „Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo 2009 gruodžio 14 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-261-1469/2009,“ Eteismai, <http://eteismai.lt/byla/112298088671289/A-261-1469-09>

anksčiau, jei atsakovas nebūtų vilkinęs proceso. Pareiškėja taip pat teigė, jog neteisėti atsakovo veiksmai sukėlė jai nepatogumų ir privertė pergyventi. Atsakovas su pareiškėjos skundu nesutiko ir teigė, jog pareiškėjos apskaičiavimai dėl patalpų sumos yra neteisingi, o valstybinė garantija iki šiol nėra suteikta pareiškėjai, nes ji atsisako ją pasirašyti. Pirmos instancijos teismas pirmą pareiškėjos prašymą atmetė, kaip nepagrįstą.²⁸¹

Tačiau teismas tenkino antrąjį pareiškėjos prašymą. Teismas savo sprendimą grindė ankstesne Vyriausiojo Administracinio teismo praktika byloje **Nr. A-438-237-2008**, kurioje buvo nustatyta, jog nuomininkui nepasirašius garantijos ar atsisakius ją pasirašyti, savivaldybės administracijos direktorius arba jo įgaliotas asmuo valstybės garantijos dokumente įrašo ir savo parašu patvirtina atitinkamą žymą.²⁸² Todėl teismo nuomone, atsakovo paaiškinimas, kad valstybės garantija neįvykdoma dėl pareiškėjos nesutikimo pasirašyti garantinį dokumentą nėra pagrįstas. Iš to seka, jog atsakovas sukėlė pareiškėjai dvasinius pergyvenamus ir nepatogumus, už kurios turi atlyginti neturtinę žalą.²⁸³ 2009 metais ir pareiškėja ir atsakovo kreipėsi į LR Vyriausiąjį administracinį teismą. Pareiškėja prašė panaikinti 2008 metų pirmos instancijos teismo sprendimą ir tenkinti jame nurodytus reikalavimus pilnai. Atsakovas prašė teismo panaikinti 2008 metų pirmos instancijos teismo sprendimą ir pareiškėjos skundo netenkinti.²⁸⁴ LR Vyriausiasis Administracinis teismas atmetė pareiškėjos skundą ir tenkino atsakovo skundą. Teismas sutiko su pirmos instancijos teismu, jog valstybės garantija privalo būti vykdoma, net jei nuomininkas jos nepasirašo. Tačiau teismas pabrėžia, jog tam, kad, pareiškėja galėtų pretenduoti į neturtinės žalos atlyginimą, ji turėjo pateikti teismui įrodymus, kad atsakovas galėjo, bet neįvykdė valstybės garantijos. Atsakovas, 2004 metų teismo sprendimu buvo įpareigotas įvykdyti valstybės garantiją iki 2009 metų. Tačiau pareiškėja nepateikė įrodymų, kad jis garantijos neįvykdė dėl neteisėtų veiksmų. Toks teismo sprendimas formuoja naują administracinę teisinę praktiką valstybės garantijos suteikimo klausime.²⁸⁵

Kaip buvo nustatyta analizuojant atrinktas bylas, viešojo administravimo institucijų procedūrų įgyvendinimo delsimas nėra visada piktybinio pobūdžio. Dažniausiai procesas yra vilkinimas dėl neteisingo ar per daug formalus viešojo administravimo institucijų teisės aktų

---

²⁸¹ „Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo 2009 gruodžio 14 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-261-1469/2009,“ Eteismai, <http://eteismai.lt/byla/112298088671289/A-261-1469-09>

²⁸² „Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo 2008 vasario 21 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-438-237/2008, Eteismai, <http://eteismai.lt/byla/2161185720728/A-438-237-08>

²⁸³ „Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo 2009 gruodžio 14 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-261-1469/2009,“ Eteismai, <http://eteismai.lt/byla/112298088671289/A-261-1469-09>

²⁸⁴ „Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo 2009 gruodžio 14 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-261-1469/2009,“ Eteismai, <http://eteismai.lt/byla/112298088671289/A-261-1469-09>

²⁸⁵ „Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo 2009 gruodžio 14 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-261-1469/2009,“ Eteismai, <http://eteismai.lt/byla/112298088671289/A-261-1469-09>

normų taikymo. Tai gali patvirtinti jau aptarta praeitime poskyryje 2015 metų byla **Nr. I-3133-561-2015**.²⁸⁶ Kaip žinia, pareiškėja A.R. kreipėsi į teismą, prašydama iširti savivaldybės administracijos individualų teisės aktą, kuriame savivaldybė atsisakė išduoti pareiškėjai valstybinę garantiją, remdamasi Kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat garantijų ir lengvatų numatytų Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 9 str. 11 ir 14 dalimis, pagal kurias pareiškėjas praleido numatytą prašymo padavimo terminą. Tačiau Vilniaus apygardos administracinis teismas konstatavo, jog savivaldybė paviršutiniškai vertino faktines aplinkybes ir per daug formaliai taikė teisės aktų normas (dėl ko faktiškai užsitęsė valstybės garantijos išdavimo procesas), todėl savivaldybės administracijos sprendimas nesuteikti valstybės garantijos yra naikintinas.²⁸⁷

Taip pat netinkamas įstatymo nuostatų interpretavimas įžvelgiamas 2012 metų sausio 23dienes byloje **Nr. A-525-231-2012**.²⁸⁸ LR Vyriausiasis Administracinis Teismas išnagrinėjo apeliacinį skundą dėl pirmos instancijos teismo sprendimo administracinėje byloje pagal pareiškėjo Vilniaus Arkivyskupijos skundą atsakovui LR Sveikatos Apsaugos Ministerijai dėl įpareigojimo atlikti veiksmus. 2011 metais pareiškėjas kreipėsi į pirmos instancijos teismą. Vienas iš jo prašymų buvo įpareigoti atsakovą priimti jo kompetencijai priskirtą sprendimą dėl nuosavybės teisių atkūrimo Vilniaus arkivyskupijai į pastatą Vilniuje.²⁸⁹ Bylos eigoje buvo nustatyta, jog pareiškėja teikė Ministerijai prašymą ir papildomus dokumentus dėl nuosavybės teisės atkūrimo dar 1995 metais. Ministerija tais pačiais metais pranešė, jog nagrinės prašymą. 1996 metais pareiškėjas vėl kreipėsi į atsakovą su tuo pačiu prašymu. Tačiau atsakovas teigė, jog prašymas neatitinka LR religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymo reikalavimus. 2001 ir 2006 metais pareiškėjas pakartotinai kreipėsi į ministeriją, prašydamas atkurti nuosavybės teises. Sužinojus, kad ginčytinas pastatas perduotas apskrities viršininko administracijai, 2006 metais pareiškėjas kreipėsi į ministeriją su prašymu perduoti visą medžiagą apskrities viršininko administracijai. Tačiau 2010 metais atsakovas rašte išreiškė abejonę, jog pareiškėjas tinkamai įgyvendino savo teises ir pareigas, pateikdama prašymą. 2011 metais ministerija savivaldybei suteikė prieštarinę informaciją, teigdama, jog dėl teisėto ministerijos archyvo sunaikinimo, yra daugiau prielaidų teigti, jog dokumentas (archyvo pažymėjimas) Ministerijai buvo pateiktas, nei

²⁸⁶ „Vilniaus apygardos administracinio teismo 2015 spalio 12 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-3133-561/2015,“ Eteismai, <http://eteismai.lt/byla/247720835991191/I-3133-561/2015>

²⁸⁷ „Vilniaus apygardos administracinio teismo 2015 spalio 12 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-3133-561/2015,“ Eteismai, <http://eteismai.lt/byla/247720835991191/I-3133-561/2015>

²⁸⁸ „Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo 2012 sausio 23 d. nutartis administracinėje byloje A-525-231-12,“ Eteismai, <http://eteismai.lt/byla/134508713900821/A-525-231-12>

²⁸⁹ „Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo 2012 sausio 23 d. nutartis administracinėje byloje A-525-231-12,“ Eteismai, <http://eteismai.lt/byla/134508713900821/A-525-231-12>

kad jis nebuvo pateiktas. Dėl visų šių priežasčių pareiškėjas iki šiol negali atgauti savo teisių į minėtą turtą. Pareiškėjas mano, jog ministerija vilkina atlikti savo kompetencijai priskirtus veiksmus. Atsakovas teigė, jog tinkami dokumentai prašymui pagrįsti buvo gauti tik 2006, praleidus įstatymo numatytą terminą. 1995-1996 metais pateikti dokumentai buvo netinkami (buvo pateiktos dokumentų kopijos, o ne originalai) ir apie tai Ministerija informavo pareiškėją.²⁹⁰ Pirmos instancijos teisme buvo padaryta išvada, kad ministerija nepagrįstai vertino 1995-1996 metais pateiktus dokumentus netinkamai ir todėl nepagrįstai vilkino sprendimo dėl nuosavybės teisių priėmimą. LR Vyriausias Administracinis teismas pritarė pirmos instancijos teismo sprendimui ir pridūrė, jog kopijos, o ne originalo pateikimas „nesudaro pagrindo daryti išvadą, kad pareiškėjas praleido terminą pateikti dokumentus.“²⁹¹

Apibendrinant šio tyrimo rezultatus galima teigti jog nors iš esmės religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą atkūrimo procesą reglamentuojantys įstatymai yra veiksmingi, vis dėlto, religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimo procesas iki šiol nėra pilnai užbaigtas. Šio proceso neužbaigtumą sąlygoja administracinės-teisinės ir finansinės problemos.

Administracinės-teisinės problemos išvelgiamos administracinių teismų bylose, susijusiose su religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimu. Vertinant šias bylas galima pastebėti, jog apskritai jų yra daug mažiau, negu bylų susijusių su piliečių nuosavybės teisės atkūrimu. Vis dėlto, išskiriamos trys pagrindinės teisinės problemos, kurios turi įtakos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą neužbaigtumui: religinių bendruomenių ir bendrijų sąvokų kaitaliojimas ir neteisingas taikymas, viešojo administravimo institucijų nuosavybės teisės atkūrimo proceso vilkinimas, bei valstybės garantijų nuomininkams suteikimas.

Finansinės problemos, turinčios įtakos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą neužbaigtumui, išvelgiamos Vilniaus miesto savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymuose „dėl Vilniaus miesto savivaldybės religinių bendrijų, kurioms atkurta nuosavybės teisė į išlikusį nekilnojamąjį turtą, išmokant už jį piniginę kompensaciją, [...] sąrašo patvirtinimo“.²⁹² Iš šių įsakymų matyti, jog didelė dalis religinių

---

²⁹⁰ „Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo 2012 sausio 23 d. nutartis administracinėje byloje A-525-231-12,“ Eteismai, <http://eteismai.lt/byla/134508713900821/A-525-231-12>

²⁹¹ „Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo 2012 sausio 23 d. nutartis administracinėje byloje A-525-231-12,“ Eteismai, <http://eteismai.lt/byla/134508713900821/A-525-231-12>

²⁹² „Dokumentų paieška,“ Vilniaus miesto savivaldybė, žiūrėta 2017 vasario 14 d., <http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?Id=2&tekstas=religini%C5%B3%20bendrij%C5%B3%20nuosav&PageNo=1>

bendruomenių ir bendrijų iki šiol gavo tik dalį piniginių kompensacijų, ir likusios dalies grąžinimas planuojamas dar keliems metams į priekį. Tai rodo, jog valstybė susiduria su finansinėmis problemomis, nes neturi pakankamai finansinių išteklių kuo greičiau užbaigti kompensacijų išmokėjimą.

IŠVADOS

1. Lietuvos Religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisė į nekilnojamąjį turtą suprantama kaip istoriškai susiklosčiusi religinių bendruomenių ir bendrijų teisė turėti, valdyti ir disponuoti joms priklausančiais žemės sklypais, bei pastatais. Būtent šios istoriškai priklausančios nuosavybės teisės tapo prielaidomis šiuolaikiniam religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą atkūrimo procesui.
2. Nors administracinės teisės šaka yra palyginus jauna, vis dėlto, galima teigti, jog dar Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikais tarp Lietuvos valstybės ir religinių bendruomenių susiklostė administraciniai teisiniai santykiai. Šie santykiai buvo pagrįsti imperatyviais teisės aktais, kurie reglamentavo religinių bendruomenių ir bendrijų galimybę turėti, valdyti ir disponuoti turtu. Todėl, darytina išvada, jog šiuolaikiniai administraciniai teisiniai santykiai, susiję su religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimu yra istoriškai susiklosčiusių administracinių teisinių santykiu tęsinys.
3. Religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimo procesas pasirodė daug sudėtingesnis, negu buvo tikimasi iš pradžių. Procesas buvo apsunkintas įstatyminėmis spragomis, socialinėmis, finansinėmis problemomis, bei skirtingų religinių bendruomenių ir bendrijų etno-konfesiniais ypatumais.
4. Visuose įstatymuose ir poįstatyminiuose aktuose, susijusiuose su LR religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimu, įtvirtinta ribotos restitucijos idėja, nes iki šiol nėra atkuriamos teisės į visą prarastą sovietizacijos laikotarpiu žemę, ar turtą, kuris išimtinai priklauso Lietuvos Respublikai.
5. Religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimo procesą reglamentuojantys teisės aktai yra veiksmingi. Tačiau, vis dėlto, religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą atkūrimo procesas iki šiol nėra baigtas dėl administracinių-teisinių, finansinių ir socialinių problemų.
6. Pagrindinės administracinės-teisinės problemos, turinčios įtakos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimo proceso neužbaigtumui – religinių bendruomenių ir bendrijų sąvokų kaitaliojimas ir jų neteisingas taikymas, viešojo administravimo institucijų religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimo proceso vilkinimas, bei problemos susijusios su valstybės garantijų suteikimu nuomininkams, gyvenantiems religinių bendruomenių ir bendrijoms priklausančiuose pastatuose. Finansinės problemos, trukdančios užbaigti šį procesą, yra susijusios su savivaldybių ir valstybės finansiniu nepajėgumu sumokėti pilnas pinigines kompensacijas už religinėms bendruomenėms ir bendrijoms negražinamą natūra atkurtą nuosavybę.

Ginamasis teiginys „*Spragos teisės aktuose, bei viešojo administravimo subjektų netinkamas šių teisės aktų taikymas turi įtakos Lietuvos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą atkūrimo neužbaigtumui*“ pasitvirtino. Tačiau papildomai buvo nustatyta, jog religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės neužbaigtumui turi įtakos netik teisinės, bet ir finansinės ir socialinės problemos.

PASIŪLYMAI

1. Kaip matyti iš administracinių teisminių ginčų, religinės bendruomenės ir bendrijos ne visada teisinga supranta savo teises ir pareigas nuosavybės teisės atkūrimo procese. Todėl siūlytina viešojo administravimo institucijoms taikyti gerojo administravimo principą ir teikti išsamesnę informaciją besikreipiančioms religinėms bendruomenėms ir bendrijoms.
2. Siūlytina pakeisti „LR religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į religinės paskirties nekilnojamąjį turtą registravimo tvarkos“ Įstatymo 1 str. formuluotę ir patekti jame baigtinį religinės paskirties nekilnojamojo turto objektų sąrašą. Manytina, jog įtvirtintas baigtinis šių objektų sąrašas užkirs kelią ateityje galimiems teisiniams ginčams tarp viešojo administravimo institucijų ir religinių bendruomenių ir bendrijų.
3. Į LR Religinių Bendruomenių ir Bendrijų Nuosavybės teisės į Religinės Paskirties Nekilnojamąjį Turtą Registravimo Tvarkos Įstatymą siūlytina įtraukti procesinius terminus, per kurios LR Vyriausybė, vykdanči viešojo administravimo funkcijas, privalo atlikti jai priskirtas pareigas ir atkurti nuosavybės teises į faktiškai religinių bendruomenių ir bendrijų naudojamas religinės paskirties pastatus. Tikėtina, jog terminų apibrėžimas įstatyme eliminuos galimus administracinius teisinius ginčus, susijusius su viešojo administravimo funkcijų vykdymo vilkinimu.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės aktai:

1. „Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas.“ *Valstybės žinios* 13,308 (1999).
2. „Lietuvos Respublikos geros valios kompensacijos už žydų religinių bendruomenių nekilnojamąjį turtą įstatymas.“ *Valstybės žinios* 80,3897(2011).
3. Lietuvos Respublikos kompensacijų už valstybės išperkama nekilnojamąjį turtą dydžio, šaltinių, mokėjimo terminų bei tvarkos, taip pat garantijų ir lengvatų numatytų piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatyme, įstatymas.“ *Valstybės žinios* 61,1728 (1998).
4. „Lietuvos Respublikos įstatymas dėl maldos namų bei kitų pastatų gražinimo religinėms bendruomenėms.“ *Valstybės žinios* 8, 196 (1990).
5. „Lietuvos Respublikos įstatymas dėl pastatų gražinimo religinėms bendrijoms.“ *Valstybės žinios*, 19(1995).
6. „Lietuvos Respublikos įstatymas dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų.“ *Valstybės žinios* 140,0 (1991).
7. „Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymas.“ *Valstybės žinios* 65,1558 (1997).
8. „Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas.“ *Valstybės žinios* 89, 1985(1995).
9. „Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į religinės paskirties nekilnojamąjį turtą registravimo tvarkos įstatymas.“ *Valstybės žinios* 4, 107(2012).
10. „Lietuvos Respublikos religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymas.“ *Valstybės žinios* 27, 600 (1995).
11. „Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos Respublikos religinių bendrijų teisės į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo tvarkos įstatymo įgyvendinimo.“ *Valstybės žinios* 80,1849 (1995).
12. „Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl religinių bendruomenių ir bendrijų prašymų įregistruoti nuosavybės teisę į religinės paskirties nekilnojamąjį turtą nagrinėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo.“ *Valstybės žinios* 64, 3234 (2012).
13. „Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl pastatų gražinimo religinėms bendruomenėms.“ *Valstybės žinios* 17, 284(2004).
14. „Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl valstybinės žemės sklypų suteikimo nuosavybėn neatlygintinai religinėms bendrijoms, bendruomenėms ir centrams taisyklių patvirtinimo.“ *Valstybės žinios* 71,3239 (2003).
15. „JT chartija.“ *Valstybės žinios* 15,557(2002).
16. „Visuotinė žmogaus teisių deklaracija.“ *Valstybės žinios* 68,2497 (2006).

Specialioji literatūra

1. Abromaitytė Aistė. „Bendruomeniškumo faktoriai ir jų funkcionavimas mokykloje.“ Bakalauro baigiamasis darbas, Mykolo Riomerio Universitetas, 2013. http://bendruomeniskumas.mruni.eu/wp-content/uploads/2016/01/BAK_Abromaityte_2013_1107.pdf
2. „Administracinių teismų sistema.“ Lietuvos Vyriausiasis Administracinis teismas. Žiūrėta 2017 vasario 1 d.. <http://www.lvat.lt/lt/veikla/apie-teisma/administraciniu-teismu-sistema.html>. „Apie mus.“ Geros valios fondas. Žiūrėta 2016 lapkričio 5 d.. <http://gvf.lt/fondas/>.

3. Aleknavičius Pranas. „Nepriklausomoje Lietuvoje atliktų žemės ūkio paskirties žemės pertvarkymo darbų lyginamoji analizė.“ *Viešoji Politika ir Administravimas* 11, 2 (2012): 247. https://www.mruni.eu/upload/iblock/721/007_Aleknavicius.pdf.
4. „Apie teismą.“ Lietuvos Vyriausiasis Administracinis teismas. Žiūrėta 2017 vasario 1 d. <http://www.lvat.lt/lt/veikla/apie-teisma.html>.
5. Bairašauskaitė Tamara. „Apibrėžimo ir tapatumo kolizija: Lietuvos karaimų socialinio statuso klausimu XIX amžiaus pirmoje pusėje.“ *Lietuvos mokslų akademijos leidykla*, 65 (2006):24-30. http://www.lmaleidykla.lt/publ/0235-716X/2006/1/Lit_024_037.pdf.
6. Biveinis Petras ir Kasperavičius Algis Povilas. „Lietuvos tautinės mažumos, valstybė ir visuomenė XX–XXI amžių sandūroje.“ *Lietuvos istorijos studijos* 30 (2012): 150. <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367188030776/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>.
7. Bruskinė Nika. „Lietuvos Respublikos Geros valios kompensacijos už žydų religinių bendruomenių nekilnojamąjį turtą įstatymas tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės kontekste.“ *Teisė* 83 (2012): 139-140. <http://www.zurnalai.vu.lt/teise/article/viewFile/104/73>.
8. Bružaitė Reda. „LDK parapinės dvasininkijos ir pasauliečių teisminiai ginčai XVI a. (Lietuvos Metrikos teismų bylų knygų duomenimis),“ *Istorijos šaltinių tyrimai* 3(2011): 60-65. <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2011~1367189235162/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>
9. „Dėl Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Civilinio Kodekso patvirtinimo.“ LTSR įstatymų sąvadas, 1964. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2581759568BB>.
10. „Dokumentų paieška.“ Vilniaus miesto savivaldybė. Žiūrėta 2017 vasario 14 d.. <http://www.vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?Id=2&tekstas=religini%C5%B3%20bendrij%C5%B3%20nuosav&PageNo=1>
11. „Gyventojų skaičius metų pradžioje . Požymiai: tautybė, statistiniai rodikliai ir metai.“ *Lietuvos statistikos departamentas*. Žiūrėta 2016 lapkričio 1 d.. <http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveselections.asp?MainTable=M3010215&PLanguage=0&TableStyle=&Buttons=&PXSID=3236&IQY=&TC=&ST=ST&rvar0=&rvar1=&rvar2=&rvar3=&rvar4=&rvar5=&rvar6=&rvar7=&rvar8=&rvar9=&rvar10=&rvar11=&rvar12=&rvar13=&rvar14=>.
12. Glodenis Donatas. „Apie bažnyčių turto nacionalizaciją ir paliktas teises naudotis kai kuriuo turtu.“ Žiūrėta 2017 sausio 5d.. <https://dg.lapas.info/?p=1794>.
13. Grikšaitė Inesa. „Klaipėdos miesto religinių bendruomenių santykiai su TSR valdžia 1945-1954 m.“ *Genocidas ir Rezistencija* 2, 2 (2007): 127-135. <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2007~1367182063635/DS.002.0.01.ARTIC>.
14. Guoga Aurimas. „Žydai carinėje Rusijoje.“ Žiūrėta 2017 sausio 11 d.. <http://www.aguoga.lt/content/%C5%B5ydai-carin%C4%97je-rusijoje>.
15. „Informacijos šaltiniai.“ Informacinis Raštingumas. Žiūrėta 2017 kovo 11d.. <http://www.ir.mb.vu.lt/informacijos-saltiniai>.
16. „Istorinė Lietuvos Respublikos Prezidentūra Kaune.“ Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimai nuo 1993 m.. Žiūrėta 2015 gruodžio 6 d.. <http://www.istorineprezidentura.lt/institucija/prezidento-rinkimai/39-lietuvos-respublikos-prezidento-rinkimai-nuo-1993-m.html>.
17. „Karaimų Bendruomenės Istorija.“ Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičiūtės-Bitės viešoji biblioteka. Žiūrėta 2017 sausio 11d.. <http://www.pavb.lt/lt/straipsnis/1787-karaimu-bendruomenes-istorija>.
18. „Klaipėdos senųjų kapinių istorija.“ Žemaitijos Paveldas. Žiūrėta 2017 sausio 6 d.. <http://www.zemaitijospaveldas.eu/lt/left/zemaitija/kapines/klaipedos-kapines/>.

19. „Klausimų ir atsakymų apie Holokaustą.“ Bernardinai.lt. Žiūrėta 2017 sausio 9 d.
<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2011-09-23-20-klausimu-ir-atsakymu-apie-holokausta/69274>.
20. „Konfesinių ir tautinių mažumų teisinės padėties kaita 16-18 a.“ Gabūs ir drąsūs. Žiūrėta 2017 sausio 10 d.. <http://gid.lt/istorija/konfesiniu-ir-tautiniu-mazumu-teisines-padeties-kaita-16-18-a>.
21. „Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Aktas dėl Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo.“ Žiūrėta 2015 gruodžio 15 d..
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/89/Act_of_Restoration_of_Independence_of_Lithuania_1990-03-11.png.
22. „Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komiteto (papildomo komiteto) 2010 m. gruodžio 15, 22 d. išvados dėl Lietuvos Respublikos kompensacijos už žydų bendruomenių nekilnojamąjį turtą įstatymo projekto Nr. XIP-968(2).“ LRS. www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=389803.
23. „Lietuvos statistikos metraštis.“ Lietuvos statistikos departamentas. Žiūrėta 2017 sausio 6 d..
[http://staging.ilo.org/public/libdoc/igo/P/75921/75921\(2012\)695.pdf](http://staging.ilo.org/public/libdoc/igo/P/75921/75921(2012)695.pdf).
24. Laukaitytė Regina. „Bažnyčios padėties ir nuosavybės restitucija Lietuvoje po 1990.“ *Lietuvos Katalikų mokslo akademijos metraštis* 32 (2009): 137-145.
http://www.lkma.lt/site/archive/metraštis/XXXII/32-135_146.pdf.
25. Laukaitytė Regina. „Lietuvos Religinės Mažumos 1918-1940 m. valstybės globoje.“ *Bažnyčios Istorijos Studijos*, 32B, 3 (2010): 249-258. <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2010~1367171675129/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>.
26. Laukaitytė Regina. „Žydų religinis gyvenimas Lietuvoje 1944-1956 m.“ *Lituanistica* 4, 90 (2012): 295-305.
<http://www.lmaleidykla.lt/ojs/index.php/lituanistica/article/viewFile/2518/1365>.
27. Lukošavičiūtė Gintarė. „Totoriai Lietuvoje ir Lenkijoje 1920-1939 m.: tarpusavio ryšiai ir ištikimybė valstybei.“ Žiūrėta 2017 sausio 11 d.. <http://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:8194015/datastreams/MAIN/content>.
28. „Luomų padėtis XIX a. Baudžiovos panaikinimas.“ Šaltiniai.info. Žiūrėta 2017 sausio 5 d..
<http://www.saltiniai.info/index/details/155>.
29. Machovenko Jevgenij. „Lietuvos Teisės Šaltinių Istorinė Raida.“ *Konspektai* (2012): 17. Žiūrėta 2017 sausio 10 d.. www.tf.vu.lt/dokumentai/Viesoji.../LTIR_konspektas_2012.doc
30. „Опиум народа.“ *Академик*. Žiūrėta 2017 sausio 11 d..
<http://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/1587403>.
31. Machovenko Jevgenij. „Žemės nuosavybės formos Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje.“ *Teisė* 36 (2000): 54.<http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2000~1367185455929/DS.002.0.01.ARTIC>.
32. „Mečetės, islamiški centrai.“ *Islamas Visiems*. Žiūrėta 2017 sausio 10 d..
<http://islamavisiems.lt/mecetes-islamiski-centrai-turistine-vieta/>.
33. Novoorodskis Mindaugas. „Nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo teisinės ir socialinės problemos.“ *Magistro baigiamasis darbas*, Mykolo Riomerio universitetas, 2006.
http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2007~D_20061230_142539-38054/DS.005.0.01.ETD.
34. „Paieška.“ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Žiūrėta 2017 vasario 9 d..
<http://lrv.lt/lt/naujienos/vyriausybe-pripazino-14-os-religiniu-bendruomeniu-ir-bendriju-nuosavybes-teises-i-nekilnojamaji-turta>
35. „Parapinės bažnyčios: ilgas kelias iki Dievo namų.“ *Orbis Lituaniae*. Žiūrėta 2017 sausio 10 d..
<http://m.ldkistorija.lt/index.php/istoriniai-faktai/parapines-baznycios-ilgas-kelias-iki-dievo-namu/1264>.

36. „Pripažintos religinių bendruomenių nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą.“ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Žiūrėta 2017 vasario 9 d.. <http://lrv.lt/lt/naujienos/pripazintos-religiniu-bendruomeniu-nuosavybes-teises-i-nekilnojamaji-turta>.
37. „Pripažintos religinių bendruomenių nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą.“ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Žiūrėta 2017 vasario 9 d.. <http://lrv.lt/lt/naujienos/pripazintos-religiniu-bendruomeniu-nuosavybes-teises-i-nekilnojamaji-turta-1>.
38. Pukenis Robertas. „Bažnyčios turtų administravimas Lietuvos Respublikoje.“ *Logos* 68 (2011): 117-122. http://litlogos.eu/L68/Logos68_114_128_Pukenis.pdf.
39. „Regioninių Bendruomenių istorija.“ *Lietuvos Žydų (litvakų) bendruomenė*. Žiūrėta 2016 spalio 20 d.. <http://www.lzb.lt/category/mes/regioniniu-bendruomeniu-istorija/>.
40. Račkauskaitė Aistė. „Tautinės Mažumos Samprata: Tarptautinės teisės aspektai.“ *Socialinių mokslų studijos* 1,5 (2010): 307-308. https://www.mruni.eu/lt/mokslo_darbai/sms/archyvas/dwn.php.
41. Ročkaitė Eglė. „Lietuvos Totorių medinių mečečių architektūra.“ *Architektūra, urbanistika, paveldas* 11(2014): 91-92. [gs.elaba.lt/object/elaba:6120481/6120481.pdf](https://elaba.lt/object/elaba:6120481/6120481.pdf).
42. „Свод Законов Российской Империи.“ žiūrėta 2017 sausio 13 d, <http://www.runivers.ru/bookreader/book388211/#page/198/mode/1up>.
43. “Seimas of the Republic of Lithuania United Nations Development programme.” *Human rights in Lithuania*. Žiūrėta 2017 sausio 8 d.. <http://www3.lrs.lt/docs2/CSFIAIZY.PDF>.
44. „Suvestinė. 2017 m. Sausio 1.“ Informacija apie piliečių nuosavybės teisių atkūrimą miestų teritorijose. Žiūrėta 2017 sausio 27d.. http://www.nzt.lt/get_file.php?file=YWFhWm1NT1tTnlZcUpobGxwNW1sSINsYjQIMkZGeDIIMkJoeWFTV3lwUFdrV0pucjJpZGw1NW16bWVabDZtWFIKYkx4YUdjbkpqR21HMIZhWnFIYUp5U1o1Tm1acWVYbVpmsWJHOXJhSnBobDVhYWIyeGdsNUthYUp4cHhyVmpzY09IbFhsXBKU2ViTWR1cDVpcW02Q1gyWmlkbnFMR3lwaXNtcWZFMtVMTWxwMXBwMmFobDVwdWtKcWtacHJKbDVhZ3czT2U=.
45. „Svarbesnieji valstybės atstatymo 1990 03 11 - 1992 10 25 įvykiai.“ LRS. Žiūrėta 2016 spalio 15 d.. <http://www.lrs.lt/datos/kovo11/ivykiai.htm>.
46. Šenavičius Antanas. „Lietuvos valstybės teisės tradicijos raida XIV a. pabaigoje- XVI a. viduryje.“ *Istorija* 53 (2002): 42-47. <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0ahUKEwj0nplNrorTAhXCPRoKHdvDBzIQFggjMAE&url=http%3A%2F%2Fetalpykla.lituanistikadb.lt%2Ffedora%2Fobjects%2FLT-LDB-0001%3AJ.04~2002~1367156256788%2Fdatastreams%2FDS.002.0.01.ARTIC%2Fcontent&sg=AFQjCNHTvtf891IJAMQtFnZFyZ2Zc-cOWw&sig2=OGSuVrtaerxyw7R7LMSVka&cad=rja>.
47. Šenavičius Antanas ir Smalsys Vainius. „Administracinės reformos Rusijos valdomoje Lietuvos teritorijoje XVIII a. pabaigoje – XIX a. pradžioje.“ *Viešoji Politika ir Administravimas* 29 (2009):106. https://www.mruni.eu/upload/iblock/04c/11_a.senavicius_v.smalskys.pdf.
48. „Teismo biuleteniai,“ Lietuvos Vyriausiasis Administracinis Teismas. Žiūrėta 2017 vasario 1 d.. <http://www.lvat.lt/lt/teismu-praktika/teismo-biuleteniai.html>.
49. „Totoriai Lietuvoje.“ *Bernardinai.lt*. Žiūrėta 2017 sausio 11 d.. <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2007-08-06-totoriai-lietuvoje/33538>.
50. Troskovaitė Dovilė. „Karaimų savivokos virsmas: moderniosios tapatybės susiformavimas.“ Magistro darbas, Vilniaus Universitetas, 2009. [gs.elaba.lt/object/elaba:2161903/2161903.pdf](https://elaba.lt/object/elaba:2161903/2161903.pdf).
51. Urbaitytė. Rita. „Kauno miesto santykiai su žydais XVIII amžiuje.“ *Kauno istorijos metraščiai* (2003): 87-113. <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2004~1367186177148/DS.002.0.01.ARTIC>.

52. Vaičekonis Pranas. „Apie katalikų dvasininkų padėtį Lietuvoje iki 1830-1831 m. sukilimo ir po jo.“ Žiūrėta 2017 sausio 13 d. http://www.saltiniai.info/files/istorija/IG00/Vai%C4%8Dekonis_apie_katalik%C5%B3_dvasinink%C5%B3_pad%C4%97t%C4%AF_Lietuvoje.IG1502.pdf.
53. Vaitekūnas Stasys. „Lietuvos tautinės mažumos: žydai, totoriai, karaimai, čigonai /romai.“ *Tiltai* 4 (2003): 34-35. https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwjEwoaDsorTAhVEL8AKHWcEDWgQFggbMAA&url=http%3A%2F%2Fetalpykla.lituanistikadb.lt%2Ffedora%2Fobjects%2FLT-LDB-0001%3AJ.04~2003~1367187312231%2Fdatastreams%2FDS.002.0.01.ARTIC%2Fcontent&u sg=AFQjCNHHZwR2VDzw_bHbYEpDR4-kTOcfVg&sig2=dZy5F8FT5T_st1VWAIscw&cad=rja.
54. Valančius Kazimieras. „Katalikų padėties Lietuvoje restitucijos problemos.“ *Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis* 18 (2001): 6. <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2001~1367162105352/DS.002.0.01.ARTIC>.
55. „Vyriausybė pripažino 7 religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teises į nekilnojamąjį turtą.“ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Žiūrėta 2017 vasario 9 d. <http://lr.v.lt/lt/naujienos/vyriausybe-pripazino-7-religiniu-bendruomeniu-ir-bendriju-nuosavybes-teises-i-nekilnojamaji-turta>.
56. „Vyriausybė pripažino 14-os religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teises į nekilnojamąjį turtą.“ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Žiūrėta 2017 vasario 9 d. <http://lr.v.lt/lt/naujienos/vyriausybe-pripazino-14-os-religiniu-bendruomeniu-ir-bendriju-nuosavybes-teises-i-nekilnojamaji-turta>.
57. Žilinskas Tomas, *Bendrojo pobūdžio medžiaga*. Tarptautinės administracinės teisės konspektai, 2016.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo praktika:

58. „Lietuvos Konstitucinio teismo nutarimas 2003 kovo 4 d. byloje Nr. 27/01-5/02-01/03.“ LRKT. <http://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta279/content>.
58. „Lietuvos Konstitucinio teismo nutarimas dėl Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 8 straipsnio, 15 straipsnio 2 punkto (1999 m. gegužės 13 d. redakcija) Atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai.“ LRKT. 2013 gegužės 30 d. <https://www.e-tar.lt/acc/legalAct.html?documentId=TAR.8C6E64A29586&lang=lt>.
59. „Oficialiosios Konstitucinės doktrinos nuostatos (1993–2013).“ LRKT. <http://www.lrkt.lt/data/public/uploads/2016/06/2010-2013.-ii-skyrius.pdf>.

Lietuvos teismų praktika:

60. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato nutarimas dėl aprobavimo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos 1995 m. rugsėjo 5 d. nutarties, kuria išspręstas ginčo tarp pretendento nuosavybės teisei atstatyti ir institucijos, nagrinėjusios šio piliečio prašymą dėl nuosavybės teisės į gyvenamąjį namą atstatymo, žinybingumas.“ LAT. Žiūrėta 2017 vasario 5 d. http://www2.lat.lt/lat_web_test/4_tpbiuletiniai/senos/nutartis.aspx?id=26595.
61. „Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo biuletinis Nr. 5(15).“ LVAT. Žiūrėta 2017 vasario 12 d. www.lvat.lt/download/385/lvat_biuletinis_15.pdf.
62. „Lietuvos Vyriausiojo Administracinio teismo biuletinis Nr. 11.“ LVAT, 2007, <http://www.lvat.lt/lt/teismu-praktika/teismo-biuletiniai.html>

63. „Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr.29.“ LVAT. Žiūrėta 2017 vasario 12 d., <http://www.lvat.lt/lt/teismu-praktika/teismo-biuleteniai.html>.
64. Lietuvos Vyriausiojo Administracinio teismo 2007 spalio 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-248-942/2007.“ Eteismai. <http://eteismai.lt/byla/261712215054480/A-248-942-07>.
65. Lietuvos Vyriausiojo Administracinio teismo 2008 vasario 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS-143-156/2008.”LITEKO.<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=d929c6f7-88f7-44a0-8f58-0d6c00b377d5>.
66. „Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo 2008 gegužės 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-438-237/2008.“ Eteismai. <http://eteismai.lt/byla/119542927447320/A-438-237-08>.
67. Lietuvos Vyriausiojo Administracinio teismo 2008 spalio 8 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A575-1285-08.“ Eteismai. <http://eteismai.lt/byla/214678521077570/A-575-1285-08>.
68. „Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo 2009 gruodžio 14 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A-261-1469/2009.” Eteismai. <http://eteismai.lt/byla/112298088671289/A-261-1469-09>.
69. „Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo 2010 rugpjūčio 6 d. nutartis administracinėje byloje Nr. P-502-139/2010.“ Eteismai. <http://eteismai.lt/byla/148259430286716/P-502-139-10>.
70. „Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo 2012 sausio 23 d. nutartis administracinėje byloje A-525-231/2012.” Eteismai. <http://eteismai.lt/byla/134508713900821/A-525-231-12>.
71. Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr. 5(15),“ LVAT. Žiūrėta 2017 vasario 12 d.. www.lvat.lt/download/385/lvat_biuletenis_15.pdf.
72. „Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo biuletenis Nr.29.“ LVAT. Žiūrėta 2017 vasario 12 d., <http://www.lvat.lt/lt/teismu-praktika/teismo-biuleteniai.html>.
73. „Kauno apygardos administracinio teismo 2016 lapkričio 2 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. EI-2791-402/2016.“ Eteismai. <http://eteismai.lt/byla/169479789277122/eI-2791-402/2016>.
74. „Klaipėdos apygardos administracinio teismo 2014 balandžio 14 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-482-162/2014.“ Eteismai. <http://eteismai.lt/byla/242208695329886/I-482-162/2014?word=tinkamai%20suteiktos>.
75. „Teismų praktikos administracinėse bylose dėl nuosavybės teisių atkūrimo apibendrinimas ir teisės taikymo rekomendacijos.“ LVAT. Žiūrėta 2017 vasario 1 d., www.lvat.lt/download/1028/08_apibendrinimas.pdf.
76. „Vilniaus apygardos administracinio teismo 2014 gruodžio 12 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-8295-244/2014.” Eteismai. <http://eteismai.lt/byla/181778621658429/I-8295-244/2014>.
77. „Vilniaus apygardos administracinio teismo 2015 spalio 12 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-3133-561/2015. Eteismai. <http://eteismai.lt/byla/247720835991191/I-3133-561/2015>.
78. „Vilniaus apygardos administracinio teismo 2016 spalio 3 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-4994-968/2016.“ Eteismai.<http://eteismai.lt/byla/205842240595498/I-4994-968/2016>.

ANOTACIJA

Šio magistro baigiamojo darbo „Lietuvos Religinių Bendruomenių ir Bendrijų Nuosavybės Teisės į Nekilnojamąjį Turtą Atkūrimo Proceso Analizė“ tikslu buvo išsamiai išnagrinėtas Lietuvos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą atkūrimo procesas ir nustatyta kokios teisinės ir kito pobūdžio problemos trukdo šio proceso sėkmingam užbaigtumui.

Tikslui įgyvendinti buvo ištirta ir išanalizuota LR Konstitucinio, bendros kompetencijos, bei administracinių teismų praktika, atskiros administracinių teismų bylos, LR. Vyriausybės posėdžių nutarimai, bei Vilniaus miesto savivaldybės tarybos sprendimai. Tyrimo eigoje buvo nustatyta, jog religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą atkūrimą reglamentuojantys įstatymai yra veiksmingi. Tačiau religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą atkūrimo procesas iki šiol nėra baigtas dėl administracinių-teisinių, finansinių ir socialinių problemų.

Reikšminiai žodžiai: religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisė į nekilnojamąjį turtą, religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimas.

ANNOTATION IN ENGLISH

The objective of the thesis project “An Analysis of the Restitution of real estate property rights of Lithuanian Religious Communities“ was to thoroughly investigate Lithuanian religious community restitution of property rights to real estate, and to identify what legal or other problems prevent this process from the successful completion.

In order to meet the objective, the author has analyzed Lithuanian Constitutional, Administrative, and Supreme Court practice and doctrine, studied the resolutions of Lithuanian government and Vilnius municipality decisions. As a result of the research, it has been identified that this legislation area is effective. Yet, the restitution of property rights to real estate of Lithuanian religious community has not been completed due to the legal administrative, financial and social problems.

Key words: religious communities’ property rights to real estate, religious communities’ restitution of property rights to real estate.

SANTRAUKA

Šio magistro baigiamojo darbo tikslas– išsamiai išnagrinėti Lietuvos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą atkūrimo procesą ir nustatyti kokios teisinės ir kito pobūdžio problemos trukdo šio proceso sėkmingam užbaigtumui. Magistro baigiamajame darbe iškeliami hipotezė, jog Lietuvos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą atkūrimo neužbaigtumui turi įtakos spragos teisiniuose aktuose ir viešojo administravimo subjektų netinkamas šių teisės aktų taikymas.

Darbo tikslui įgyvendinti darbe formuluojami trys uždaviniai: apibrėžti Lietuvos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės sampratą, atskleisti Lietuvos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turto atkūrimo procesą ir jo raidą, bei išanalizuoti pirminius šaltinius – teismų praktiką, bei kitus šaltinius tam, kad nustatyti teisines problemas, turinčias įtakos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimo proceso neužbaigtumui.

Tyrimo metu nustatyta, jog Lietuvos Religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės –tai istoriškai susiklosčiusi religinių bendruomenių ir bendrijų teisė turėti, valdyti ir disponuoti joms priklausančiais žemės sklypais, bei pastatais, o šiuolaikiniai administraciniai teisiniai siejantys valstybę ir religines bendruomenes/bendrijas– prieš tai egzistavusių tapačių santykių tęsinys. Darbe taipogi įrodoma, jog nors nuosavybės teisės atkūrimas vykdomas ribotai, iš esmės teisės aktai, reglamentuojantys šį procesą yra veiksmingi. Tačiau faktas, kad Lietuvos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą atkūrimo procesas iki šiol nėra baigtas įrodo tam tikrų problemų egzistavimas. Darbe nustatyta jog nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą atkūrimo procesas apsunkintas įstatyminėmis spragomis, socialinėmis, finansinėmis problemomis, etno-konfesiniais ypatumais, bei administracinėmis-teisinėmis problemomis.

Pagrindinės administracinės-teisinės problemos, turinčios įtakos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimo proceso neužbaigtumui – religinių bendruomenių ir bendrijų sąvokų kaitaliojimas ir jų neteisingas taikymas, viešojo administravimo institucijų religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimo proceso vilkinimas, bei problemos susijusios su valstybės garantijų suteikimu nuomininkams, gyvenantiems religinių bendruomenių ir bendrijoms priklausančiuose pastatuose. Finansinės problemos, trukdančios užbaigti šį procesą, yra susijusios su valstybės finansiniu nepajėgumu sumokėti pilnas pinigines kompensacijas už religinėms bendruomenėms ir bendrijoms negražinamą natūra atkurtą nuosavybę.

Šį magistro baigiamąjį darbą sudaro trys dėstomosios dalys. Pirmoje dalyje išaiškinamos aktualios teisinės sąvokos, bei istoriškai atskleidžiama Lietuvos religinių bendruomenių ir bendrijų

nuosavybės teisės samprata. Antroje dalyje nagrinėjamas Lietuvos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės į nekilnojamąjį turtą atkūrimo procesas ir raida. Trečioje dalyje vykdomas teisminių bylų ir teisės aktų tyrimas, kurio dėka buvo nustatytos teisinės problemos, turinčios įtakos religinių bendruomenių ir bendrijų nuosavybės teisės atkūrimo neužbaigtumui.

ABSTRACT

The purpose of this Master of Law thesis was to methodically investigate the restitution of the property rights to real estate of Lithuanian religious communities, and to identify which legal or other problems prevent this process from the successful completion. In regard to that, thesis raises the hypothesis that the incompleteness of the restitution process is being caused by gaps in legislation, and incorrect usage of this legislation by the public administration authorities.

This research had three objectives: to identify the definition of the religious communities' property rights, to reveal the process and evolution of restitution of religious communities property rights to real estate, and to analyze court precedents and other legal sources in order to identify legal problems that stop the completion of the restitution of the property rights to real estate of Lithuanian religious communities.

As a result, it has been identified that the property rights of Lithuanian religious communities are the historically prevailing legal rights to hold, rule and dispose its lands and buildings. Also, it has been determined that contemporary administrative relations between the state and religious communities are the continuation of the previously existing relations. The research has proved that the restitution's legal regulation has been effective, even though the state supports only partial restitution idea. Nevertheless, the fact that the restitution of the property rights to real estate of Lithuanian religious communities is still in process, it has been proven that a few problems persist. It has been estimated that the restitution process is burdened by gaps in legislation, by social and financial problems, by ethnical differences, and by administrative-legal issues.

The main administrative-legal problems, which prevent this process from completion, are the following: incorrect usage and interpretation of the community concept, the process delay caused by the work of public administration institutions, and problems associated with the issuance of state guarantees for renters. The financial problems that prevent the restitution process from its completion are associated with the state's financial incapability to pay all the compensations for unreturned property at once.

This Master of Law thesis is constituted from three chapters. The first chapter identifies main definitions and reveals the historical concept of the property rights of Lithuanian religious

communities. The second chapter examines the evolution process of the restitution of the property rights to real estate of the Lithuanian religious communities. The third chapter conducts the analysis of the court cases, due to which the author was able to identify the main legal problems that prevent the restitution process from being finalized.

Forma patvirtinta Mykolo Romerio universiteto
Senato 2012 m. lapkričio 20 d. nutarimu Nr.1SN-10

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2017 - 04 - 06
Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),
Viešosios teisės instituto, administracinės teisės programos

(fakulteto / instituto, programos pavadinimas)

Studentas (-ė) Avital Agafonova,
(vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis rašto darbas / bakalauro / magistro baigiamasis darbas

„LIETUVOS RELIGINIŲ BENDRUOMENIŲ IR BENDRIJŲ NUOSAVYBĖS TEISĖS Į
NEKILNOJAMĄJĮ TURTAŲ ATKŪRIMO PROCESO ANALIZĖ“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.